

รายงานผลการวิจัย

รูปแบบการบริหารจัดการเชิงพื้นเพื่อแก้ไขปัญหาสังคม และความยากจน : จังหวัดกาฬสินธุ์

สม นาสอ้าน
ทวี แจ่มสุวรรณ
นิตยา ธีระทัศศิริพจน์
พระมหาสุภาพ พุทธวิริโย^๑
จักรินรัชต์ อินทร์แปลง
มังกร จาระพา
ชัชชัย กลีบมะลิ

ศูนย์อำนวยการปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนจังหวัดกาฬสินธุ์ (ศตจ.กส.)

ศูนย์ประสานสนับสนุนการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนภาคประชาชน (ศตจ.ปชช.)

กาฬสินธุ์

สนับสนุนทุนวิจัยโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

พ.ศ. 2548

ที่ปรึกษา

ดร.นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ อธิบดีกรมพัฒนาชุมชน
นายกีรติสภาพร ผู้ว่าราชการจังหวัดกาฬสินธุ์
นายเดชา ตันติยวงศ์ รองผู้ว่าราชการจังหวัดกาฬสินธุ์
นายประถิทช์ คงโภคトラ ปลัดจังหวัดกาฬสินธุ์
นายพิสิทธิ์ เอื้อวงศ์กุล นายแพทย์สาครณสุขจังหวัดกาฬสินธุ์
นายชนิต แสงพันธุ์ พัฒนาการจังหวัดกาฬสินธุ์
นายธนูสินธ์ ไชยสิริ จ่าจังหวัดกาฬสินธุ์
ดร.สีลาภรณ์ บัวสาย

คณะผู้วิจัย

สม นาสอ้าน
ทวี แจ่มสุวรรณ
นิตยา ชีระทักษิรพจน์
พระมหาสุภาพ พุทธวิริโย[†]
จักรินรัชต์ อินทร์แปลง
มังกร จาระพา
ชัชชัย กลีบมะลิ

สนับสนุนทุนวิจัยโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกอ.)

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยฉบับนี้ จัดทำขึ้น โดยคณะกรรมการวิจัย ของศูนย์ประสานงานสนับสนุนการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนภาคประชาชน (ศตจ.ปชช.) การพัฒนาชุมชน ภายใต้การสนับสนุนงบประมาณ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ในโครงการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ การแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการจังหวัดกาฬสินธุ์

ความสำเร็จในครั้งนี้ เกิดจากความร่วมมือของหลายฝ่าย ได้แก่ ศูนย์ต่อสู้อาชนาความยากจนจังหวัดกาฬสินธุ์ที่มีผู้ว่าราชการจังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นประธาน ทีมที่ปรึกษาและสนับสนุนในการประสานงานโดย นายเดชา ตันดิวงศ์ รองผู้ว่าราชการจังหวัดกาฬสินธุ์ นายประลิทร์ คงโภคตร ปลัดจังหวัดกาฬสินธุ์ นายพิสิทธิ์ เอื้อวงศ์กุล นายแพทย์สารารณสุขจังหวัดกาฬสินธุ์ พัฒนาการจังหวัด นายธนูสินธ์ ไชยสิริ หัวหน้ากลุ่มงานปกครองจังหวัดกาฬสินธุ์หน่วยงานราชการต่างๆ คณะกรรมการ ศตจ.ปชช. ระดับตำบลอำเภอ และอีกหลายท่าน ที่ไม่ได้กล่าวนาม ซึ่งผู้วิจัยได้ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ที่ให้การสนับสนุนในทุกด้าน จนทำให้การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

คณะกรรมการวิจัย

มีนาคม 2548

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร (Executive Summary)

ศูนย์ประสานงานสนับสนุนการปฏิบัติงานเพื่ออาชนาความยากจนภาคประชาชน จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้ทำโครงการศึกษาวิจัยศึกษารูปแบบการบูรณาการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ จังหวัดกาฬสินธุ์ นำร่อง 35 ตำบล 395 หมู่บ้าน โดยมีวัตถุประสงค์การศึกษา 1.) เพื่อศึกษาสถานการณ์และโครงการแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจน จังหวัดกาฬสินธุ์ 2.) เพื่อศึกษากระบวนการจัดทำแผนชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหา สังคมและความยากจนเชิงบูรณาการ 3.) เพื่อศึกษาผลการจัดทำแผน แก้ไขปัญหาสังคมและความยากจน เชิง บูรณาการระดับชุมชนและการเจรจาภาคีแผนระดับตำบล 4.) เพื่อศึกษาศูนย์เรียนรู้ชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจน การศึกษารั้งนี้ ใช้รูปแบบวิจัย ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research)

ผลการศึกษา

1 สถานการณ์ปัญหาสังคมและความยากจน และโครงการแก้ไขปัญหา ของจังหวัดกาฬสินธุ์ปี 2548

1.1 สถานการณ์ ผู้มาลงทะเบียนความยากจน จำนวน 179,618 ราย

คิดเป็นเป็นร้อยละ 18.49 ของจำนวนประชากรทั้งจังหวัด สาเหตุของปัญหา 3 อันดับแรก คือ

- ปัญหานี้สินภาคประชาชน ร้อยละ 48.99
- ปัญหาที่คิดทำกิน (ร้อยละ 48.99)
- ไม่มีที่อยู่อาศัย ร้อยละ 8.77

1.2 การจัดองค์กร มีคณะทำงาน 4 คณะ ประกอบด้วย

1. ศูนย์อำนวยการปฏิบัติการต่อสู่เพื่ออาชนาความยากจน
2. คณะทำงานแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการ โดยมีคณะอนุกรรมการ 7 คณะ ตามประเภทการจัดทำบูรณาการความยากจนมีส่วนราชการระดับจังหวัดที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบ
3. คณะทำงานส่งเสริมอาชีพและการมีงานทำ

ระดับอำเภอ 4 คณะ ประกอบด้วย

1. ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู่เพื่ออาชนาความยากจนอำเภอ
2. คณะทำงานแก้ไขปัญหาค้านที่อยู่อาศัยของคนจน
3. คณะเจรจาหนี้อำเภอ / กิ่งอำเภอ

4 ควรawanแก้จันอำเภอ/กิ่งอำเภอ และชุดปฏิบัติการแก้จันทุกตำบล

โดยสรุปคณะทำงานระดับจังหวัดอำเภอเป็นการแต่งตั้งตามแนวทางรัฐบาลกำหนด

ผลการดำเนินงานแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการ

การแก้ไขปัญหาภาพรวมยังทำได้เพียง ร้อยละ 21.18 โดยปัญหานี้สินภาคประชาชน ปัญหาที่ดินทำกิน และคนจนไม่มีที่อยู่อาศัย ทำได้ ร้อยละ 27.68, 5.73 และ 3.02 ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญและจำนวนคนทะเบียนมาก และมีปัจจัยเกี่ยวข้องหลายเรื่อง เช่น กฎหมายที่ดิน การกำหนดขอบเขตปัญหาโดยสาเหตุปัญหาความยากจน โครงการที่แก้ไขปัญหาความยากจนส่วนใหญ่ยังกำหนดคลุ่มเป้าหมายที่ได้รับประโยชน์จากโครงการไม่ชัดเจน และขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงานและพื้นที่

2 กระบวนการจัดทำแผนชุมชนเพื่อการแก้ไขปัญหาสังคม และความยากจนเชิงบูรณาการ

การบริหารจัดการ

โครงสร้างคณะกรรมการจัดทำแผนชุมชน มีการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำแผนชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการร่วมกัน ระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนจากทุกระดับ 5 คณะ คณะกรรมการฯ ระดับจังหวัด คณะวิทยากรจัดทำแผนชุมชนระดับจังหวัด (ครู ก.) คณะกรรมการฯ ระดับอำเภอ คณะวิทยากรฯ ระดับตำบล (ครู ข.) และแกนนำชุมชน

ด้านงบประมาณ มีการบูรณาการงบประมาณในการดำเนินโครงการ จาก 3 หน่วยงาน คือ งบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย โดยศูนย์ต่อสู้อาชนาความยากจนระดับจังหวัด และงบบูรณาการ จังหวัด(งบผู้อำนวย CEO) โดย สำนักงานพัฒนาชุมชน และ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด รวมทั้งสิ้น 10,942,380 บาท

กระบวนการดำเนินโครงการ มีการกำหนดมีขั้นตอนกระบวนการหลักคือ

- การเตรียมทีมวิทยากรกระบวนการระดับ จังหวัด อำเภอ ตำบล และ หมู่บ้านวิทยากร ระดับจังหวัด (ครู ก.) 41 คน ระดับตำบล/เทศบาล (ครู ข.) 180 คน คณะกรรมการแผน หมู่บ้านชุมชนฯ ละ 30 คน รวม 47,760 คน
- จัดเก็บข้อมูลและสังเคราะห์ข้อมูลหมู่บ้าน/ชุมชนและข้อมูลครัวเรือน
- จัดเวทีทำแผนชุมชน โดยใช้กระบวนการ AIC จำนวน 35 ตำบล 395 หมู่บ้าน ในพื้นที่ ตำบลน้ำร่อง 100 ตำบล 1,197 หมู่บ้าน ในพื้นที่ตำบลนอกน้ำร่อง
- นำเสนอร่างแผนชุมชนเพื่อประชาพิจารณ์และจัดปรับปรุงแผน
- ประชุมเจ้าภาครีพื่อสนับสนุนกิจกรรมตามแผนชุมชนระดับตำบล
- ศึกษาและพัฒนาศูนย์เรียนรู้เพื่ออาชนาความยากจน
- เสนอแผนชุมชนต่อเวทียุทธศาสตร์จังหวัด

กระบวนการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูล

กระบวนการจัดเก็บข้อมูล

โดยแกนนำชุมชนฯจะเป็นผู้สำรวจ โดยทีมวิทยากรครุภ.เป็นผู้ฝึก โดยให้สำรวจครัวเรือนตน เองก่อน การสำรวจมีการแบ่งครัวเรือนรับผิดชอบ 3-5 ครัวเรือนต่อคน พบว่าทุกหมู่บ้าน มีการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำแผนระดับชุมชนและมีการสำรวจข้อมูล ข้อมูลที่ได้ ส่วนใหญ่ไม่ได้นำมาใช้ในกระบวนการวางแผน เนื่องจากยังสำรวจไม่เสร็จ การทำแผน รวมทั้ง 4 ท. ข้อมูลการสำรวจ สย. 1 และจปส. ไม่นำมาเป็นข้อมูลนำเข้าในการวางแผน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า โดยเฉลี่ยมีรายได้ **40,879.08** ต่อครัวเรือน ส่วนใหญ่มีรายได้ จากภาคการผลิต เฉลี่ยมีหนี้สินต่อครัวเรือนละ **63,757.93** บาท โดยเป็นหนี้ในระบบ ร้อยละ 98.37 จากกองทุนหมู่บ้าน เฉลี่ยครัวเรือนละ 13,035 บาทและ รถส. เฉลี่ย 46,414 บาท ครัวเรือน ส่วนหนึ่นในระบบ ส่วนใหญ่เป็นหนี้จากญาติและเพื่อนบ้านร้อยละ 14.28

แบบแผนการผลิตพบว่า ส่วนใหญ่พึงพิงจากภายนอกในภาคการผลิตเฉลี่ย 7,413 บาทต่อครัวเรือน โดย ปุ๋ย ยังซื้อใช้ปุ๋ยเคมีและซื้อจากภายนอก ร้อยละ 86.36 น้ำค่าเฉลี่ย 2,419 บาทต่อครัวเรือน ข้าว ต้องซื้อพันธุ์ข้าว ร้อยละ 86.37 น้ำค่าเฉลี่ย 600 บาทต่อครัวเรือน

ข้อมูลค่าใช้จ่ายและการจัดการการเงินของครอบครัว

พบว่า โดยภาพรวมครัวเรือนมีรายจ่ายเฉลี่ย **32,059** บาทต่อปี ส่วนใหญ่เป็นรายจ่ายหมวดอาหาร(ร้อยละ 32.55) เฉลี่ยครัวเรือนละ **10,436** บาท รองลงมาเป็นค่าสาธารณูปโภค (ร้อยละ 26.08) เฉลี่ย **8,360.9** บาทโดยในหมวดค่าสาธารณูปโภค ที่เป็นค่าน้ำมันรถ เฉลี่ย 1,865.5 บาท เงินคงเหลือครอบครัวละ **8,819.69** บาท ต่อปี สรุปสาเหตุของความยากจนเกิดจาก ระบบหนี้สินจากภาคการผลิต ต้นทุนการผลิตทางการเกษตรสูง มีรายจ่ายด้านอาหาร ไม่พึงตนเอง พึงพิงจากภายนอกสูง มีรายจ่ายที่เกินความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่นเหล้าบุหรี่ หวาน โทรศัพท์มือถือ

3 ผลการจัดทำแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการระดับชุมชน

และการเจรจาภาคีแผนระดับตำบล

มีการจัดแผนชุมชน ร้อยละ 100 ของหมู่บ้าน/ ชุมชน รวม ทั้งสิ้น 1,592 ชุมชน 135 ตำบล โดยเป็นตำบลนำร่อง 35 ตำบล 395 หมู่บ้าน

ประเภทแผนชุมชนฯ จำแนกตามด้าน

- ส่วนใหญ่เป็นด้านการส่งเสริมอาชีพ ร้อยละ 92.5
- ด้านการเกษตร ร้อยละ 90.2 ตามลำดับ
- ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ร้อยละ 82.0
- ด้านด้านสังคม วัฒนธรรม ร้อยละ 70.6
- ส่วนอันท้ายสุดคือด้านการศึกษา ร้อยละ 62

จำแนก ระดับแผนตามศักยภาพการจัดทำ พบว่าส่วนใหญ่ เป็นแผนที่รัฐและท้องถิ่นทำให้ ร้อยละ 47.24 รองลงมา เป็น แผนที่ชุมชนร่วมร้อยละ 30.02 และ เป็นแผนที่ชุมชนทำเอง ร้อยละ 22.74

หน่วยงานที่รับแผนไปสนับสนุน ส่วนใหญ่จะขอสนับสนุนโครงการจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ร้อยละ 70.5) รองลงมาคือจากบผู้ว่าราชการจังหวัด จำนวนงบประมาณที่เสนอขอจาก งบจาก ระดับจังหวัด (ผู้ว่า CEO) ร้อยละ 34.93 รองลงมาเป็น องค์กรส่วนท้องถิ่น (ร้อยละ 27.8)

การได้ประโยชน์จากการจัดทำแผนพบว่าส่วนใหญ่เห็นว่าได้ประโยชน์ในระดับมากถึงมากที่สุด ทั้งในด้านการนำแผนไปใช้ในการแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจน การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายและการพัฒนาศักยภาพชุมชน และควรให้มีการจัดทำทุกปี และมีการติดตามความก้าวหน้าแผน

4 การศึกษาศูนย์เรียนรู้ชุมชนเพื่อการแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจน

จากการศึกษาศูนย์เรียนรู้ จำนวน 1 ศูนย์ จำนวน 18 ศูนย์ พบว่า

รูปแบบการดำเนินงานของศูนย์ แบ่งเป็น 4 ด้าน ส่วนใหญ่เป็นศูนย์เรียนรู้ด้านเกษตรอินทรีย์และทฤษฎีใหม่ ศูนย์เรียนรู้ด้านสวัสดิการชุมชน ศูนย์เรียนรู้ด้านวิสาหกิจชุมชน และ ศูนย์เรียนรู้ด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติ เป็นการดำเนินงานของภาคประชาชน มีแนวคิดหลัก คือการพึ่งตนเองตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เชื่อมโยงกับมิติทางสังคม อาชีพ สวัสดิการ สุขภาพ และสิ่งแวดล้อม

ศักยภาพที่เป็นผลสัมฤทธิ์การดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชน

1) เปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมของสมาชิก มีทัศนคติที่ดีต่อการสร้างแบบแผนในการดำรงชีวิต แบบพอเพียงและพึ่งตนเอง

2) การถ่ายทอดประสบการณ์ สามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดได้ปีละ 30-500 คน

3) ทำให้เกิดเครือข่าย และเป็นทุนทางสังคม

ศูนย์เรียนรู้กับกระบวนการแผนแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจน

1) เชื่อมโยงกับการปรับทัศนคติด้านแบบแผนการดำรงชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มที่มีปัญหาความยากจน

2) การเสริมสร้างและพัฒนาทักษะอาชีพด้านการเกษตรแบบพึ่งตนเองเพื่อการลดรายจ่าย เสริมรายได้ในกลุ่มที่มีปัญหาความยากจนหรือผู้สูงอายุทั่วไป

3) เสริมสร้างการส่วนร่วมของชุมชนและเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนในการแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการบริหารจัดการการแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจน

- 1) การแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้างและโครงการใหญ่ ที่ใช้งบประมาณมากและเรื่องระเบียบกฎหมาย ควรให้หน่วยงานระดับจังหวัดรับผิดชอบและเป็นหน่วยประสานงานเชิงนโยบาย และระบบการจัดสรรงบประมาณ รัฐบาลควรให้อำนาจการจัดการที่ดินในระดับจังหวัด
- 2) ควรให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเจ้าภาพหลักในการประสานงานและคุ้มครองแก้ไขปัญหาความยากจนเนื่องจากมีชัดเจนและเข้าถึงปัญหาของบุคคลมากกว่าส่วนราชการ
- 3) โครงการและแนวทางควรยึดหยุ่นให้ระดับพื้นที่ ระดับชุมชน ตำบล อำเภอ ห้ารูปแบบ ที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาความยากจนเพื่อให้ท้องถิ่น ชุมชนจัดตนาการใหม่ในการแก้ไขปัญหา
- 4) การกำหนดเจ้าภาพคุ้มครองแก้ไขปัญหาความยากจนระยะยาว ควรสร้างพลังให้คนในชุมชน เป็นเจ้าร่วมด้วย เช่น คนที่มีที่ดินที่นามากให้ทำสัญญา กับกลุ่มคนจนเป็นแรงงานและแบ่งผลผลิตให้ และให้สามารถเป็นมูลค่าไปลดหย่อนภาษีได้ เป็นต้น
- 5) การบูรณาการงบประมาณ ของหน่วยงาน ควรแบ่งจัดสรรเงิน เป็นกองทุนกลางสำหรับนโยบายแก้ไขปัญหาความยากจน (Agenda Fund) เพื่อนำไปบูรณาการเชิงพื้นและกลุ่มเป้าหมาย มาก กว่าการแบ่งไปจัดทำโครงการของหน่วยงานเพื่อลดความซ้ำซ้อน และระเบียบการจัดสรรงบประมาณ ควรจัดสรรงบเป็นงบอุดหนุนให้หมู่บ้าน/ชุมชนเป็นเจ้าภาพดำเนินงานและรัฐเป็นผู้สนับสนุนทางวิชาการและการกำกับติดตามประเมินผล
- 6) ระดับจังหวัดควรจัดตั้งค์กรและโครงสร้างการทำงานเฉพาะกิจเพื่อต่อสู้อาชนาความยากจนให้กลไกการทำงานลักษณะจตุภาคี คือทีม ภาครัฐ ภาควิชาการ ภาคเอกชน และภาคประชาชน
- 7) การแก้ไขปัญหารายบุคคลควรกำหนด ระดับความรุนแรงของปัญหา และระยะเวลาการแก้ไขปัญหา เป็น เร่งด่วน ปานกลาง ระยะยา และมีฐานข้อมูลรายบุคคลสำหรับตรวจสอบผล การแก้ไขปัญหา
- 8) ควรใช้ข้อมูลการวิจัย และข้อมูลเชิงประจักษ์ ประกอบการตัดสินใจในการกำหนดกระบวนการแผนงาน โครงการแก้ไขปัญหาความยากจนจำแนกตามประเภท

ข้อเสนอแนะการจัดทำแผนบูรณาการแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจน

- 1) ควรมีการทบทวนแผนทุกระดับก่อนนำสู่การปฏิบัติในปี 2549-2551 ตั้งแต่แผนชุมชน แผนท้องถิ่น แผนยุทธศาสตร์อำเภอ และยุทธศาสตร์จังหวัด รวมทั้งระบบงบประมาณ ให้เชื่อมโยงกับผลการวิเคราะห์ข้อมูล สภาพปัญหาจริง รวมทั้งความต้องของชุมชนตามแผนที่เสนอ และ ควรมีการติดตามประเมินผลแผนว่าได้รับการตอบสนองก์โครงการ หน่วยงานไหนรับไปดำเนินการ

2) กลไกการทำงานต่อเนื่องควรให้ทีมที่เกิดจากวิชากรครุภ.ครุ ฯ.และแกนนำชุมชน บูรณาการการทำงานในระดับพื้นที่ และให้มีแผนงานโครงการร่วมกัน โดยยึดแผนชุมชนเป็นเครื่องมือการทำงานร่วมกัน

3) ความมีการขยายผลรูปแบบการจัดทำแผนชุมชนเต็มรูปแบบ ให้ครอบคลุมชุมชนในปี 2551

4) แผน การแก้ไขปัญหาความยากจน ระดับครัวเรือน ควรเริ่มที่การปรับทัศนคติ การทำเกษตรแบบอินทรีย์ตามทฤษฎีใหม่ เพื่อลดต้นทุนและเพิ่มความมั่นคงทางอาหาร การทำปศุสัตว์โดยเฉพาะเลี้ยงโค เลี้ยงเป็ด ไก่เพื่อเสริมรายได้ และปรับโครงสร้างหนี้สินประกอบกับการให้ข้อมูล การให้คำปรึกษา การจัดการน้ำ

ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชน

- 1) เสริมศักยภาพ ในการจัดทำหลักสูตรของศูนย์เรียนรู้เพื่อเป็นการจัดการความรู้สำหรับการถ่ายทอดประสบการณ์และสรุปบทเรียนการดำเนินงาน โดยให้คณะกรรมการศูนย์ สถาบันการศึกษา ภาควิชา การเอกชนร่วมกันสังเคราะห์ และจัดทำหลักสูตร การพัฒนาความรู้ทักษะของคณะกรรมการศูนย์ทั้งในเรื่องการจัดการและการถ่ายทอดหรือการเป็นครุภิก การพัฒนาลักษณะทางกายภาพ โครงสร้างโรงเรือน เครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ให้มีความพร้อม
- 2) ให้ศูนย์เรียนรู้ชุมชนร่วมเป็นเจ้าภาพในการดูแลแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจน โดยมอบกลุ่มเป้าหมาย สนับสนุนงบประมาณการเรียนรู้ถ่ายทอดและมีระบบการติดตามประเมินผลสัมฤทธิ์ลังดำเนินการ และให้เชื่อมโยงกับแผนชุมชน
- 3) การจัดทำฐานฐานข้อมูลให้หน่วยงานราชการ ห้องถิน เพื่อเป็นข้อมูลในการส่งกลุ่มเป้าหมายในความรับผิดชอบ ไปรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมทั้งระบบการสนับสนุนงบประมาณให้ตรงกับการกิจของหน่วยงานนั้นๆ
- 4) การจัดเวทีให้มีการนำเสนอแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างตัวแทนของศูนย์เรียนรู้ชุมชน กับภาควิชาการ ภาคราชการ ภาคเอกชน และห้องถิน เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาให้เชื่อมกับแผนพัฒนาจังหวัด แผนห้องถิน หรือแผนของหน่วยงานราชการ

6.3.4 ข้อเสนอในการวิจัยและพัฒนา

- 1) ควรวิจัยและพัฒนาหมู่บ้านชุมชน ห้องถินต้นแบบ แก้ปัญหาสังคมและความยากจนแบบยั่งยืน
- 2) ควรมีการวิจัยและพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์แก้ไขให้เชื่อมโยงในทุกมิติทั้ง ด้านภูมิปัญญา วัฒนธรรม การพัฒนาทางจิตวิญญาณ ระบบเศรษฐกิจการตลาด
- 3) วิจัยและพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชนกับการเสริมสร้างพลังชุมชนในการแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจน
- 4) ควรวิจัยประเมินผลการบริหารจัดการของจังหวัดตามนโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจน

สารบัญเรื่อง

กิตติกรรมประกาศ	i
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ก-ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมา	1
1.2 วัตถุประสงค์การศึกษา	2
1.3 ขั้นตอนและระเบียบวิธีวิจัย	2
1.4 ประโยชน์ที่ได้รับ	3
บทที่ 2 สถานการณ์ปัญหาสังคมและความความยากจน และโครงการแก้ไขปัญหา ของ จังหวัดกาฬสินธุ์	
2.1 สถานการณ์ปัญหาสังคมและความความยากจนในจังหวัดกาฬสินธุ์	4
2.2 รูปแบบการบริหารจัดการและกระบวนการแก้ไขปัญหาสังคมและความความยากจน	6
บทที่ 3 กระบวนการจัดทำแผนพื้นฐานเพื่อการแก้ไขปัญหาสังคม และความยากจนเชิงบูรณาการ	
3.1 การบริหารจัดการ	22
3.2 กระบวนการดำเนินโครงการ	25
3.3 กระบวนการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูล	31
บทที่ 4 ผลการจัดทำแผนแก้ไขปัญหาสังคมและความความยากจนเชิงบูรณาการระดับชุมชน และการเจรจาภาคีแผนระดับตำบล	
4.1 ผลการศึกษาการจัดทำแผนชุมชน	42
4.2 ผลการศึกษาการจัดทำเวทีเจรจาภาคีแผนระดับตำบล	52
4.3 กรณีการศึกษา : กระบวนการจัดทำแผนบูรณาการแก้ไขปัญหาสังคม และความยากจน อำเภอ	61

สารบัญเรื่อง (ต่อ)

บทที่ 5 ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเพื่อการแก้ไขปัญหาสังคม และความยากจน จังหวัดกาฬสินธุ์	
5.1 รูปแบบการดำเนินงานของศูนย์	68
5.2 ศักยภาพที่เป็นผลสัมฤทธิ์การดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชน	71
5.3 ความต้องการจัดทำแผนในการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพ	72
บทที่ 6 สรุป วิจารณ์ และ สนับสนุน	
6.1 สรุปผลการศึกษา	77
6.2 วิจารณ์	83
6.3 ข้อเสนอแนะ	85
บรรณานุกรม	88
ภาคผนวก	
คำสั่งจังหวัดกาฬสินธุ์ที่ 746/2548เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำแผนชุมชนฯ	90
พื้นที่นำร่องการจัดทำแผนชุมชน	92
ปฏิทินการปฏิบัติงาน (Gantt chart) การจัดทำแผนชุมชน	93
บัญชีรายชื่อวิทยากรจัดทำแผนชุมชนฯระดับจังหวัด (ครุ ก.)	94
บัญชีรายชื่อผู้ประสานงานระดับอำเภอ/ระดับตำบล	97
สรุปบทบาทหน้าที่ผู้ประสานการจัดทำแผนระดับอำเภอ ตำบล หมู่บ้าน	99
คู่มืออบรมวิทยากรสำหรับการจัดกระบวนการจัดทำแผนชุมชนฯ	100
แบบสำรวจข้อมูลครอบครัว	121
แบบบันทึกผลวิเคราะห์ชุมชนและแผนฯดับหมู่บ้าน/ชุมชน	131
แบบสรุปผลการประชุมเจรจาภาคีแผนระดับตำบล	154
แบบสัมภาษณ์ประเมินผล การจัดทำแผนระดับ หมู่บ้าน	158
แบบสัมภาษณ์ประเมินผลการจัดทำแผนระดับตำบล	162
แบบสัมภาษณ์ศูนย์เรียนรู้ชุมชน	166

สารบัญ ตาราง

ชื่อตาราง	หน้า
ตารางที่ 1 จำนวนและสัดส่วน ผู้มีจดทะเบียนจำแนกรายอำเภอ	5
ตารางที่ 2 จำนวนปัญหาผู้มาลงทะเบียนจำแนกตามประเภทของปัญหา	5
ตารางที่ 3 ผลการดำเนินงานแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการ	7
ตารางที่ 4 ผลการสำรวจจำนวนที่ดินที่จะนำมาช่วยเหลือผู้มีปัญหาที่ดินทำกิน	8
ตารางที่ 5 ความต้องการที่ดินทำกินจำแนกตามประเภท	9
ตารางที่ 6 จำนวนผู้ได้รับการช่วยเหลือการแก้ไขปัญหาที่ทำกินจำแนกเป็นรายอำเภอ	10
ตารางที่ 7 จำนวนปัญหาและมูลนิธิในระบบ	15
ตารางที่ 8 ผลการเจรจาหนี้ในระบบ	16
ตารางที่ 9 ผลการติดตามการโอนหนี้เข้าสู่ระบบธนาคาร	16
ตารางที่ 10 จำนวนผู้มารับบริการการแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนจากการวางแผนแก้ไข	17
ตารางที่ 11 ผลการจัดทำแผนชุมชนและการจัดประชุมเจรจาภาคี	27
ตารางที่ 12 แสดงข้อมูลที่ดินทำกิน	32
ตารางที่ 13 แสดงข้อมูลค้านอาชีพและรายได้ของครอบครัว	33
ตารางที่ 14 สรุปรายแหล่งที่มารายได้จำแนกตามประเภทแหล่งที่มารายได้	34
ตารางที่ 15 สรุปรายแหล่งที่มารายได้จำแนกตามประเภทแหล่งที่มารายได้	35
ตารางที่ 16 แสดง ข้อมูลทรัพย์สินของครอบครัว	36
ตารางที่ 17 ความพอดีของทางอาหารที่ผลิตได้	37
ตารางที่ 18 แสดงมูลค่าของแบบแผนการผลิตต่อครัวเรือน	38
ตารางที่ 19 จำแนกประเภทรายจ่ายตามหมวดรายจ่าย	39
ตารางที่ 20 ข้อมูลสำหรับผู้ตอบแบบสัมภาษณ์	43
ตารางที่ 21 แสดงกระบวนการจัดทำแผนของคณะทำงานจัดทำแผนบูรณาการแก้ไขปัญหา สังคมและความยากจนระดับชุมชน	44
ตารางที่ 22 จำแนกประเภทแผนตามด้าน	47
ตารางที่ 23 จำแนกประเภทและระดับของแผนที่ชุมชนจัดทำ	47
ตารางที่ 24 การได้ประโยชน์และข้อคิดเห็นจากการจัดทำแผนชุมชน	48
ตารางที่ 25 แสดงหน่วยงานที่เข้าร่วมเจรจาภาคี	53

สารบัญ ตาราง (ต่อ)

ตารางที่ 26 แสดงวิธีการและขั้นตอนในการจัดประชุม	54
ตารางที่ 27 สรุปผลการจัดทำแผนชุมชนและการจัดประชุมเจรจาภาคี	55
ตารางที่ 28 แสดงร้อยละของแผนชุมชนจำแนกตามประเภทของแผน	56
ตารางที่ 29 แสดงระดับของแผนชุมชนจำแนกรายอำเภอ	57
ตารางที่ 30 แสดงร้อยละหน่วยงานที่รับโครงการไปสนับสนุน	58
ตารางที่ 31 การได้รับประโยชน์และข้อคิดเห็นจากการจัดทำทัวทีเจรจาภาคี	59
ตารางที่ 32 หน่วยงานที่ได้ประโยชน์จากการทำเจรจาภาคีมากที่สุด	59
ตารางที่ 33 ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับเห็นควรให้มีการประชุม	60

สารบัญรูปภาพ

ภาพที่ 1 แสดงรูปแบบการเตรียมความพร้อมของจังหวัด	25
ภาพที่ 2 แผนผังแสดงโครงสร้างองค์กรและการกิจหน้าที่ในการจัดทำแผนชุมชน	25
ภาพที่ 3 แผนผังการบูรณาการงบประมาณตามแผนปฏิบัติการจัดทำแผนชุมชนฯ	29
ภาพที่ 4 แผนผังการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการจัดทำแผนชุมชนฯเชิงบูรณาการ	30

บทที่ 1 บทนำ

โครงการ ศึกษาฐานแบบการบูรณาการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ เพื่อแก้ปัญหาสังคมและความยากจน : จังหวัดกาฬสินธุ์

1.1 แนวคิดและหลักการ

ตั้งแต่คณะรัฐบาลได้ประกาศต่อสู่อาชนาความยากจน โดยได้กำหนดเป็นนโยบาย และกำหนด ไว้เป็นยุทธศาสตร์หลัก 1 ใน 9 ที่ได้แผลงต่อรัฐสภา ในการแก้ไขปัญหาความยากจน เพื่อให้กระบวนการแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติ สอดคล้องกับสาเหตุปัญหาความยากจนตามที่ประชาชนได้ลงทะเบียนไว้ ในระดับพื้นที่จะต้องมีการกำหนดกลไกและกระบวนการทำงาน โดยใช้ หลักการบริหารจัดการเชิงพื้นที่หรือ” Area base approach ” ในเชิงบูรณาการทั้ง บุคลากรทำงาน งบประมาณ วิธีการ และกิจกรรม โดยยึดลุ่มเป้าหมายและพื้นที่เป็นหลัก โดยจะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาควิชาการ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทาง กลไกกระบวนการทำงาน เพื่อการบรรลุเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนร่วมกัน กลไกดังกล่าวจุดที่จะเชื่อมได้ต้องมีแผนเป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงใน 3 มิติ คือ ความต้องการของชุมชน แผนงานโครงการของแต่ละหน่วยงาน และระบบงบประมาณ เพื่อให้เกิดรูปแบบกิจกรรมในการแก้ไขปัญหาในด้านต่างๆตามสภาพปัญหา ความต้องการและศักยภาพของชุมชนหรือระดับครอบครัว ชุมชน เช่น ด้านการพัฒนาอาชีพ สวัสดิการ วิสาหกิจชุมชน ทรัพยากรลิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ เกษตรยั่งยืน เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อการแก้ไขปัญหาความยากจนได้อย่างยั่งยืนต่อไป

โดยมีเจตย์การทำงานอยู่ 3 ประการคือ

- 1) กลไกการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ ความมีองค์ประกอบอย่างไร มีระดับใดบ้าง กลไกดังกล่าว ควรมีขอบเขตหน้าที่และอำนาจอย่างไร ควรมีทักษะความสามารถอย่างไรบ้าง จึงจะสามารถมองภาพรวมและเชื่อมโยงงานได้ hely มิติ และจะพัฒนากลไกดังกล่าวได้อย่างไร
- 2) ระบบสนับสนุนข้อมูลเพื่อการวางแผนการตัดสินใจของกลไกการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ และเพื่อการดำเนินงานควรประกอบด้วยข้อมูลอะไร ระบบการจัดเก็บ ตรวจสอบ วิเคราะห์ และระบบการเรียกใช้งานควรเป็นอย่างไร
- 3) กระบวนการทำงานหลักๆประกอบด้วยอะไรบ้าง
เพื่อเป็นการพัฒนาฐานแบบตอบโจทย์ปัญหาการทำงานดังกล่าว ศูนย์ต่อสู้เพื่ออาชนาความยากจนภาคประชาชน จังหวัดกาฬสินธุ์ (ศตจ.ปชช.กส.) จึงได้จัดทำโครงการศึกษาวิจัยขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์และโครงการแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจน จังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อศึกษาระบวนการการจัดทำแผนชุมชนเพื่อ แก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการ จังหวัด กาฬสินธุ์
3. เพื่อศึกษาผลการจัดทำแผน แก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการ ระดับชุมชนและการเจรจาภาคีแผนระดับตำบล
4. เพื่อศึกษาศูนย์เรียนรู้ชุมชนเพื่อ แก้ไขปัญหาสังคมและความยากจน จังหวัดกาฬสินธุ์

1.3 ขั้นตอนและระเบียบวิธีการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research)

1.3.1 ขอบเขตพื้นที่เป้าหมาย

พื้นที่ที่นำร่องในการจัดทำแผนชุมชน เลือก 35 ตำบล จาก 135 ตำบล ใน 18 อำเภอ โดยแบ่ง โครงการให้อำเภอเป็น 3 ระดับตามขนาดประชากรและจำนวนตำบล คืออำเภอขนาดใหญ่ให้ตำบลนำร่อง 3 ตำบล อำเภอขนาดกลางให้ 2 ตำบล และอำเภอขนาดเล็กให้ 1 ตำบล โดยมีอภิภากันดำเนินงาน ศตจ. ระดับอำเภอ เลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling)

ศูนย์เรียนรู้ชุมชน ให้เลือกแบบเจาะจงอำเภอละ 1 ศูนย์ จำนวน 18 ศูนย์

1.3.2 ขั้นตอนแนวทางการดำเนินงาน

- การเตรียมการ

- (1) พัฒนากลไกการทำงาน ซึ่งมีคณะกรรมการฯ
- (2) เตรียมความพร้อมคณะกรรมการฯ

- การดำเนินงาน

- (1) การจัดทำแผนปฏิบัติการและบูรณาการแผนชุมชน/ตำบลและจังหวัด
- (2) จัดเวทีเตรียมความพร้อมคณะกรรมการ/นักวิจัยและวิทยากรระบวนการ
- (3) สร้างเครือข่ายมือและจัดเก็บรวมข้อมูล
- (4) วิเคราะห์/สังเคราะห์ข้อมูล
- (5) เสริมสร้างศักยภาพศูนย์การเรียนรู้แก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนชุมชนและดำเนินพัฒนาศักยภาพคนจน
- (6) จัดทำและบูรณาการแผนแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนฯ

- ติดตามประเมินผล

- สรุปและรายงานผลการดำเนินงาน

1.3.3 การเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอ

เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธี ทั้งเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ โดยการสัมภาษณ์ (Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) การประชุมกลุ่มย่อย (Discussion) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observation participatio) และการรวบรวมเอกสารรายงาน (Documentation) ข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา(Content analysis) และการจัดหมวดหมู่จำแนกตามประเภท (Categorizing)

1.4 ผลที่ได้รับ

- 1) ได้รูปแบบกลไก การบริหารจัดการ และกระบวนการการทำงานการจัดทำแผนเชิงบูรณาการในการแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนระดับพื้นที่
- 2) ได้องค์ความรู้กระบวนการจัดทำแผนชุมชนในการแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจน
- 3) ได้องค์ความรู้การดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการในการแก้ไข ปัญหาสังคมและความยากจน
- 4) ได้ข้อเสนอแนะเพื่อการดำเนินงานและการปรับแผนแก้ไข ปัญหาสังคมและความยากจนในทุกระดับ

บทที่ 2

สถานการณ์ปัญหาสังคมและความความยากจน และโครงการแก้ไขปัญหา ของจังหวัดกาฬสินธุ์

2.1 สถานการณ์ปัญหาสังคมและความความยากจนในจังหวัดกาฬสินธุ์

ประชากรรวมทั้งจังหวัด (ณ วันที่ 21 เมษายน 2548) **971,293 คน**

แยกเป็นชาย 484,276 คน เป็นหญิง 487,017 คน จำนวนครัวเรือน 231,410 ครัวเรือน

เป้าหมายการจดทะเบียน (ประมาณการ ร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด) 194,256 ราย

ผู้มาลงทะเบียนความยากจน (ยอดสะสม ณ 15 มี.ค. 47) จำนวน **179,618 ราย**

คิดเป็นร้อยละ 92.46 ของจำนวนประชากรเป้าหมาย และเป็นร้อยละ 18.49 ของจำนวนประชากรทั้งจังหวัด โดยอำเภอทางตอนใต้มียอดผู้ลงทะเบียนความยากจนสูงสุด จำนวน 25,463 ราย คิดเป็นร้อยละ 14.18 ของประชากรทั้งหมด รองลงมาคืออำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จำนวน 20,256 ราย และอำเภอ กุฉินารายณ์ จำนวน 15,768 ราย โดยมีอำเภอที่มีผู้จดทะเบียนความยากจนน้อยที่สุด คืออำเภอร่องคำ จำนวน 3,931 ราย ทั้งนี้เป็นไปตามลักษณะของประชากรแต่ละอำเภอ

ปัญหาและสาเหตุความยากจน พぶว่า

จำนวนรวมของปัญหา 7 ปัญหาและปัญหาอื่น ๆ มี 287,685 ปัญหา ปัญหาที่แจ้งจดทะเบียนมากที่สุด คือ ปัญหาน้ำสินภาคประชาชน 140,905 ปัญหา คิดเป็นร้อยละ 48.99 ของปัญหาทั้งหมด รองลงมาคือ ปัญหาที่ดินทำกิน (ร้อยละ 48.99) และ คนจน ไม่มีที่อยู่อาศัย (ร้อยละ 8.77) ตามลำดับ ส่วนปัญหาสามอันดับสุดท้ายคือ ปัญหา การถูกหลอกหลวง ปัญหาคนเร่ร่อน และปัญหาผู้ประกอบอาชีพพิภูมาย (ร้อยละ 0.73 , 0.05 และ 0.04 ตามลำดับ) รายละเอียด ตามตารางที่ 1 และตารางที่ 2

**บทที่ 2 สถานการณ์ปัจจุบัน ห้าสังคมและความความยากจน 5
และโครงสร้างแก้ไขปัญหาของจังหวัดก้าพสันธ์**

ตารางที่ 1 จำนวนและสัดส่วน ผู้มาจดทะเบียนจำแนกรายอำเภอ

ที่	อำเภอ/กิ่งอำเภอ	จำนวนคนลงทะเบียนทั้งหมด	ร้อยละของคนลงทะเบียนทั้งหมดต่อ ประชากรทั้งจังหวัด
		ราย	
1	ยางตลาด	25,463	14.18
2	เมืองพะสินธ์	20,256	11.28
3	กุฉินารายณ์	15,768	8.78
4	กุมลาไสย	14,467	8.05
5	หนองกุงศรี	11,475	6.39
6	สมเด็จ	11,111	6.19
7	ห้วยเม็ก	8,859	4.93
8	คำม่วง	8,372	4.66
9	เขาวง	8,199	4.56
10	สหัสขันธ์	7,644	4.26
11	นามน	7,280	4.05
12	ท่าคันโภ	7,118	3.96
13	กี่งอ.นาดู	6,939	3.86
14	กี่งอ.ดอนจาน	6,323	3.52
15	ห้วยผึ้ง	6,040	3.36
16	กี่งอ.ช่องชัย	5,563	3.10
17	กี่งอ.สามชัย	4,810	2.68
18	ร่องคำ	3,931	2.19
รวมทั้งสิ้น		179,618	100.00

ตารางที่ 2 จำนวนปัญหาผู้มาลงทะเบียนจำแนกตามประเภทของปัญหา

ลำดับที่	ประเภทปัญหา	ยอดรวมสะสม (ปัญหา)	คิดเป็นร้อยละ ของจำนวนปัญหาทั้งหมด
1	หนี้สินภาคประชาชน	140,905	48.99
2	ที่ดินทำกิน	96,672	33.61
3	คนจนไม่มีที่อยู่อาศัย	25,227	8.77
4	อื่นๆ	14,267	4.96
5	нар./นศ.ต้องการมีงานทำ	8,193	2.85
6	การถูกหลอกลวง	2,136	0.73
7	คนเร่ร่อน	153	0.05
8	ผู้ประกอบอาชีพผิดกฎหมาย	132	0.04
รวมทุกปัญหา		287,685	100%

2.2 รูปแบบการบริหารจัดการและกระบวนการแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนของจังหวัด

2.2.1 การจัดองค์กร

ระดับจังหวัด

1. ศูนย์อำนวยการปฏิบัติการต่อสู่เพื่ออาชันะความยากจนจังหวัดกาฬสินธุ์ (ศตจ.กส.)

ตามคำสั่งจังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ 1983/2546 ลงวันที่ 14 พฤศจิกายน 2546

- ผู้ว่าราชการจังหวัด : ผู้อำนวยการ
- ปลัดจังหวัด : กรรมการและเลขานุการ

2. คณะกรรมการแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการจังหวัดกาฬสินธุ์

ตามคำสั่งจังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ 493/2547 ลงวันที่ 19 มีนาคม 2547

- คณะกรรมการอำนวยการแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจน

- รองผู้ว่าราชการจังหวัด : ประธาน
- หัวหน้ากุลุ่มงานปักครองจังหวัด : เลขานุการ

คณะกรรมการแก้ไขปัญหา ประธาน

เลขานุการ

1. ที่ดินทำกิน	ปลัดจังหวัด	หัวหน้ากุลุ่มงานปักครองจังหวัด
2. คนเร่ร่อน	พัฒนาสังคมและสวัสดิการจังหวัด	หัวหน้าฝ่ายสวัสดิการสังคม
3. ผู้ประกอบอาชีพพิเศษหมาย	แรงงานจังหวัด	นักวิชาการแรงงาน
4. นร./น.ศ. ต้องการมีงานทำ	ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต 1	รองหัวหน้ากุลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา
5. การถูกหลอกลวง	อัยการจังหวัด	นิติกร สนง.อัยการจังหวัด
6. หนี้สินภาคประชาชน	ผู้บังคับการตำรวจนครบาลจังหวัด	ผู้กำกับการอำนวยการ ตำรวจนครบาล
7. คนจนไม่มีที่อยู่อาศัย	รองผู้ว่าราชการจังหวัด	โยธาธิการและผังเมืองจังหวัด
8. อื่น ๆ	หัวหน้าสำนักงานจังหวัด	หัวหน้าฝ่ายอำนวยการ สำนักงานจังหวัด

นอกจากนี้ จังหวัดได้จัดตั้งศูนย์ช่วยอำนวยการแก้ไขปัญหานี้สินภาคประชาชน ตามคำสั่งจังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ 921/2547 ลงวันที่ 13 พฤษภาคม 2547 เพื่อเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติโดยมี หัวหน้ากุลุ่มงาน ปักครอง เป็นหัวหน้า มีจังหวัด เป็นเลขานุการ

3. คณะกรรมการส่งเสริมอาชีพ และการมีงานทำจังหวัดกาฬสินธุ์ ตามคำสั่งจังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ 1095/2547 ลงวันที่ 3 มิถุนายน 2547 มีรองผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานและโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดเป็นเลขานุการ

**บทที่ 2 ส่วนการณ์ปัจจัยทางสังคมและความยากจน 7
และโครงการแก้ไขปัญหาของจังหวัดกาฬสินธุ์**

4. ควรวางแผนแก้ไขจังหวัดกาฬสินธุ์

ระดับอำเภอ

1. ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนอำเภอ (ศตจ.อ./กิ่ง อ.) มีนโยบายอำเภอ ปลัดอำเภอ ผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ เป็นผู้อำนวยการ ปลัดอำเภอ เป็นเลขานุการ
2. คณะทำงานแก้ไขปัญหาด้านที่อยู่อาศัยของคนจน
3. คณะเจรจาหนี้อำเภอ / กิ่งอำเภอ
4. ควรวางแผนแก้ไขจังหวัด/กิ่งอำเภอ และชุดปฏิบัติการแก้ไขจังหวัดทุกตำบล

2.2.2 ผลการดำเนินงานแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการ

พบว่า การแก้ไขปัญหาภาพรวมทำได้ ร้อยละ 21.18 ปัญหาที่ดำเนินการช่วยเหลือแก้ไขได้มากที่สุด 3 อันดับแรกคือ ปัญหา คนเร่ร่อน (ร้อยละ 100) ปัญหาประกอบอาชีพผิดกฎหมาย (ร้อยละ 100) และ ปัญหาอื่นๆ (ร้อยละ 65.61) ตามลำดับส่วนปัญหาที่ให้การช่วยเหลือและแก้ไขได้น้อย 3 อันดับสุดท้ายคือ หนี้สินภาคประชาชน, ปัญหาที่ดินทำกิน และคนจนไม่มีที่อยู่อาศัย (ร้อยละ 27.68, 5.73 และ 3.02 ตามลำดับ) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการดำเนินงานแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการจังหวัดกาฬสินธุ์ ปี 2548

ที่ (ส.y. 1 – 8)	ปัญหา (ส.y. 1 – 8)	ลงทะเบียน (ปัญหา)	ช่วยเหลือแล้ว	
			ปัญหา	ร้อยละ
1	ที่ดินทำกิน	96,672	5,344	5.73
2	คนเร่ร่อน	153	153	100
3	ประกอบอาชีพผิดกฎหมาย	132	132	100
4	นร./นศ. ต้องการทำงาน	8,193	4,879	59.55
5	การถูกหลอกลวง	2,136	1,298	60.76
6	หนี้สินภาคประชาชน	140,905	39,015	27.68
7	คนจนไม่มีที่อยู่อาศัย	25,227	763	3.02
8	อื่นๆ	14,267	9,361	65.61
รวม		287,685	60,945	21.18

(ข้อมูล ณ.วันที่ 15 กันยายน 2548)

ซึ่งจากการผลการแก้ไขปัญหาความยากจน ในเรื่อง ที่ทำกิน หนี้สินภาคประชาชน เป็นปัญหาอันดับต้นๆ การแก้ไขปัญหายังไม่ชัดเจนเนื่องจากนิยาม ยังไม่ชัดเจน กลุ่มเป้าหมายที่ลงทะเบียนยังไม่ถูกคัดกรองและยังไม่ได้ทำการรับรองจากผู้นำในชุมชน อีกทั้งการแก้ไขปัญหามิเงื่อนไขทางกฎหมายมาเกี่ยวข้อง

2.2 .3 กระบวนการแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนและการดำเนินงานจำแนกรายปัญหา ปัญหาที่ดินทำกิน

ขั้นตอนการดำเนินงาน

ขั้นที่ 1 จัดเตรียมข้อมูลด้าน Supply และด้าน Demand

- Supply สำรวจจำนวนและประเภทที่ดินที่จะนำมาซ่อมเหลือผู้ที่เดือดร้อน
- Demand จำแนกรายละเอียด สย. 1 เพื่อทราบรายละเอียดกลุ่มความต้องการของผู้จดทะเบียน
 - 1) ไม่มีที่ดินทำกิน
 - 2) มีที่ดินทำกิน แต่ไม่พอ
 - 3) มีที่ดินทำกินต้องการเอกสารสิทธิ์

ขั้นที่ 2 กำหนดรูปแบบการซ่อมเหลือผู้เดือดร้อนตามลักษณะ Demand

ขั้นที่ 3 สำรวจ และรังวัดที่ดิน

ขั้นที่ 4 ดำเนินการซ่อมเหลือตามรูปแบบขั้นที่ 2 อันได้แก่

- รับรองสิทธิ์
- จัดที่ทำกิน

ผลการดำเนินงาน

1) ด้าน **Supply** จากการสำรวจของ ศตจ. พบราหน่วยงานที่รับผิดชอบที่ดินประเภทต่าง ๆ มีที่ดินที่อยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะนำไปเป็น Supply ได้ทั้งสิ้น 59,585-1-91.56 ไร่ จำแนกได้ ดังตาราง 4

ตารางที่ 4 ผลการสำรวจจำนวนที่ดินที่จะนำมาซ่อมเหลือผู้มีปัญหาที่ดินทำกิน

**บทที่ 2 สถานการณ์ปัจจุบัน ห้าสั้ง ตามแหล่งความความหลากหลาย 9
และโครงสร้างภาระแก้ไขปัญหาของจังหวัดก้าพสันธ์**

ที่แปลงที่อยู่ในเกณฑ์นำเข้าพิจารณา รับรองสิทธิ์ (มีผู้ครอบครอง)	เนื้อที่ (ไร่ - งาน - ตารางวา)
- ที่ สปก. (4,572 แปลง)	52,339 - 0 - 07
- ที่นิคมสร้างตนเอง	367 - 0 - 0
- ที่ราชพัสดุ	55 - 2 - 1.39
- ป่าไม้	1,046 - 2 - 16
- สาธารณประโยชน์	5,343 - 1 - 67.2
ที่แปลงว่าง	เนื้อที่
- นิคมสร้างตนเอง	434 - 0 - 0
รวมทั้งสิ้น	59,585 - 1 - 91.56

2) ด้าน Demand เมื่อทุกอำเภอ/กิ่งอำเภอ จำแนกแบบ สย.1 เพื่อจัดกลุ่มความต้องการของผู้ลงทะเบียนแล้ว ปรากฏว่ามีความต้องการที่ดินทั้งสิ้น 1,019,558 - 1 - 43 ไร่ จำแนกได้ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ความต้องการที่ดินทำกินจำแนกตามประเภท

ประเภท	ความต้องการที่ดินทำกิน
(ไร่ - งาน - ตารางวา)	
ก) ผู้ไม่มีที่ดินทำกิน	546,982 - 1 - 52
ข) มีที่ดินแต่ขอเพิ่ม	307,897 - 3 - 44
ค) เช่าที่ดินของรัฐทำประโยชน์	26,777 - 0 - 16
ง) ถือครองที่ดินของรัฐทำประโยชน์	115,448 - 3 - 28
จ) ไม่สามารถระบุได้	22,453 - 0 - 3
รวมทั้งสิ้น	1,019,558 - 1 - 43

หมายเหตุ ยังไม่ผ่านการตรวจสอบข้อมูลความต้องการที่ดินทำกิน (Re-Check สย. 1/1)

บทที่ ๒ สถานการณ์ปัจจุบัน ทางสังคมและความความความยากจน แหล่งศักยภาพของชุมชนท้องถิ่น

3) มีผู้ลงทะเบียนแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน 96,672 ราย ได้รับความช่วยเหลือโดยการรับรองสิทธิ์จากสำนักงานที่ดินจังหวัดกาฬสินธุ์ นิคมสร้างตนเองกุฉินารายณ์ และสำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดกาฬสินธุ์ แล้ว 5,344 ราย (ร้อยละ 5.73) และกำลังตรวจสอบเพิ่มอีก เมื่อจำแนกเป็นรายอำเภอ/กิ่งอำเภอ พบร่วมกันว่า ได้มีการแก้ไขปัญหาที่ดินกันได้มากที่สุดคือ อำเภอ ห้วยพัง รองลงมาคือ หนองกุงศรีและท่าคันโภ ตามลำดับ ส่วนอำเภอที่ยังไม่ปรากฏรายงานชัดเจนคือ อำเภอร่องคำและกิ่งอำเภอฟื้องชัย ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 จำนวนผู้ได้รับการช่วยเหลือการแก้ไขปัญหาที่ทำกินจำแนกเป็นรายอำเภอ

**บทที่ 2 สภานการณ์ปัจจุบัน ห้าสั่ง ตามและความคุ้มครองฯ ก่อน 11
และโครงการแก้ไขข้อบัญญัติของจังหวัดก้าพสนช.**

ปัญหาคนเร่ร่อน

ขั้นตอนการดำเนินงาน

- ขั้นที่ 1 ติดตามสัมภาษณ์ผู้เดือดร้อนเพื่อทราบความต้องการ
ขั้นที่ 2 ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การช่วยเหลือ

ผลการดำเนินงานแก้ไขปัญหาคนเร่ร่อน

ลักษณะการดำเนินงาน	ราย
1. ติดตามสัมภาษณ์บุคคลที่จดทะเบียนแล้ว	153
2. เป็นบุคคลไม่มีเข้าข่ายที่จะได้รับความช่วยเหลือตามหลักเกณฑ์	92
3. เป็นคนยากจนสมควรได้รับการช่วยเหลือโดยการสงเคราะห์มอบเงินคนละ 1,000 บาท	56
4. เป็นคนโรคจิตที่เข้าข่ายได้รับการช่วยเหลือ	4
5. เป็นคนเร่ร่อนที่เข้าข่ายจะส่งไปให้สถานสงเคราะห์คนไร้ที่พึ่งบ้านเมตตา จังหวัดนครราชสีมา	1

ปัญหาผู้ประกอบอาชีพผิดกฎหมาย

ขั้นตอนการดำเนินงาน

- ขั้นที่ 1 สัมภาษณ์บุคคลผู้จดทะเบียนเพื่อทราบความต้องการ
ขั้นที่ 2 ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การช่วยเหลือด้านอาชีพ

ผลการดำเนินงาน

1. ทำการสัมภาษณ์ผู้ลงทะเบียนไปแล้ว 132 ราย
2. จากการสัมภาษณ์พบว่า มีผู้ไม่ผ่านการประชุม 17 ราย ที่เหลือ 115 รายให้การช่วยเหลือดังนี้

ลักษณะการดำเนินงาน	ราย
1. ให้คำปรึกษาแนะนำ	93
2. ได้เงินทุน	2
3. ได้งานทำ	15
4. อื่นๆ	5

ปัญหาให้ความช่วยเหลือนักเรียน/นักศึกษา มีรายได้จากอาชีพที่เหมาะสม

ขั้นตอนการดำเนินงาน

ขั้นที่ 1 จัดทำทะเบียนนักเรียน/นักศึกษา ที่ต้องการความช่วยเหลือ

ขั้นที่ 2 ประสานงานสถานศึกษา, ส่วนราชการและภาคเอกชนทำโครงการจ้างงานนักเรียน
นักศึกษา

ผลการดำเนินงาน

ปัจจุบัน ให้ความช่วยเหลือไปแล้ว 4,879 ราย คิดเป็นร้อยละ 59.55

ปัญหาการถูกหลอกหลวง

ขั้นตอนการดำเนินงาน

ขั้นที่ 1 จัดกลุ่มข้อมูลผู้ถูกหลอกหลวง

ขั้นที่ 2 สัมภาษณ์ผู้ถูกหลอกหลวง เพื่อทราบรายละเอียดของคดี

ขั้นที่ 3 ส่งเรื่องให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำการแก้ไขปัญหา

ผลการดำเนินงาน

จัดกลุ่มผู้ถูกหลอกหลวง ได้เป็น 4 กลุ่ม และดำเนินการเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

รวม 1,298 ราย คือ แยกเป็น

ลักษณะของกลุ่ม	ราย
1. ด้านแรงงาน	162
2. ด้านซื้อขาย	392
3. ด้านกู้ยืม	698
4. อื่นๆ	42

**บทที่ 2 สถานการณ์ปัจจุบัน ห้าสั่ง ตามและความคุ้มครองยากจน 13
และโครงการแก้ไขขบวนห้าของจังหวัดกาฬสินธุ์**

ปัญหาที่อยู่อาศัยของคนจน

ขั้นตอนการดำเนินงาน

ขั้นที่ 1 จัดกลุ่มข้อมูลความต้องการของผู้ลงทะเบียน

- ต้องการบ้านราคาถูก
- ต้องการที่ดินปลูกบ้าน
- ต้องการสิทธิเช่าที่

ขั้นที่ 2 ให้ความช่วยเหลือใน 2 ลักษณะ

1) เอกชนชนเมือง บ้านอื้ออาทรโดยการเคาะแห่งชาติ

2) เอกชนบท บ้านมั่นคงโดยประสานธนาคารสนับสนุนสินเชื่อ

ผลการดำเนินงาน

1) โครงการบ้านอื้ออาทร โครงการที่ 1 ตั้งอยู่ที่ กม.2.4 ถนนกาฬสินธุ์-สหสันต์ ต.เหนีอ อ.เมืองกาฬสินธุ์ จ.กาฬสินธุ์ เนื้อที่ประมาณ 50 ไร่ เปิดจองสิทธิ วันที่ 15 - 18 มกราคม 2548 จำนวนที่สร้างตามโครงการบ้านเดี่ยว 2 ชั้น เนื้อที่ขนาด 20 ตารางวา จำนวน 487 หน่วย ประชาชนจองสิทธิเช่าซื้อ จำนวน 1,365 ราย แยกประเภท ดังนี้

ประเภท	ราย	ร้อยละ
1.1 ผู้ที่จดทะเบียนคนจนด้านที่อยู่อาศัย	535 ราย	39.19
1.2 ผู้จดทะเบียนทั่วไป	828 ราย	60.66
1.3 ผู้ถูกไล่ที่	2 ราย	0.15
รวม	1,365 ราย	100

2) โครงการบ้านอื้ออาทร โครงการที่ 2 สถานที่ตั้งอยู่ถนนมาประภารต อ.เมืองกาฬสินธุ์ จ.กาฬสินธุ์ เนื้อที่ประมาณ 70 ไร่ เปิดจองสิทธิ วันที่ 22 - 25 กรกฎาคม 2548 จำนวนที่สร้างตามโครงการบ้านเดี่ยว 2 ชั้น เนื้อที่ขนาด 20 ตารางวา จำนวน 720 หน่วย ประชาชนจองสิทธิเช่าซื้อ จำนวน 1,532 ราย แยกประเภท ดังนี้

ประเภท	ราย	ร้อยละ
1.1 ผู้ที่จดทะเบียนคนจนด้านที่อยู่อาศัย	225 ราย	14.75
1.2 ผู้จดทะเบียนทั่วไป	1,306 ราย	85.24
1.3 ผู้ถูกไล่ที่	1 ราย	0.06
รวม	1,532 ราย	100

**บทที่ 2 สถานการณ์ปัจจุบัน ด้านความความยากจน 14
และโครงการแก้ไขปัญหาของจังหวัดภาคพสูนชี**

3) โครงการบ้านมั่นคง 1 บ้านราษฎรัตน์ บริเวณโรงฆ่าสัตว์ ต.กาฬสินธุ์ เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน อนุมัติงบประมาณปี 2548 สนับสนุนโครงการด้านจัดสร้างสาธารณูปโภค เป็นเงิน 1,530,000 บาท มีประชาชนในโครงการจำนวน 29 ครอบครัว ปัจจุบันอยู่ระหว่างการปรับพื้นที่

4) โครงการบ้านมั่นคง 2 บ้านคุ้มห้วย (บริเวณโรงฆ่าสัตว์) ต.กาฬสินธุ์ เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน อนุมัติงบประมาณปี 2548 สนับสนุนโครงการด้านจัดสร้างสาธารณูปโภค เป็นเงิน 6,500,000 บาท มีประชาชนในโครงการจำนวน 99 ครอบครัว ปัจจุบันอยู่ระหว่างการปรับพื้นที่

ปัญหาและให้ความช่วยเหลือผู้ลังทะเบียนด้านอื่น ๆ

ขั้นตอนการดำเนินงาน

ขั้นที่ 1 จัดกลุ่มประเภทความเดือดร้อนของผู้ลังทะเบียนจาก สย. 8

ขั้นที่ 2 ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การช่วยเหลือ

ผลการดำเนินงาน

1) จัดกลุ่มประเภทความเดือดร้อนของผู้ลังทะเบียนได้ 5 กลุ่ม

1. นำท่วม , ภัยแล้ง

2. ต้องการเงินทุน , งานอาชีพ

3. เอกสารสิทธิ์ที่ดินแต่ไม่ใช่กรรมทรัพย์

4. คนพิการ คนชาวน้ำ

5. ปัญหาอื่น ๆ

2) ประสานหน่วยงานช่วยเหลือตามกลุ่มประเภทความเดือดร้อน จำนวน 9,361 ราย

ปัญหานี้สินภาคประชาชน

ประเภท	ปัญหา
1. หนี้ในระบบธนาคาร	4,794
2. หนี้ในระบบชุมชน	218,710
3. หนี้นอกระบบ	39,196
รวม	262,700

**บทที่ 2 สถานการณ์ปัจจุบัน ห้าสั้ง ตามแหล่งความความยากจน 15
และโครงการแก้ไขปัญหาของจังหวัดกาฬสินธุ์**

ขั้นตอนการดำเนินงาน

- 1) จัดตั้งคณะกรรมการชุดแรก 144 คณะ
- 2) ให้คณะผู้เจรจาหนึ่งจัดทำปฏิทินการเจรจาหนึ่งระหว่างมิถุนายน – สิงหาคม 2547
- 3) ปฏิบัติการเจรจาหนึ่งตามปฏิทิน
- 4) คณะกรรมการระดับจังหวัดติดตามเร่งรัด และสนับสนุนการปฏิบัติ
- 5) จัดให้มีระบบรายงานความก้าวหน้าทุกวัน
- 6) จัดประชุมคณะทำงานฯ เพื่อติดตามความก้าวหน้าในราบทุกวันที่ 20 ของเดือน
- 7) จัดทำโครงการ สนับสนุนการปฏิบัติงานของคณะทำงานแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคประชาชนดังนี้
 - ก) โครงการจัดทำแบบพิมพ์เจรจาปรับโครงสร้างหนี้นอกระบบ (แบบ น. 2) เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคประชาชน
 - ข) โครงการประกวดความสามารถของคณะเจรจาปรับโครงสร้างหนี้นอกระบบ

ตารางที่ 7 จำนวนปัญหาและมูลหนี้นอกระบบ (ผลการดำเนินงาน ณ วันที่ 5 กันยายน 2548)

ที่	อำเภอ/กิ่งอำเภอ	จำนวนปัญหา	ร้อยละ	มูลหนี้ (บาท)
1.	ยางตลาด	5,063	12.92	294,601,211.20
2.	กุดโนนรายณ์	3,507	8.95	185,634,614.00
3.	กมลาไสย	3,353	8.55	194,884,071.55
4.	เมืองกาฬสินธุ์	2,920	7.45	182,250,768.09
5.	ห้วยเม็ก	2,736	6.98	133,166,445.00
6.	หนองกุงศรี	2,599	6.63	136,535,519.39
7.	สมเด็จ	2,361	6.02	142,868,594.78
8.	นาหมก	2,295	5.86	116,401,087.20
9.	คำม่วง	2,258	5.76	81,926,672.02
10.	ดอนจาน	1,853	4.73	77,588,070.13
11.	เขาวง	1,781	4.54	85,215,046.00
12.	ท่ากันโพ	1,768	4.51	77,675,246.44
13.	สามชัย	1,362	3.47	54,301,270.00
14.	แม่องซัย	1,273	3.25	89,164,507.00
15.	ห้วยพึง	1,233	3.15	73,377,893.00
16.	นาคู	1,117	2.85	68,578,084.25
17.	สะพานชัย	928	2.37	41,769,855.30
18.	ร่องคำ	789	2.01	42,589,363.00
รวม		39,196	100.00	2,078,528,318.35

บทที่ 2 สถานการณ์ปัจจุบัน ห้าสั่ง ตามผลการวางแผนฯ ของจังหวัดกาฬสินธุ์

1) ผลการเจรจาหนี้

- มีการเจรจาหนี้ ทั้งหมด 39,196 ราย คิดเป็น ร้อยละ 100 ของจำนวนปัญหาหนี้นอกระบบ
- ยุติเรื่อง 38,969 ราย คิดเป็น ร้อยละ 99.42
- ไม่ประสบความสำเร็จ ในการเจรจา 226 ราย คิดเป็น ร้อยละ 0.58

2) ผลการเจรจาหนี้นอกระบบ พนวจได้ข้อมูลและลูกหนี้ประสังค์จะเข้าธนาคาร ร้อยละ 12.32 และเมื่อติดตามการโอนหนี้เข้าธนาคารเจ้าหนี้รับโอนให้ธนาคารค้ำประกันได้เพียง ร้อยละ 25 เท่านั้น ดังตารางที่ 8 และ 9

ตารางที่ 8 ผลการเจรจาหนี้นอกระบบ

กรณีได้ข้อมูล	ราย	ร้อยละ	มูลหนี้
- ลูกหนี้ประสังค์เข้าสู่ระบบธนาคาร	4,828	12.32	311,358,783.31
- ลูกหนี้สามารถตกลงกับเจ้าหนี้ (แต่ไม่ประสังค์เข้าระบบธนาคาร)	19,570	49.93	954,651,311.10
- ลูกหนี้ขอถอนเรื่องคืน	8,729	22.27	371,155,636.22
- ลูกหนี้/เจ้าหนี้ไม่มาเจรจา หรือคณะเจรจา ไม่สามารถติดต่อกับลูกหนี้/เจ้าหนี้ได้	3,435	8.76	300,174,924.82
- อื่น ๆ	2,407	6.17	137,477,288.90
รวม	38,969	6.14	1,937,340,655.45
กรณีไม่ได้ข้อมูล	ราย		มูลหนี้
- ตกลงกันไม่ได้	226	0.57	7,618,130.00
รวมทั้งสิ้น	39,195	199	1,944,958,785.45

ตารางที่ 9 ผลการติดตามการโอนหนี้เข้าสู่ระบบธนาคาร (ณ วันที่ 5 กันยายน 2548)

ลักษณะการดำเนินการ	ราย	ร้อยละ	มูลหนี้
- เจ้าหนี้รับ	1,247	25.83	67,360,472.00
- จินและโอนทรัพย์ค้ำ ประกันและ ลูกหนี้ เข้าสู่ระบบธนาคารแล้ว			
- ธนาคารปฏิเสธการให้สินเชื่อ	2,789	57.76	175,972,643.00
- อยู่ระหว่างการพิจารณาให้สินเชื่อของธนาคาร	792	16.41	68,046,908.31
รวม	4,828	100	311,358,783.31

บทที่ 2 สถานการณ์ปัจจุบัน ด้านความหลากหลายทางชีวภาพและการแก้ไขปัญหาของชุมชน 17

2.2.4 การดำเนินงานการวางแผนแก้ไขปัญหาของชุมชน จังหวัดกาฬสินธุ์

ระดับจังหวัด

จังหวัดกาฬสินธุ์ได้จัดการวางแผนแก้ไขปัญหาให้ความช่วยเหลือและบรรเทาความเดือดร้อน ของ รายภูรผู้ดักทะเลน้ำ ทั้งสิ้น จำนวน 18 ครั้ง pragakudongนี้
จำนวนผู้เข้าร่วมงานการวางแผนแก้ไขปัญหา แยกเป็น

ผู้เข้าร่วมงานการวางแผนแก้ไขปัญหา	ราย
- ประชาชน	30,487
- ข้าราชการ	3,396
- ภาคเอกชน	576
รวม	38,969

ข้อมูล ณ. วันที่ 5 กันยายน 2548

การแก้ไขปัญหาให้กับประชาชน รวมทั้งสิ้น 20,960 คน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการให้บริการ ด้านอื่นๆ (ร้อยละ 70.35) รองมาเป็นการบริการช่วยเหลือคนเจ็บป่วย แต่พบว่าการแก้ไขปัญหาระดับบุคคลที่เป็นปัญหาความยากจน มีน้อยมาก ดังตารางที่ 10

ตารางที่ 10 จำนวนผู้มารับบริการการแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนจากการวางแผนแก้ไขปัญหาของจังหวัดกาฬสินธุ์ ปี 2548

ประเภทปัญหาที่แก้ไข	ปัญหา	ร้อยละ
- งานให้ทำ	384	1.83
- ฝึกอาชีพ	1,125	5.34
- ดูแลคนพิการ	80	0.38
- ช่วยเหลือคนเจ็บป่วย	3,653	17.36
- ช่วยเหลือเด็ก/เยาวชน	992	4.72
- บริการอื่นๆ	14,797	70.35
รวม	21,031	100

บทที่ 2 สถานการณ์ปัญหาสังคมและความยากจน และโครงการแก้ไขปัญหาของจังหวัดกาฬสินธุ์ 18

ระดับอำเภอ

อำเภอ/กิ่งอำเภอ ได้จัดการวางแผนแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจน ตามแบบ เข้าไปในพื้นที่ เพื่อออกไปปบประยิมเยียนผู้จัดทະเบียน โดยดำเนินการ ดังนี้

1. จัดชุดปฏิบัติการแก้ไข ลงพื้นที่ไปพากันตามเป้าหมาย โดยใช้กระบวนการ 4 ท. คือ พิจารณาทัศนะ ต่อชีวิต การงาน ทักษะ ฝีมือ แรงงาน ทรัพยากร ที่ดิน ปัจจัย การผลิต และคืนทางออก ร่วมวิเคราะห์และร่วมตัดสินใจ โดยมีเป้าหมายออกไปคำเนินการพบประทุกครัวเรือน ยกจนที่จัดทະเบียน
2. ช่วยเหลือและบรรเทาความเดือดร้อนของรายภูผู้จัดทະเบียน โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งในระดับอำเภอ/จังหวัด
3. จัดทำระบบฐานข้อมูล 4 ท. โดยจัดทำโปรแกรมบันทึกข้อมูล 4 ท. และข้อมูลครัวเรือน ให้อำเภอ/กิ่งอำเภอ บันทึกข้อมูลลง Website <http://www.pockalasin.in.th/poor/> ซึ่งใช้พื้นที่บน Server ของจังหวัดกาฬสินธุ์ (Provincial Operation Center : POC) เพื่อ Verify ข้อมูล 4 ท. และจัดทำ Profile รายครัวเรือน

สรุปสถานการณ์ปัญหาสังคมและความยากจน และโครงการแก้ไขปัญหา ของจังหวัดกาฬสินธุ์ ปี 2548

1. สถานการณ์ผู้มาลงทะเบียนความยากจน จำนวน 179,618 ราย

คิดเป็นเป็นร้อยละ 18.49 ของจำนวนประชากรทั้งจังหวัด

สาเหตุของปัญหา 3 อันดับแรก คือ

- ปัญหาน้ำฝนภาคประชาชน ร้อยละ 48.99
- ปัญหาที่ดินทำกิน (ร้อยละ 48.99)
- ไม่มีที่อยู่อาศัย ร้อยละ 8.77

2. การจัดองค์กร มีคณะทำงาน 4 คณะ ประกอบด้วย

1. ศูนย์อำนวยการปฏิบัติการต่อสู้เพื่ออาชนาความยากจนจังหวัดกาฬสินธุ์ (ศตจ. กส.)

2. คณะทำงานแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการและมีคณะ อนุกรรมการ 7 คณะตามประเภทการเข็นทะเบียนความยากจนและมีส่วนราชการระดับจังหวัด เป็นประธานและเลขานุคณะทำงาน

3. คณะกรรมการส่งเสริมอาชีพ และการมีงานทำ

4. ควรวางแผนแก้ไขปัญหางานที่สำคัญของคนจน

ส่วนระดับอำเภอจัดตั้งองค์กร คณะกรรมการ

1. ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนอำเภอ (ศตจ.อ./กิจ อ.) มีนายอำเภอ ปลัดอำเภอ ผู้เป็นหัวหน้าประจำกิจอำเภอ เป็นผู้อำนวยการ ปลัดอำเภอ เป็นเลขานุการ

2 คณะกรรมการแก้ไขปัญหาด้านที่อยู่อาศัยของคนจน

3 คณะกรรมการจัดตั้งองค์กร /กิจอำเภอ

4 ควรวางแผนแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนทุกตำบล

3 ผลการดำเนินงานแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการ

การแก้ไขปัญหาภาคร่วมยังทำได้น้อยเพียง ร้อยละ 21.18 โดยปัญหานี้สินภาคประชาชน ปัญหาที่ดินทำกิน และคนจน ไม่มีที่อยู่อาศัย ทำได้ร้อยละ 27.68, 5.73 และ 3.02 ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญและจำนวนคนทะเบียนมาก และมีปัจจัยเกี่ยวข้องหลายเรื่อง เช่น กฏหมายที่ดิน การกำหนดขอบเขตปัญหา

และเมื่อจำแนกผลการแก้ไขปัญหาแต่ละด้านมีผลการดำเนินงานคือ

- **ปัญหาที่ทำกิน มีโครงการสำรวจจำนวนและประเภทที่ดินที่จะนำมาซ่อมเหลือผู้ที่เดือดร้อน ได้จำนวน 59,585 ไร่ แต่ความต้องการของผู้เดือดร้อนมีถึง 1,019,558 ไร่ โดยความเข้าใจของประชาชนเข้าใจว่า ถ้ามีที่ดินมากจะทำให้ปลูกพืชได้มาก และจะแก้ไขได้ ในขณะที่ที่ดินมีอยู่ยังใช้ประโยชน์ไม่ได้เต็มที่**
- **ปัญหา ปัญหาคนเร่ร่อน มีแนวทางคือเข้าไปศึกษาวิเคราะห์และประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องซ่อมเหลือ**
- **ปัญหาให้ความช่วยเหลือนักเรียน/นักศึกษา มีรายได้จากการอาชีพที่เหมาะสมมอบหมายให้ ส่วนราชการและภาคเอกชนทำโครงการจ้างงานนักเรียนนักศึกษา**
- **ปัญหาการถูกหลอกลวง มีแนวทางคือเข้าไปสัมภาษณ์วิเคราะห์ปัญหาและ ส่งเรื่องให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำการแก้ไขปัญหา**

**บทที่ 2 สภานการณ์ปัจจุบัน ห้าสังคมและความหลากหลาย 20
และโครงสร้างการแก้ไขปัญหาห้าของจังหวัด ก้าพสันธ์**

- ปัญหาที่อยู่อาศัยของคนจน มีโครงการบ้านอื้ออาทรในเขตเทศบาล 2 โครงการ แต่กลุ่มที่ขาดจะเป็นปัญหาที่อาศัย ได้จอง ร้อยละ 26.23 และส่วนใหญ่เป็นผู้ชงทั้งไป ร้อยละ 73.66 และมีโครงการบ้านมั่นคง ที่สนับสนุนงบประมาณ โดย พอช. ซึ่งใช้งบประมาณ 8,030,000. บาท มีประชาชนในโครงการ 128 คน
- ปัญหาหนี้สิน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นหนี้ในชุมชน ได้จัดทำโครงการ สนับสนุนการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกำกับปัญหาหนี้สินภาคประชาชน โดยมีคณะกรรมการ 144 คน และมีการประกวดความสามารถของคณะกรรมการประจำปี 2019 โครงการสร้างหนี้นอกระบบ
- ปัญหาอื่นๆ เช่น ภัยแล้ง น้ำท่วม มีการจัดกลุ่มปัญหาและประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ช่วยเหลือ
- โครงการครารawanแก้ไข สร้างส่วนใหญ่จะเป็นการให้บริการด้านอื่นๆ (ร้อยละ 70.35) มากกว่ากลุ่มมีปัญหาความยาก

วิจารณ์การดำเนินงานแก้ไขปัญหาความยากจนของจังหวัด

- มีจุดแข็งในเรื่องการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับระบบที่ดิน การแก้ไขปัญหาประกอบอาชีพพื้นที่ดิน
- โครงการสร้างการทำงานแก้ไขปัญหาความยากจนมีหลายคณะและแยกตามภารกิจหน้าที่ของหน่วยงาน(Function Base)มากกว่า การทำงานเชิงพื้นที่หรือกลุ่มป้าหมาย(Area & people Base) จึงอาจช้าช้อนในเชิงพื้นที่และบุคคลป้าหมายได้ ทำให้ชุมชน ประชาชน เป็นหน่วยกับการตอบแบบสอบถามหรือให้ปากคำ
- ให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเสนอแผนแก้ไขปัญหาตามบทบาทภารกิจ โดยมีส่วนปักธงเป็นแม่งานประสานแผนทำให้เกิดความเป็นเอกภาพ แต่ลักษณะ โครงการที่จัดทำส่วนใหญ่ยึดแนวทางตามที่รัฐบาลกำหนดทั้งรูปแบบและเร่งรัดกำหนดเวลาส่งงาน ทำให้ขาด

ความยึดหยุ่น ขาดการสร้างสรรค์แนวทางใหม่ที่เหมาะสมกับพื้นที่ และได้ข้อมูลมากกว่า การแก้ไขปัญหาจริง

- โครงการส่วนใหญ่ยังมี การกำหนดคำนิยามและกลุ่มเป้าหมายที่เป็นคนจนยังไม่ชัดเจน
- การรับรู้นโยบายและการแปลงสู่การปฏิบัติภาคการบูรณาการ และขาดการเชื่อมโยงแผนสู่ระดับท้องถิ่นและชุมชน
- การมีส่วนร่วมของระดับท้องถิ่น ชุมชนยังมีน้อย
- ชุมชนยังไม่มีกระบวนการเรียนรู้การวิเคราะห์ปัญหาระดับครัวเรือน ชุมชน
- การพัฒนาศักภาพการขององค์กรชุมชนแก้ไขปัญหาความยากจนยังมีน้อยและไม่เป็นระบบ
- การดำเนินงานขาดการติดตามประเมิน การแก้ไขปัญหาความยากจนระดับบุคคล ครัวเรือน

ข้อเสนอแนะ

- 1) หน่วยงานจังหวัดควรเป็นผู้แก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้าง ปัญหาโครงสร้างพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร และโครงการใหญ่ ที่ใช้งบประมาณมาก ปัญหาเกี่ยวข้องกับเรื่องระเบียบกฎหมาย ที่ทำกิน การสร้างงาน การฝึกอาชีพ ควรให้หน่วยงานระดับจังหวัดรับผิดชอบและเป็นหน่วยประสานงานเชิงนโยบายและระบบการจัดสรรงบประมาณ
- 2) ควรให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเจ้าภาพหลักในการประสานงานและดูแลแก้ไขปัญหาความยากจนเนื่อง ใกล้ชิดกับชุมชนและเข้าถึงปัญหาของบุคคลมากกว่าส่วนราชการ
- 3) โครงการและแนวทางการยึดหยุ่นให้ระดับพื้นที่ ระดับชุมชน ตำบล อำเภอ ห้ารูปแบบ ที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาความยากจน
- 4) การกำหนดเจ้าภาพดูแลแก้ไขปัญหาความยากจนระยะยาว ควรสร้างพลังให้คนในชุมชน เป็นเจ้าร่วมด้วย เช่น คนที่มีที่ดินที่นามากให้ทำสัญญากับกลุ่มคนจนเป็นแรงงานและแบ่งผลผลิตให้ และให้สามารถตีเป็นมูลค่าไปลดหย่อนภาษีได้ เป็นต้น
- 5) การบูรณาการงบประมาณ ของหน่วยงาน ควรแบ่งจัดสรรเงิน เป็นกองทุนกลางสำหรับนโยบายแก้ไขปัญหาความยากจน (Agenda Matching Fund) เพื่อนำไปบูรณาการเชิงพื้นและกลุ่มเป้าหมายมาก กว่าการแบ่งไปจัดทำโครงการของหน่วยงานเพื่อลดความซ้ำซ้อน
- 4) การแก้ไขปัญหารายบุคคลการกำหนด ระดับความรุนแรงของปัญหา และระยะเวลาการแก้ไขปัญหา เป็นเรื่องคุณ ปานกลาง ระยะยาว

บทที่ 3

กระบวนการจัดทำแผนชุมชนเพื่อการแก้ไขปัญหาสังคม และความยากจนเชิงบูรณาการ จังหวัดกาฬสินธุ์

3.1 การบริหารจัดการ

3.1.1 การเตรียมความพร้อมปัจจัยนำเข้า

การเตรียมความพร้อมของจังหวัดกาฬสินธุ์ ประกอบไปด้วยการเตรียมความพร้อมด้านคณะกรรมการพัฒนาบูรณาการ ด้านผู้ประสานงาน ด้านงบประมาณ และด้านแผนปฏิบัติการ ผลการประเมินปรากฏผลดังต่อไปนี้

1 โครงสร้างคณะกรรมการจัดทำแผนชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจน

มีการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำแผนชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการร่วมกัน ระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน เพื่อรับผิดชอบการดำเนินงานโครงการ โดยตรง จำนวน 5 คณะประกอบด้วย

- คณะทำงานระดับจังหวัด 1 คณะ ตามคำสั่งที่ 746/2548 ลงวันที่ 28 เมษายน 2548
- คณะวิทยากรจัดทำแผนชุมชนระดับจังหวัด (ครู ก.) มี 5 คณะ จาก 9 หน่วยงาน
- คณะทำงานระดับอำเภอ 18 คณะ มีนายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิจ อำเภอ เป็นหัวหน้าคณะทำงาน มีหน่วยงานร่วม จำนวน 10 หน่วยงาน
- คณะวิทยากรระดับตำบล (ครู ข.) 135 คณะฯลฯ 10 คน จาก 10 หน่วยงาน ซึ่งคณะทำงานทำงานจัดทำแผนชุมชนระดับตำบล จะทำหน้าที่เป็นวิทยากร ครูฯ. เพื่อฝึกอบรมทีมงานวิจัยชุมชน ซึ่งมี จำนวน 395 ทีมงาน คณะทำงานที่แต่งตั้งขึ้นส่วนใหญ่แต่ตั้งมาจากการแต่งตั้งหน่วยราชการภาครัฐในจังหวัด ส่วนหนึ่งจะเป็นตัวแทนอาสาสมัครภาคประชาชน
- ผู้แทนหมู่บ้าน/ชุมชน ฯลฯ 30 โดยประกอบด้วย
บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการแผนชุมชน
 - เก็บข้อมูลครอบครัว / ชุมชน
 - วิเคราะห์ข้อมูลครอบครัว / ชุมชน
 - จัดเวทีทำแผน

4. จัดเวทีประชาพิจารณ์แผน
5. ประสานกับหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ
6. ปฏิบัติการแก้ไขปัญหาความยากจนภายในชุมชน

กระบวนการคัดเลือกคณะกรรมการทำงานแผนชุมชน 30 คน

กลุ่มองค์กรที่เป็นทางการ รวม 11 คน

1. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน 1 คน
2. ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 2 คน
3. สมาชิก อบต. 2 คน
4. อสม. 5 คน

5. ตัวแทนข้าราชการครู 1 คน

กลุ่มองค์กรที่ไม่เป็นทางการ

1. ประชาชนชาวบ้าน 2 คน
2. ตัวแทนกลุ่มผู้ยากจน 3 คน
3. ตัวแทนเยาวชน 2 คน
4. กลุ่มศตรีแม่บ้าน 3 คน
5. กลุ่มอาชีพ 5 คน
6. สถาบันการเงิน / องค์กรทรัพย์ 2 คน
7. ผู้ประกอบการร้านค้า 2 คน

2 ด้านผู้ประสานงาน

จากการประเมินพบว่า ภาคประชาชนมีการคัดเลือกผู้ประสานงานโครงการในระดับอำเภอ 18 คน ระดับตำบล จำนวน 135 คน ผู้ประสานงานคัดเลือกมาจากอาสาสมัครที่เป็นข้าราชการ ผู้นำองค์กรในพื้นที่ ประสงค์ องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น และผู้แทนกลุ่มคนจนผู้จัดทะเบียน การประสานงานของในทุกระดับมีทั้งรูปแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ รูปแบบเป็นทางการ ได้แก่ การประชุมชี้แจง หนังสือราชการ หนังสือขอความร่วมมือ ผ่านระบบบริหารองค์กร รูปแบบไม่เป็นทางการ ได้แก่ การประสานทางโทรศัพท์ ติดต่อพูดคุยระหว่างตัวต่อตัวในระหว่างปฏิบัติงานและไม่ปฏิบัติการ ดำเนินการดังกล่าวนี้จะใช้ทั้งระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และในชุมชน

3 ด้านงบประมาณ

งบประมาณในการดำเนินโครงการ มีจำนวนทั้งสิ้น 10,942,380 บาท มีการบรรณาการงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนกองทุนวิจัย และของจังหวัดจาก 2 หน่วยงานคือพัฒนาชุมชนและสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด

- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย 4,939,160 บาท ผ่านมาทาง ศตจ.ปชช.กส. จำนวน 3,923,000 บาท ศตจ.จังหวัด 1,016,160 บาท
- งบบูรณาการ จังหวัด(งบผู้อำนวย CEO) จำนวน 6,003,220 บาท ผ่านมาทาง สำนักงานพัฒนาชุมชน จำนวน 4,000,000 บาท สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด 2,003,220 บาท

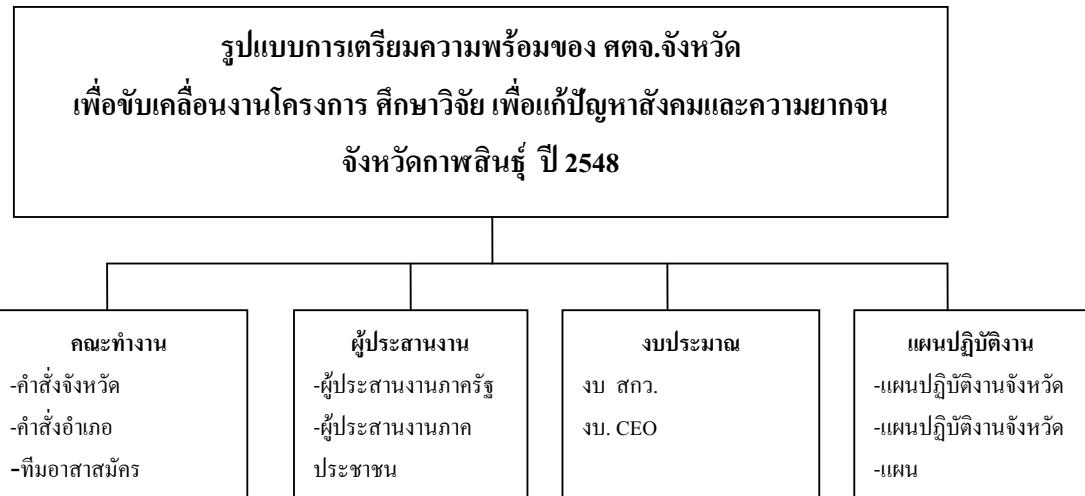
4 ด้านแผนปฏิบัติงาน

มีความพร้อมของกลไกรดับจังหวัด ดังนี้

ลำดับ ที่	องค์กร	การเตรียมความพร้อมของกลไกจังหวัด			
		คณะกรรมการ	ผู้ประสานงาน	งบประมาณ	แผนปฏิบัติงาน
	ศตจ.จังหวัด ศตจ.อำเภอ และศตจ.ตำบล	คณะกรรมการจัดทำแผนชุมชน จังหวัดกาฬสินธุ์ ตามคำสั่งที่ 746/2548 องค์ ประกอบ มีภาค ภาครัฐรัฐ วิสาหกิจและ ภาคประชาชน	มีผู้ประสาน งาน ศตจ. จังหวัด และผู้ ประสานงาน ศตจ.ภาค ประชาชน	งบประมาณ ทั้ง สิ้น จำนวน 10,942,380 บาท ได้รับการ สนับสนุนจาก สกจ.4,931,160 บาท จาก จังหวัดฯ 6,003,220 บาท	มีแผนปฏิบัติ งานที่จัดเจนทุก ขั้นตอน

โดยสรุป การเตรียมความพร้อมของจังหวัด ในการขับเคลื่อนงานโครงการ มีการออกคำสั่งแต่งตั้ง
คณะกรรมการจัดทำแผนชุมชนระดับจังหวัด อำเภอ และระดับตำบล ส่วนในระดับชุมชนไม่มีการออกคำสั่งแต่ง
ตั้งเป็นลายลักษณ์อักษร แต่มีการทำหนังสือมอบหมายงานให้พื้นที่ดำเนินการ คัดเลือกทีมงานการจัดทำแผน
ชุมชนระดับหมู่บ้าน/ท้องถิ่น การประสานงานโครงการจะมีการแต่งตั้งผู้ประสานงาน โครงการทั้งภาครัฐและ
ภาคประชาชน ในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล รูปแบบการประสานงานจะใช้ทั้งรูปแบบเป็นทางการและไม่

เป็นทางการ งบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจะมาจาก 2 ส่วน คือ จากรบประมาณสำนักงานกองทุนสนับสนุนวิจัย และงบพัฒนาจังหวัด หรืองบผู้ว่า CEO

ภาพที่ 1 แสดงรูปแบบการเตรียมความพร้อมของจังหวัด

ตารางแสดงจำนวนพื้นที่ดำเนินการนำร่องและนองกร่องในการจัดทำแผนชุมชน

จำนวน อำเภอ/ กิ่งอำเภอ	จำนวนทึ่งหมด		พื้นที่ดำเนินการนำร่อง		พื้นที่ออกดำเนินการร่อง	
	ตำบล	หมู่บ้าน/ ชุมชน	จำนวน	หมู่บ้าน/ ชุมชน	จำนวน	หมู่บ้าน/ ชุมชน
14/4	135	1,592	35	392	100	1,200

3. 2 .กระบวนการดำเนินโครงการ มีการกำหนดมีขั้นตอนกระบวนการดำเนินงาน 18 ตอนดังนี้

3.2.1 การจัดทำหลักสูตรและคู่มือการจัดทำแผนชุมชน

3.2.2 การจัดทำแผ่นพับประชาสัมพันธ์การจัดทำแผนชุมชน

2.3 การประชุมชี้แจงแนวทางปฏิบัติและวางแผนการดำเนินงานในการจัดทำแผนชุมชนระดับจังหวัด

3.2.4 การประชุมชี้แจงแนวทางปฏิบัติและวางแผนการดำเนินงานในการจัดทำแผนชุมชนระดับอำเภอ

3.2.5 ฝึกอบรมเตรียมความพร้อมคณะวิทยากรระดับจังหวัด (ครุ ก. 2 วัน)

3.2.6 ฝึกอบรมวิทยากรระดับตำบล/เทศบาล (ครุ ข. 2 วัน)

จัดทำแผนชุมชน

3.2.8 ฝึกอบรมการใช้เครื่องมือและการวิเคราะห์ข้อมูลคณะทำงานแผนหมู่บ้าน/ชุมชน (เฉพาะ35 ตำบลนำร่อง 1 วัน)

3.2.9 จัดเก็บข้อมูลหมาบ้าน/ชุมชนและข้อมูลรัวเรื่อง (เฉพาะ35 ตำบลนำร่อง)

3.2.10 เวทีสรุปสังเคราะห์ข้อมูลรอบครัวและหมู่บ้าน/ชุมชน จัดทำแผนชุมชนและแผนครอบครัว (เฉพาะ35 ตำบลนำร่อง)

3.2.11 นำเสนอร่างแผนชุมชนเพื่อประชาพิจารณ์และจัดปรับปรุงแผน (เฉพาะ35 ตำบลนำร่อง)

3.2.12 จัดประชุมกลุ่มเป้าหมายตามกระบวนการ AIC ในการจัดทำแผนชุมชน (นอกพื้นที่นำร่อง)

3.2.13 ประชุมเจรจาภาคีเพื่อสนับสนุนกิจกรรมตามแผนชุมชนระดับตำบล

3.2.14 บันทึกแผนชุมชน/ผลการเจรจาภาคีและกิจกรรมความก้าวหน้าการดำเนินการ

3.2.15 ดำเนินกิจกรรมตามแผนชุมชน

3.2.16 พัฒนาศูนย์เรียนรู้เพื่ออาชีวะและความยากจน

3.2.17 หมู่บ้านต้นแบบจัดทำข้อมูลพื้นฐานสารสนเทศภูมิศาสตร์(GIS)ในการแก้ปัญหาสังคมและความยากจน

3.2.18 เสนอแผนชุมชนต่อเวทียุทธศาสตร์จังหวัด

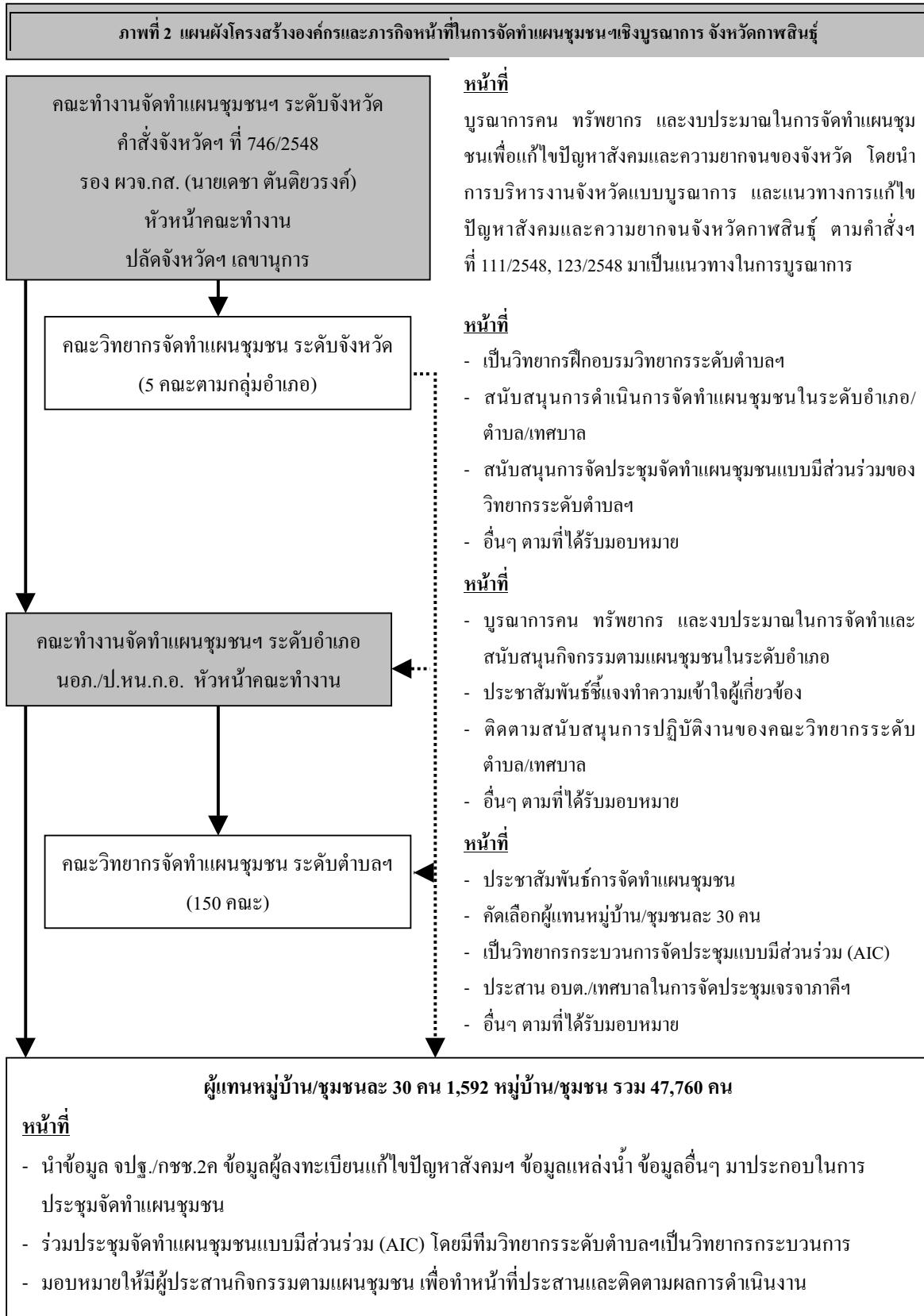
ซึ่งสรุป การบรรลุภารกิจทีม การบูรณาการงบประมาณและการบูรณาการกิจกรรมการจัดทำแผนชุมชนดังนี้

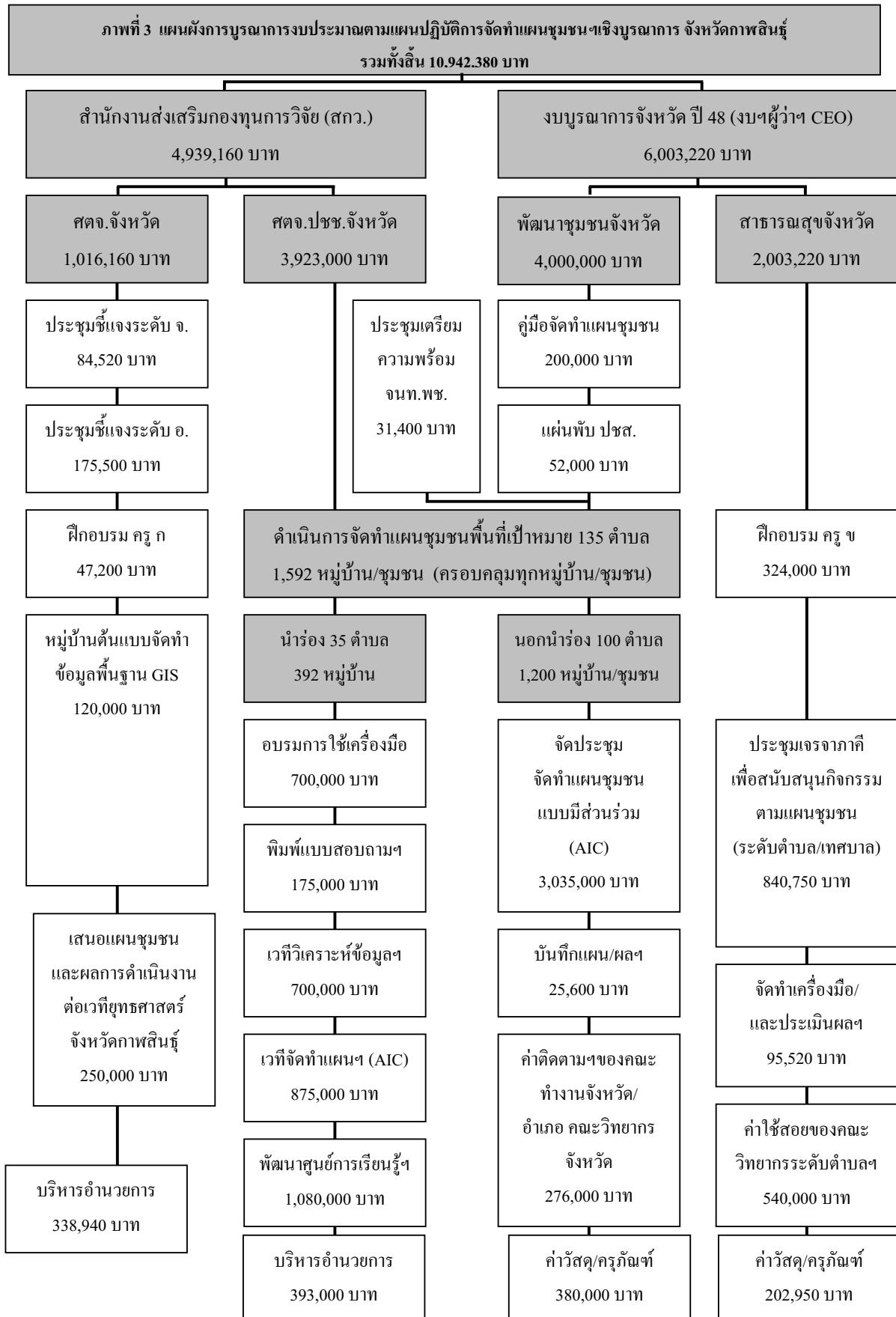
ผลการเตรียมความพร้อมคณะวิทยากรระดับต่างๆ

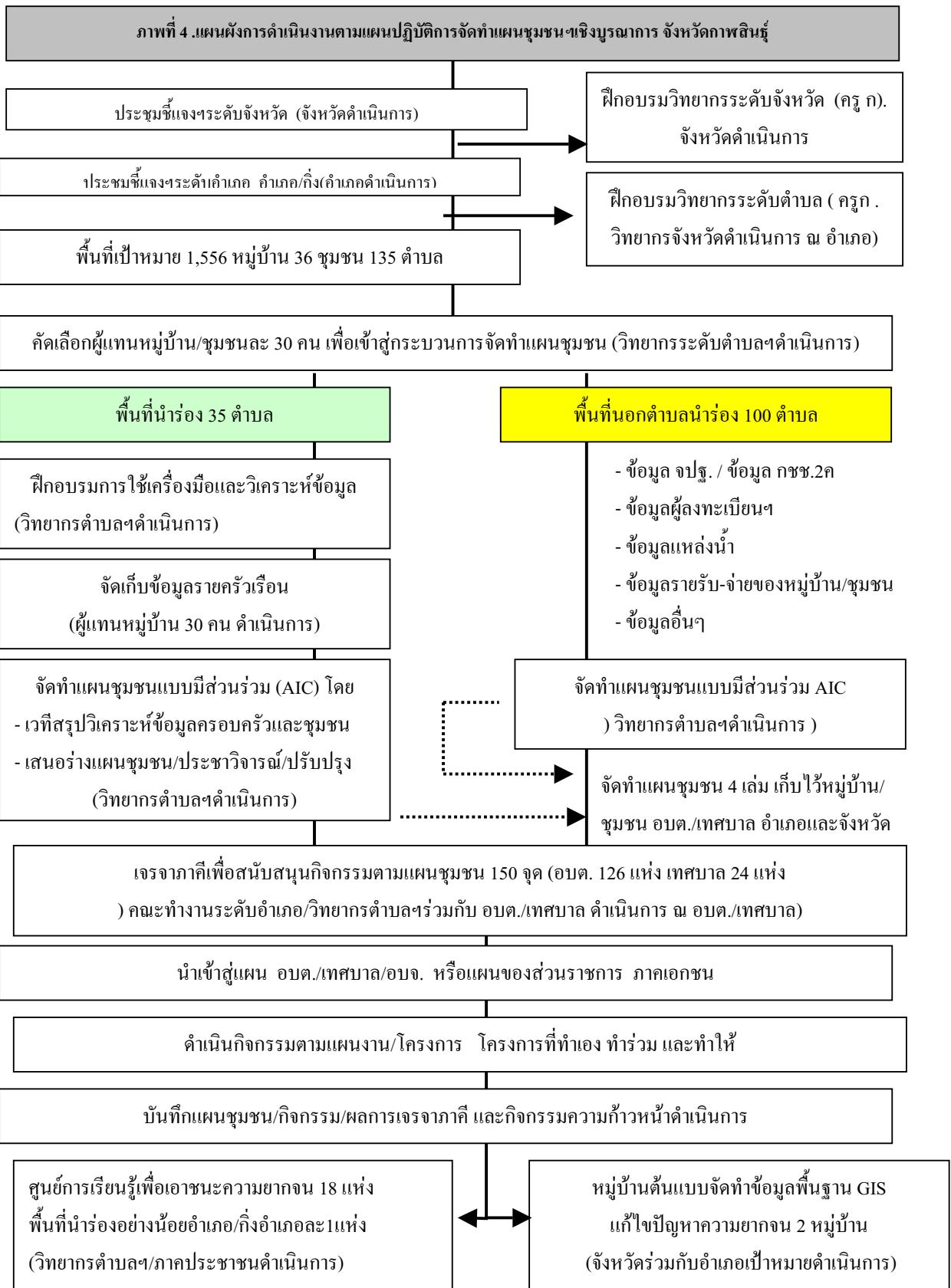
คณะทำงาน	จำนวน (คน)
วิทยากรครุภาระระดับจังหวัด 5 คณะ	41
วิทยากรครุภาระระดับอำเภอ	180
วิทยากรจัดทำแผนระดับตำบล	1,376
แทนนำชุมชนจัดทำแผนระดับหมู่บ้าน	47,760

ตารางที่ 11 ผลการจัดทำแผนชุมชนและการจัดประชุมเจรจาภาคี

ที่	อำเภอ/กิ่งอำเภอ	ฐานข้อมูล				การจัดทำแผนชุมชน			การประชุมเจรจาภาคี ณ อบต./เทศบาล (แห่ง)
		ตำบล	อบต.	เทศบาล	หมู่บ้าน/ ชุมชน	พื้นที่นำร่อง	พื้นที่นอกพื้นที่นำร่อง	รวม	
1	ยางตลาด	15	15	2	206	35	171	206	17
2	เมืองกาฬสินธุ์	17	13	4	217	34	183	217	17
3	กุนินารายณ์	12	12	2	143	32	111	143	14
4	กมลาไสย	8	7	3	111	40	71	111	10
5	หนองกุ่มศรี	9	8	2	111	42	69	111	10
6	สมเด็จ	8	8	1	91	26	65	91	9
7	ห้วยเม็ก	9	9	2	81	15	66	81	11
8	คำม่วง	6	6	2	70	21	49	70	8
9	เขวง	6	5	1	62	23	39	62	6
10	สหัสขันธ์	8	7	1	85	20	35	85	8
11	นามน	5	5	1	66	34	32	66	6
12	ท่าคันโถ	6	5	1	59	15	44	59	6
13	กิ่งอ.นาคู	5	5	1	55	8	47	55	6
14	กิ่งอ.ดอนจาน	5	5	0	48	8	40	48	5
15	ห้วยผึ้ง	4	4	1	52	8	44	52	5
16	กิ่งอ.จังษะย	5	5	0	48	12	36	48	5
17	กิ่งอ.สามชัย	4	4	0	47	7	40	47	4
18	ร่องคำ	3	2	1	40	15	25	40	3
รวมทั้งสิ้น		135	125	25	1,592	395	1,197	1,592	150

3.3 กระบวนการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูล

3.3.1 กระบวนการจัดเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสำรวจครัวเรือนที่ทีม ศตจ.ปชช.พัฒนาขึ้น โดยทีมวิทยากรครูฯ เป็นผู้ฝึกอบรมให้แก่นำชุมชนฯ ละ 30 คน เป็นผู้สำรวจ การสำรวจมีการแบ่งครัวเรือน รับผิดชอบ 3-5 ครัวเรือนต่อ คน พบว่าทุกหมู่บ้านมีการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำแผนระดับชุมชนและมีการสำรวจ แต่การสำรวจระดับ ครัวเรือนพบว่า ชุมชนที่มีการสำรวจครบทุกเรือน ร้อยละ 78 ที่เหลือมีการสำรวจแต่ไม่ครบทุกครัวเรือน

ปัญหาการสำรวจ คือ

- 1) ครู ข.ยังขาดทักษะการถ่ายทอดในบางตำบล
- 2) แกนนำยังขาดทักษะการสำรวจ เนื่องมีเวลาทำความเข้าใจน้อย
- 3) แบบสำรวจมีเนื้อหามากบางข้อความเข้าใจยาก และเนื้อหาซับซ้อน
- 4) ชาวบ้านบางครัวเรือนไม่ให้ความร่วมร่วมมือในการสำรวจ และบางครัวเรือนบ่นว่าไม่รู้ถึงไปแล้วจะได้อะไร เพราะเห็นทางราชการให้สำรวจทุกปี
- 5) ยังขาดการเตรียมความพร้อมชุมชนก่อนดำเนินการ

3.3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

โดยหลักการรูปแบบการวิเคราะห์จะให้แก่นำชุมชนนำแบบสำรวจมาวิเคราะห์ร่วมกับครู ข. ผลการประเมินพบว่า ร้อยละ 78.4 แกนนำมีการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกัน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล จากการสุ่มเป็นระบบ ในหมู่บ้านพื้นที่ตำบลนาร่อง 35 ตำบล 395 หมู่บ้าน และ เจาะจงเฉพาะครัวเรือนที่ยากจนใน จำนวน 1,200 ครัวเรือน ผลการวิเคราะห์มีดังนี้

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลรายครัวเรือน

ที่ทำกินโดยเฉลี่ยมีที่ทำกินประมาณ 13.15 ไร่ การถือครองกรรมสิทธิ์ส่วนใหญ่มีโฉนด (ร้อยละ 79.36) ที่ต้องเช่ามีเพียงร้อยละ 3.17 ที่ดินที่เป็นกรรมสิทธิ์ มีการนำไปจำนองถึงร้อยละ 69.85

รายได้รายของครัวเรือน โดยภาพรวมมีรายมากกว่ารายจ่ายเพียง 8,819.69 บาทต่อปี โดยมีรายได้เฉลี่ย 40,879.08 ต่อครัวเรือน รายจ่ายเฉลี่ย 32,059 บาทต่อปี และมีหนี้สินเฉลี่ย 63,757.93 บาทต่อครัวเรือน ซึ่งมากกว่ารายได้ทั้งปี

ข้อมูลด้านทรัพย์สิน ที่สัมพันธ์กับรายจ่ายค่าสาธารณูปโภค ค่าน้ำมัน ค่าไฟและโทรศัพท์ โดยพบว่า มีพัสดุมร้อยละ 97.36 ที่วี ร้อยละ 88.15 รถจักรยานยนต์ ร้อยละ 75.0 โทรศัพท์มือถือ มีร้อยละ 51.31 รถไถเดินตาม ร้อยละ 42.10 เครื่องฉายซีดี ร้อยละ 48.68 ของครัวเรือน

ซึ่งสรุปจำแนกเป็นรายด้านได้ดังนี้

ข้อมูลที่ทำกิน โดยเฉลี่ยมีที่ทำกินประมาณ 13.15 ไร่ การถือครองกรรมสิทธิ์ ส่วนใหญ่มีโฉนด ร้อยละ 79.36 ที่ดินที่เป็นกรรมสิทธิ์ มีการนำไปใช้งานอย่างร้อยละ 69.85

ด้านอาชีพและรายได้ โดยเฉลี่ยมีรายได้ **40,879.08** ต่อครัวเรือน ส่วนใหญ่มีรายได้จากการผลิต เนลี่ย 22,640.28 บาท/ปี รองลงมาจากการรับจ้างเฉลี่ย 11,835.0 บาท/ปี และ ลูกหลานไปทำงานส่วนมากให้ เนลี่ย 5,160.0 บาท/ปี โดยในภาคการผลิต พบร่วมรายได้ส่วนใหญ่มาจากการทำงานเฉลี่ย 9,141.0 บาท/ปี และ การเลี้ยงวัว เฉลี่ย 7,420 บาท/ปี ต่อครัวเรือน

ข้อมูลด้านหนี้สินของครอบครัว พบร่วม โดยเฉลี่ยมีหนี้สินต่อครัวเรือนละ 63,757.93 บาท แยก เป็นหนี้ในระบบ เฉลี่ย 62,725.บาทต่อครัวเรือน และ หนี้นอกระบบเฉลี่ย 1,032.93 บาทต่อครัวเรือน โดยหนี้ ในระบบ ส่วนใหญ่เป็นหนี้จากการซื้อที่ดิน ห้องน้ำ ห้องนอน รถ ฯลฯ ร้อยละ 76.71ของครัวเรือน เฉลี่ยครัวเรือน ละ 13,035 บาท รองมาคือหนี้จาก รถส. เป็นหนี้ ร้อยละ 69.86 ของครัวเรือน เนลี่ย 46,414 บาท ต่อครัวเรือน ส่วนหนึ่งนอกระบบ ส่วนใหญ่เป็นหนี้จากการซื้อบ้าน เพื่อนบ้าน และนายทุน

ด้านความมั่นคงทางอาหารของครอบครัวและ แบบแผนการผลิต

ส่วนใหญ่พึงพิงจากภายนอกในภาคการผลิตเฉลี่ย 7,413 บาทต่อครัวเรือน โดย ๒ ชี้ ปัจจัยเคมี และ ๒ ชี้ จากภายนอก ร้อยละ 86.36 มูลค่าเฉลี่ย 2,419 บาทต่อครัวเรือนต่อปี ๒ ชี้พันธุ์ข้าว ร้อยละ 86.37 มูลค่า เฉลี่ย 600 บาทต่อครัวเรือน

รายละเอียดจำแนกเป็นรายด้านดังนี้

ก. **ข้อมูลที่ทำกิน** โดยเฉลี่ยมีที่ทำกินประมาณ 13.15 ไร่ การถือครองกรรมสิทธิ์ ส่วนใหญ่มีโฉนด ร้อยละ 79.36 ที่ต้องเช่ามีเพียงร้อยละ 3.17 ที่ดินที่เป็นกรรมสิทธิ์ มีการนำไปใช้งานอย่างร้อยละ 69.85 และส่วนใหญ่มีการทำประโยชน์จากที่ดินทำกิน ร้อยละ 88.89 ดังตาราง 12

ตารางที่ 12 แสดงข้อมูลที่ดินทำกิน

เนื้อที่ เฉลี่ย (ไร่)	ประเภทกรรมสิทธิ์/การถือครอง(ร้อยละ)				จำนวน(ร้อยละ)		การใช้ประโยชน์(ร้อยละ)	
	โฉนด	นส.3	สปก.	เช่า	จำนวน	ไม่จำนวน	ใช้	ไม่ได้ใช้
13.15	79.36	20.63	3.8	3.17	69.85	30.15	80.89	19.1

จากตารางจะเห็นได้ว่าแม้เรื่องที่ดินจะมีโฉนดถือครองแต่ปัญหาคือที่ดิน ได้มีการจำนวนเพื่อการทุ่มเทเป็นส่วนใหญ่ ปัญหารือเรื่องที่ทำกินจึงไม่ควรละเลยในประเด็นนี้ แต่อย่างไรก็ตามปัญหารือเรื่องที่ดินทำกินที่ไม่ได้เก็บข้อมูล คือปัญหาดินเดือด ดินเค็ม ที่ขาดระบบน้ำเพื่อการเกษตร จำนวนต้องได้รับการแก้ไขเช่นกัน

ข. ข้อมูลด้านอาชีพและรายได้

พบว่า โดยเฉลี่ยมีรายได้ **40,879.08** ต่อครัวเรือน ส่วนใหญ่มีรายได้จากการผลิต (ร้อยละ 55.38) รองลงมาจากการรับจ้าง (ร้อยละ 28.95) และลูกหลานไปทำงานส่วนมาก (ร้อยละ 12.62) ซึ่งในภาคการผลิต พบร่วมได้ส่วนใหญ่มาจากการทำนา (ร้อยละ 40.37) เฉลี่ย 9,141 บาท/ปี ต่อครัวเรือน และการเลี้ยงวัว (ร้อยละ 32.77) เฉลี่ย 7,420 บาท/ปี ต่อครัวเรือน
รายละเอียดตามตารางที่ 13 , 14

ตารางที่ 13 แสดงข้อมูลด้านอาชีพและรายได้ของครอบครัว

ประเภท	รายได้	
	เฉลี่ย(บาท/ปี)	สัดส่วนร้อยละ ของภาคการผลิต
1. การผลิต		
1) ทำนา	9,141.00	40.37
2) ทำไร่ร่มน้ำ	1,429.23	0.06
3) ทำไร่อ้อย	1,942.23	0.08
4) ทำสวนยาง	1,912.46	0.08
5) ทำไร่ข้าวโพด	4.47	0.0001
6) ทำสวนผสม	100.6	0.44
7) ปลูกผัก	10.98	0.0004
8) เลี้ยงปลา	22.89	0.001
9) วัว	7,420.00	32.77
10) ควาย	209.63	0.009
11) หมู	166.00	0.73
12) เป็ด	23.1	0.10
13) ไก่	157.03	0.69
14) เห็ด	100.66	0.44
รวมภาคการผลิตเฉลี่ย	22,640.28	100

ตารางที่ 13 แสดงข้อมูลด้านอาชีพและรายได้ของครอบครัว (ต่อ)

ประเภท	รายได้ คิดเป็นเงิน	
	เฉลี่ย(บาท/ปี)	สัดส่วนร้อยละ ของภาคการผลิต
2 การแปรรูป		
1) ขนม	218.64	56.44
2) ห่อผ้า	134.26	34.66
3) โรงสี	34.5	8.90
รวมรายได้เฉลี่ย	387.4	100
3. ค้าขาย/บริการ	586.4	
4. รับจำนำ	11,835.0	
5. ลูกหลานส่งให้	5160.0	

ตารางที่ 14 สรุปรายแหล่งที่มารายได้จำแนกตามประเภทแหล่งที่มารายได้

ประเภท	รายได้ คิดเป็นเงิน	
	เฉลี่ย(บาท/ปี)	ร้อยละ
1. การผลิต	22,640.28	55.38
2 การแปรรูป	387.4	0.94
3. ค้าขาย/ บริการ	586.4	1.43
4 รับจำนำ	11,835.0	28.95
5 ลูกหลานส่งให้	5,160.0	12.62
รวมทั้งสิ้น	40,879.08	100

ค. ข้อมูลด้านหนี้สินของครอบครัว

พบว่า โดยเฉลี่ยมีหนี้สินต่อครัวเรือนละ **63,757.93** บาท โดยเป็นหนี้ในระบบสัดส่วน ร้อยละ 98.37 และหนี้นอกระบบ สัดส่วน ร้อยละ 1.62 โดยหนี้ในระบบส่วนใหญ่ครัวเรือนเป็นหนี้จากกองทุนหมู่บ้าน(กองทุนเงินล้าน).ถึงร้อยละ 76.71ของครัวเรือนทั้งหมด โดยเฉลี่ยเป็นหนี้จากกองทุนหมู่บ้านครัวเรือนละ 13,035 บาท รองมาคือหนี้จาก ธกส. เป็นหนี้ ร้อยละ 69.86 ของครัวเรือนทั้งหมดโดยเฉลี่ยมีหนี้ ธกส. ครัวเรือนละ 46,414 บาท หนี้นอกระบบ ส่วนใหญ่เป็นหนี้จากญาติ เพื่อนบ้าน และนายทุน (ร้อยละ 14.28, 7.1 และ 5.7 ของครัวเรือน ตามลำดับ) รายละเอียดตามตารางที่ 15

ตารางที่ 15 แสดงข้อมูลแหล่งหนี้สินของครอบครัว

ครัวเรือนที่เป็นหนี้		หนี้คงเหลือ	
แหล่งหนี้	ร้อยละ	เฉลี่ยต่อครัวเรือน	สัดส่วน ร้อยละ
1. ในระบบ			
1) ธ.ก.ส.	69.86	46,414	73.99
2) สหกรณ์	4.43	2,512	4.01
3) ธนาคารอื่น ๆ	4.1	764	1.21
4) กองทุน/กลุ่ม	76.71	13,035	20.79
รวมหนี้ในระบบ		62,725	98.37
2. นอกระบบ			
1) นายทุน	5.7	121.55	11.76
2) ร้านค้าหมู่บ้าน	2.9	231.3	22.36
3) เพื่อนบ้าน	7.1	680.08	65.84
4) ญาติ	14.28	451	43.62
รวมหนี้นอกระบบ		1,032.93	1.62
รวมหนี้สินในและนอก ระบบเฉลี่ยต่อครัวเรือน		63,757.93	100

๔. ข้อมูลทรัพย์สินของครอบครัว

เมื่อจำแนกประเภททรัพย์สินในครัวเรือน ได้ดังนี้

- ที่อยู่อาศัย มีบ้านเป็นของตนเองร้อยละ 100
- พาหนะยานยนต์ ส่วนใหญ่มีรถจักรยานยนต์ ร้อยละ 75.0 จักรยาน ร้อยละ 55.26 ส่วนรถยนต์มีร้อยละ 13.15 ของครัวเรือน
- เครื่องจักรทางการเกษตร มีรถไถเดินตาม ร้อยละ 42.10 ของครัวเรือน
- เครื่องใช้ไฟฟ้า มีพัดลมร้อยละ 97.36 มีทีวี ร้อยละ 88.15 เครื่องฉายซีดี ร้อยละ 48.68
- โทรศัพท์ พบว่ามีโทรศัพท์มือถือ ถึงร้อยละ 51.31 ของครัวเรือน ส่วนโทรศัพท์บ้านมีเพียงร้อยละ 2.63 รายละเฉียดตามตารางที่ 16

ตารางที่ 16 แสดง ข้อมูลทรัพย์สินของครอบครัว

ครัวเรือนที่มีทรัพย์สิน		จำนวน เฉลี่ยต่อครัวเรือน	มูลค่า (บาท) เฉลี่ยต่อครัวเรือน
ประเภท	ร้อยละ		
1. บ้าน	100	1	51,573
2. รถยนต์	13.15	0.13	218,00
3. จักรยานยนต์	75.0	0.75	17,949
4. จักรยาน	55.26	0.55	2,905
5. รถไถเดินตาม	42.10	0.42	38,781
6. ตู้เย็น	73.68	0.73	6,792
7. ทีวี	88.15	0.88	7,104
8. พัดลม	97.36	1.75	542
9. เครื่องฉายซีดี	48.68	0.48	2,532
10. เครื่องเสียง	31.57	0.31	12,587
11. โทรศัพท์บ้าน	2.63	0.02	7,850
12. โทรศัพท์มือถือ	51.31	0.5	2,938

จ. ความมั่นคงทางอาหารของครอบครัวและ แบบแผนการผลิต

พบว่า ในเรื่องการผลิตข้าวมีพ่อเพียงตلوดปี ร้อยละ 97.37 ส่วนอาหารด้านอื่น เช่น ผักผลไม้ เป็ดไก่ ปลา ไม่สามารถผลิตได้พ่อเพียงตلوดปี ต้องพึ่งตลาด และเมื่อพิจารณาข้อมูลแบบแผนการผลิตพบว่า ส่วนใหญ่พึ่งพิงจากภายนอกในภาคการผลิตเฉลี่ย 7,413 บาทต่อครัวเรือน โดย

- ปุ๋ย ยังซื้อใช้ปุ๋ยเคมีและซื้อจากภายนอก ร้อยละ 86.36 มูลค่าเฉลี่ย 2,419 บาทต่อครัวเรือน
 - ข้าว ต้องซื้อพันธุ์ข้าว ร้อยละ 86.37 มูลค่าเฉลี่ย 600 บาทต่อครัวเรือน
 - อาหารสัตว์ได้แก่ วัว หมู ไก่ มูลค่าเฉลี่ย 1,615 บาทต่อครัวเรือน
- ดังตารางที่ 17 และ 18

ตารางที่ 17 ความพอเพียงทางอาหารที่ผลิตได้

ประเภท	ความพอเพียงต่อการบริโภคในครอบครัว		มูลค่าการผลิตเพื่อบริโภค ได้เองในครอบครัว (บาท/ปี)
	พ่อเพียงตلوดปี ร้อยละ	ไม่พ่อเพียง ร้อยละ	
1. ข้าว	97.37	2.63	10,231
2. ผักปลูกกินเอง	10.00	90.00	8,750
3. ผลไม้ปลูกเอง	0	100	0
4. เป็ด	1.3	99.7	250
5. ไก่	10.53	89.47	2,728

ตารางที่ 18 แสดงมูลค่าของแบบแผนการผลิตต่อครัวเรือน

ชนิด	รูปแบบการผลิต/การได้มา					
	รายการ	มูลค่าผลิตเอง/คร.		รายการ	มูลค่าเพิ่งภายนอก/คร.	
		เฉลี่ย(บาท)	ร้อยละ ครัวเรือนที่ทำ		เฉลี่ย (บาท)	ร้อยละครัว เรือนที่ซื้อ
1.ปุ๋ย	1.1 นำหามากซื้อ gap 1.2 ปุ๋ยชีวภาพ 1.3 ปุ๋ยกอก	565 1,080 2,052	3.03 18.42 28.78	ซื้อปุ๋ยชีวภาพ ซื้อปุ๋ยเคมี	1,791 2,419	25.75 86.36
2.สารเคมี	ใช้สมุนไพร	8,000	1.3	ยาปราบศัตรูพืช	988	7.89
3.พันธุ์พืช	3.1 พันธุ์ข้าว	711	13.63	3.1 พันธุ์ข้าว	600	86.37
4.อาหารสัตว์						
	1) วัว/ควาย	21,500	-	1) วัว/ควาย	1,385	-
	2) หมู			2) หมู	109	
	3) เป็ด/ไก่			3) เป็ด/ไก่	121	
รวมทั้งสิ้น		33,908			7,413	

ณ. ข้อมูลค่าใช้จ่ายและการจัดการการเงินของครอบครัว

พบว่า โดยภาพรวมครัวเรือนมีรายจ่ายเฉลี่ย 32,059 บาทต่อปี ส่วนใหญ่เป็นรายจ่ายหมวดอาหาร (ร้อยละ 32.55) รองลงมาเป็นค่าสาธารณูปโภค และปัจจัยด้านการผลิต(ร้อยละ 26.08 และ 11.82 ตามลำดับ) รายละเอียด ตามตารางที่19

ตารางที่ 19 จำแนกประเภทรายจ่ายตามหมวดรายจ่าย

ประเภทรายจ่าย	ประมาณการค่าใช้จ่าย เฉลี่ยต่อปี (บาท)	สัดส่วนของรายจ่ายทุก หมวด (ร้อยละ)
1. หมวดอาหาร		
1) ข้าวสาร	4,632.2	
2) เนื้อสัตว์	1,707.04	
3) ปลา	879.87	
4) ผัก	769.29	
5) เครื่องปรุงอาหาร	1,153	
รวม	10,436	32.55
2. หมวดเครื่องดื่ม		
1) น้ำดื่ม	140.47	
2) นม	738.31	
3) น้ำอัดลม	133.69	
รวม	1,016.5	3.17
3. หมวดสาธารณูปโภค		
1) น้ำมันเชื้อเพลิง	1,865.5	
2) ค่าโดยสาร/เดินทาง	507.4	
3) 3.1 ค่าโทรศัพท์บ้าน	89.4	
3.2 ค่าโทรศัพท์มือถือ	971.86	
4) ค่าไฟฟ้า	1,641.6	
5) ค่าน้ำประปา	423.7	
6) ค่าแก๊สหุงต้ม	285	
7) ค่าเช่าที่พัก	145.19	
8) ค่าผ่อนส่งสินค้า	1,625.75	
รวม	8,360.9	26.08
4. หมวดการศึกษา		
1) การศึกษาบุตร	2,684.31	
2) การศึกษาตลอดชีวิต (หนังสือ พิมพ์ ตำรา)	328.6	
รวม	3,012.9	9.39

ตารางที่ 19 จำแนกประเภทรายจ่ายตามหมวดรายจ่าย (ต่อ)

ประเภทรายจ่าย	ประมาณการค่าใช้จ่าย เฉลี่ยต่อปี (บาท)	สัดส่วนของรายจ่าย ทุกหมวด (ร้อยละ)
5. หมวดเครื่องนุ่งห่ม	1,224.41	3.82
6. หมวดยาและยาโรค	794.96	2.47
7. จัดหาปัจจัยการผลิตทางการเกษตร	3,788.3	11.82
8. ดอกเบี้ยเงินกู้	1,633.67	5.10
9. การซื้อขาย/การพนัน	233.95	0.72
11. การท่องเที่ยว/บันเทิง	408	1.27
12. เครื่องดื่มแอลกอฮอล์	495.66	1.55
13. บุหรี่	681.99	2.12
14. การบริจาค/ทำบุญ/การกุศล	692.05	2.15
รวมทั้งสิ้น 14 หมวด	32,059.39	100

เปรียบเทียบสรุประยับรายจ่าย

และเมื่อสรุประยับหักรายจ่ายครัวเรือนมีเงินคงเหลือเพียง 8,819.69 บาทต่อปี

รายการ	จำนวนเงินเฉลี่ยต่อครัวเรือน(บาท)	รายรับ - รายจ่าย
รายรับ	40,879.08	+ 8,819.69
รายจ่าย	32,059.39	-

จากตารางที่ 19 ในด้านรายจ่ายจะเห็นได้ว่ารายจ่ายส่วนใหญ่ จะเป็นในด้านอาหาร ทั้งที่อาชีพส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร แม้แต่ข้าวധงต้องซื้อเนื่องจากข้าวที่ปลูกต้องรับขายส่งหนึ่ง เนื้อสัตว์ ปลาหรือผัก เป็นอาหารที่สามารถผลิตเองได้ในครัวเรือนหากสามารถพึงตนเอง ได้จะเป็นการลดรายจ่ายได้เกือบครึ่ง แบบแผนและการผลิตยังต้องพึงพิจ จำกภายนอก เนื่องจาก ระบบการผลิตต้องเร่งให้ได้ผลผลิตมาก จึงต้องใส่ปุ๋ยเคมี ส่วนการใช้ปุ๋ยชีวภาพแม้จะเป็นกระแสแต่เกษตรกรยังขาดความมั่นใจ ขาดทักษะการจัดทำ ขาดวัตถุดินในการจัดทำ หากสามารถจัดการและจัดทำปุ๋ยชีวภาพได้ ก็จะเป็นการลดต้นทุนการผลิตได้ในระยะยาว และเป็นการเกษตรที่ยั่งยืน ส่งผลดีต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพในอนาคต

ปัญหาอุปสรรคการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูล คือ

- การสำรวจข้อมูลเชิงลึกและการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลชุมชนเนื่องจากกลุ่มเป้าหมายมากและเครื่องมือในการเก็บข้อมูลเนื่องมาก ที่สำคัญอีกอย่างคือ กิจกรรมดังกล่าวเนี้ต้องใช้บุคลากรมากและต้องมีความรู้ความชำนาญเรื่องการวิเคราะห์และมองภาพแบบองค์รวม
- มีบางชุมชนไม่สามารถนำมาวิเคราะห์ได้ทันต้องใช้ข้อมูล ในเวทีจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วม(AIC)ในการจัดทำแผนชุมชน
- มีบางชุมชนต้องมีการจัดปรับอีกรอบในเวทีเจรจาภาคีระดับตำบล เพื่อให้แผนมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

บทที่ 4

ผลการจัดทำแผนแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการระดับชุมชน และการเจรจาภาคีแผนระดับตำบล

4.1 ผลการศึกษาการจัดทำแผนชุมชน

แผนชุมชน หมายถึง กระบวนการพัฒนาที่เกิดขึ้นจากคนในชุมชนที่มาร่วมกัน เพื่อจัดทำแผนขึ้นมาใช้ เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนหรือห้องถินของตนเองให้เป็นไปตามที่ต้องการและสามารถแก้ไขปัญหาที่ชุมชนเผชิญอยู่ร่วมกันได้โดยคนในชุมชนได้มาร่วมกันคิด ร่วมกันหาแนวทาง และกิจกรรมการพัฒนาของชุมชน ยึดหลักการพึ่งตนเอง สภาพพื้นที่ พิภากยนต์ ด้วยการคำนึงถึงคุณภาพทรัพยากร ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นเป็นหลัก

ขั้นตอนกระบวนการจัดการ

ขั้นที่ 1 : วิทยากรจัดทำแผนชุมชนไปประسانให้ชุมชนคัดเลือกແນหน้าจัดทำแผนชุมชนฯ ละ 30 คน

ขั้นที่ 2 : คณะกรรมการนัดหมายແກນนำเพื่อบรرمใช้เครื่องมือสำหรับชุมชน

ขั้นที่ 3 : ແກນໍາຄຽງ ๑ ຕ້ວຍ 30 คน ແກ່ຄວາມຮັບຜິດຂອບລໍາຈະຂໍ້ມູນລະຕັບ ຄວາມຮືອນ

ขั้นที่ 4 : จัดการระดับตำบลร่วมกันແກນນໍາວິເຄາະຫຼັບມູນຄວາມຮືອນແລະວິທະຍາກ

ชຸມຊາຍສະຫຼຸບປະບົນພາພວມຂອງໜູ້ທີ່/ชຸມຊາຍ

ขั้นที่ 5 : วิทยากรระดับตำบลร่วมกับແກນນໍາ 30 คน ประชุมจัดทำแผนชุมชน โดยໃຊ້

กระบวนการ AIC 2 ວັນ

ขั้นที่ 6 : จัดทำประชาพิจารณ์ແພນໂດຍນໍາໃນຊຸມຊາຍເສັນອັພນຄ່ອງທີ່ປະຊຸມທີ່ເປັນຕົວແທນຈາກທຸກ

ຄວາມຮືອນຈາກ 1 ດັນເພື່ອສ້າງຄວາມເຂົ້າໃຈກັບຊຸມຊາຍ ຂອງຄວາມເຫັນຂອບແລະໃຫ້ຂໍ້ເສັນອັນນະ

ขั้นที่ 7 : การປັບປຸງແພນແລະຈຳແນກຮະດັບແພນກຳທັນດັບຜູ້ປະສານງານແລະຜູ້ຮັບຜິດຂອບແພນ ມອນໝາຍ

ໃຫ້ ຕົວແທນໄປນໍາເສັນອັນນະທີ່ເຈົ້າການຮະດັບตำบล

ขั้นที่ 8 : ຕິດຕາມຄວາມກໍາວໜ້າການນໍາແພນສູ່ການປົງປັງຕິດແລະການຂອບການສັນສົ່ງປະມານ

4.1.1 ผลการประเมินการจัดทำแผนระดับหมู่บ้าน

จากผลการติดตามประเมินสัมภาษณ์ตัวแทนแกนนำชุมชนในการจัดทำแผนจำนวน 35 ตำบล 395 หมู่บ้าน เจาะจงสัมภาษณ์แกนนำหมู่บ้านละ 3 คน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน อบต. และประธาน อสม. เก็บข้อมูลในเดือน กันยายน 2548 ผลการประเมินมีดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลสำหรับผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 45 ปี ส่วนมากผู้ใหญ่บ้านและอบต. เป็นคนตอบแบบสอบถามรายละเอียดดังตารางที่ 20

ตารางที่ 20 ข้อมูลสำหรับผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
1 เพศ		
ชาย	202	79.2
หญิง	53	20.8
2 อายุเฉลี่ย	45 ปี	
3 ตำแหน่งผู้ตอบแบบสอบถาม		
3.1 เจ้าหน้าที่ภาครัฐ	15	5.9
3.2 ผู้ใหญ่บ้าน	120	47.1
3.3 อบต./เทศมนตรี	56	22.0
3.4 อสม.	45	17.6
3.5 อื่นๆ	19	7.5
	100	

ส่วนที่ 2 กระบวนการจัดทำแผนระดับหมู่บ้าน

กระบวนการจัดทำแผนชุมชนได้รับรู้ทั้งจากปลัดอำเภอ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และปลัดอบต.

ในการเตรียมการจัดทำแผน มีคณะกรรมการจัดทำแผนระดับหมู่บ้านและชุมชนเป็นผู้จัดทำ ส่วนมากจัดตั้งคณะกรรมการจัดทำแผน หมู่บ้านละ 30 คน (ร้อยละ 63.1) โดยให้ชาวบ้านคัดเลือกกันเองตามแนวทางและตำแหน่งในชุมชนที่เจ้าหน้าที่ภาครัฐไปประสานการคัดเลือกไว้ ความเข้าใจเรื่องการจัดทำแผนมีความเข้าใจระดับเข้าใจดี ร้อยละ 51.4 และยังพบว่าไม่เข้าใจบางส่วนร้อยละ 39.2 อันเนื่องมาจากการไม่ระยะเวลาในการสร้างความรู้ความเข้าใจน้อย

กระบวนการข้อมูลส่วนใหญ่มีการสำรวจข้อมูล (ร้อยละ 99.2) และมีการสำรวจทุกครัวเรือนร้อยละ 78.4 การสำรวจแกนนำจะแบ่งครัวเรือนสำรวจ 3-5 ครัวเรือน ต่อคน ซึ่งเริ่มทำการสำรวจต้นของก่อนข้อมูลที่ได้ส่วนใหญ่ได้ดำเนินการระหว่างกันหลายคน (ร้อยละ 71.4)

การจัดทำแผนส่วนใหญ่แก่นนำชุมชนจะเป็นผู้จัดทำแผน (ร้อยละ 56.5) และให้ชาวบ้านมาร่วมทำ(ร้อยละ 40.8) หลังจากจัดทำแผนส่วนใหญ่มีการจัดทำประชาพิจารณ์ (ร้อยละ 86.3) และมีการปรับแผนหลังทำประชาพิจารณ์ ร้อยละ 67.5 รายละเอียด ดังตารางที่ 21

ตารางที่ 21 แสดงกระบวนการจัดทำแผนของคณะกรรมการจัดทำแผนบูรณาการแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจน ระดับชุมชน

เนื้อหา	ร้อยละn=255
1 การรับรู้การจัดทำแผนแก้ไขปัญหาความยากจนเชิงบูรณาการจากบุคคล	
1 ปลัดอำเภอ	47.1
2 ปลัดอบต.	37.3
3 เจ้าหน้าที่สาธารณสุข	44.3
4 อื่นๆ	14.5
2. คณะกรรมการจัดทำแผนบูรณาการแก้ไขปัญหาความยากจนระดับหมู่บ้าน	
1 ไม่มี	4.3
2 มี	95.7
จำนวนสูงสุด 30 คน	63.1
จำนวน เฉลี่ยแกนนำชุมชนจัดทำแผนต่อหมู่บ้าน	23

ตารางที่ 21 .แสดงกระบวนการจัดทำแผนของคณะกรรมการแก้ไขปัญหาสังคมและความ
 ยากจนระดับชุมชน (ต่อ)

เนื้อหา	ร้อยละ
3 ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการจัดทำแผนบูรณาการแก้ไขปัญหาความยากจนระดับหมู่บ้าน	
1 เข้าใจอย่างดีเยี่ยม	9.4
2 เข้าใจดี	51.4
3 เข้าใจบางส่วน	39.2
4 ไม่เข้าใจ	0
4 การสำรวจข้อมูลรายครัวเรือน	
1 ไม่มีการสำรวจ	.8
2 สำรวจแต่ไม่ครบถ้วนเรื่อง	20.8
3 สำรวจทุกครัวเรือน	78.4
5 การนำข้อมูลที่ได้มาร่วมกันวิเคราะห์	
1 ไม่ได้วิเคราะห์	1.6
2 วิเคราะห์โดยคณะกรรมการจัดทำแผนหมู่บ้านแต่ไม่มากคน	27.1
3 วิเคราะห์โดยคณะกรรมการจัดทำแผนหมู่บ้านร่วมกันหลายคน	71.4
6 มีการประชุมชาวบ้านเพื่อจัดทำแผนชุมชน	
1 ไม่มีการประชุมแต่มอบหมายให้คณะกรรมการบางคนไปเจริญแพร่ให้	2.8
2 มีการจัดทำแผนโดยคณะกรรมการจัดทำแผนของชุมชนที่เป็นตัวแทนกลุ่มต่างๆ ในชุมชน	56.5
3 มีการจัดทำแผนโดยให้ชาวบ้านมาร่วมทำโดยการจัดประชุมชาวบ้านร่วมกับคณะกรรมการจัดแผนของชุมชน	40.8

ตารางที่21 .แสดงกระบวนการจัดทำแผนของคณะทำงานจัดทำแผนบูรณาการแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนระดับชุมชน (ต่อ)

เนื้อหา	ร้อยละ
7 ตัวแทนของชุมชนที่เข้ามาร่วมจัดทำแผนชุมชน	
☐ ผู้นำชุมชน 94.9	
☐ อสม 94.9	
☐ กลุ่มสตรี 88.6	
☐ อบต./เทศมนตรีกลุ่มอาชีพ 85.5	
☐ กลุ่มอาชีพ 88.2	
☐ กลุ่มผู้สูงอายุ 73.7	
☐ กลุ่มมีปัญหางานยากจนหรือผู้ด้อยโอกาส 62.4	
☐ กลุ่มเยาวชน 62.4	
☐ กลุ่มผู้รู้หรือปราษฐ์ในชุมชน 61.2	
☐ กลุ่มข้าราชการในพื้นที่ 50.2	
8 การกระบวนการจัดทำประชาพิจารณ์	
1 ไม่มี 13.7	
2 มีการจัดทำประชาพิจารณ์แผนโดยให้ชาวบ้านมาร่วมแต่ไม่ถึงครึ่งของครัวเรือน 17.6	
3 มีการจัดทำประชาพิจารณ์แผนโดยให้ชาวบ้านมาร่วมและมากินครึ่งแต่ไม่ถึง ร้อยละ 70 ของครัวเรือน 27.1	
4 มีการทำประชาพิจารณ์และชาวบ้านมาเกินร้อยละ 70 ของครัวเรือน 41.6	
9 มีการปรับแผนงานโครงการหลังทำประชาพิจารณ์	
1 ไม่มีการปรับ 32.5	
2 มีการปรับแผน 67.5	

ผลผลิตที่ได้จากการทำแผนชุมชนได้กำหนดแผนครอบคลุมทุกด้านซึ่งส่วนใหญ่เป็นด้านการส่งเสริมอาชีพและการเกษตร(ร้อยละ92.5 และ90.2 ตามลำดับ) ส่วนอันท้ายสุดคือด้านการศึกษา(ร้อยละ 62)

บทที่ 4 ผลการจัดทำแผนระดับชุมชนและภาระจ้างภาคีแผน 47
ระดับตำบล

เมื่อจำแนก ระดับแผนตามศักภาพการจัดทำ พนว่าส่วนใหญ่ เป็นแผนที่รัฐและท้องถิ่นทำให้(ร้อยละ47.24) รองลงมา เป็น แผนที่ชุมชนร่วมทำกับรัฐและท้องถิ่น(ร้อยละ 30.02) และ เป็นแผนที่ชุมชนทำเอง (ร้อยละ22.74) ดังตารางที่ 22,23

ดังตารางที่ 22 จำแนกประเภทแผนตามด้าน

เนื้อหา	ร้อยละn=255
1 แต่ละชุมชนมีการกำหนดแผนจำแนกตามด้าน	
☐ ด้านอาชีพ	92.5
☐ ด้านการเกษตร	90.2
☐ ด้านสาธารณสุข	82.0
☐ โครงสร้างพื้นฐาน	82.0
☐ ด้านสังคม วัฒนธรรม	70.6
☐ ด้านการศึกษา	62.0
☐ ด้านอื่นๆ	14.1

ดังตารางที่ 23 จำแนกประเภทและระดับของแผนที่ชุมชนจัดทำ

เนื้อหา	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนแผนจำแนกตามระดับ		
☐ แผนที่ชุมชนทำเอง จำนวนโครงการ	4,488	22.74
☐ แผนที่เสนอให้ท้องถิ่น รัฐ ร่วมทำ จำนวนโครงการ	5,925	30.02
☐ แผนที่ให้ส่วนราชการรับไปทำให้ จำนวนโครงการ	9,321	47.24

ส่วนที่ 3 การได้ประโยชน์และข้อคิดเห็นจากการจัดทำแผนชุมชน

การได้ประโยชน์จากการจัดทำแผนชุมชนพบว่าส่วนใหญ่เห็นว่าได้ประโยชน์ในระดับมากถึงมากที่สุด ทั้งในด้านการนำแผนไปใช้ในการแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจน การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายและการพัฒนาศักภาพชุมชน ส่วนข้อคิดเห็นพบว่าส่วนใหญ่ควรให้มีการจัดทำทุกปี (ระดับมากถึงมากที่สุด ร้อยละ 41.5 และ 51.4 ตามลำดับ) และควรให้เจ้าหน้าที่รัฐเข้ามาร่วมสนับสนุนในการจัดทำ ดังตารางที่ 24

ตารางที่ 24 การได้ประโยชน์และข้อคิดเห็นจากการจัดทำแผนชุมชน

เนื้อหา	ระดับ (ร้อยละ)			
	มากที่สุด	มาก	น้อย	น้อยที่สุด
1 ท่านคิดว่าการจัดทำแผนชุมชนแก้ไขปัญหาความยากจนชุมชนท่านได้ประโยชน์มากน้อยเพียงใด	26.3	58.4	15.3	0
2 คณะทำงานแผนชุมชนได้เพิ่มศักยภาพในการจัดทำแผนชุมชนมากน้อยเพียงใด	19.6	62.7	16.5	1.2
3 กลุ่มที่มีปัญหาความยากจนในชุมชนมีโครงการเพื่อแก้ไขปัญหาให้มากน้อยเพียงใด	14.1	55.3	28.2	2.4
4 กลุ่มที่มีปัญหาความยากจนในชุมชนจะได้รับประโยชน์จากโครงการที่ชุมชนท่านจัดทำมากน้อยเพียงใด	21.6	55.3	20.4	2.7
5 แผนชุมชนที่ทำได้นำไปเป็นโครงการของหมู่บ้าน SML มากน้อยเพียงใด	32.2	43.9	19.6	4.3
6 ท่านคิดว่าแผนชุมชนที่จัดทำชุมชนท่านจะนำไปสู่การปฏิบัติจริงมากน้อยเพียงใด	26.3	54.1	18.0	1.6
7 ท่านเห็นว่าความมีการจัดทำแผนชุมชนทุกๆปี	51.4	45.5	3.1	0
8 ท่านคิดว่าการจัดทำแผนชาระบ้านสามารถทำได้เองโดย จනท.รัฐหรือบุคคลภายนอกไม่ต้องมาช่วย	12.5	24.3	51.8	11.4
9 ท่านเห็นว่าการจัดทำแผนชุมชนควรให้มี จනท.รัฐ หรือบุคคลภายนอกต้องมาช่วยจัดทำ	39.6	53.3	6.3	.8

บทที่ 4 ผลการจัดทำแผนระดับชุมชนและภาระจราจรภาคีแผน 49
ระดับตำบล

(ตัวอย่าง) แผนสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ ตามโครงการแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการ พื้นที่นำร่อง
 จังหวัดกาฬสินธุ์ ปี 2549

อำเภอ	ตำบล	บ้าน	ชื่อโครงการ	ระดับการสนับสนุนของบ (บาท)			
				ชุมชนทำ	รัฐวิ่งทำ	รัฐทำให้	รวม
คำม่วง	พين	ม1	1.โครงการส่งเสริมการทอผ้า		200,000		
			2.โครงการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตร			300,000	
			3.โครงการส่งเสริมการทำป้ายหมักชีวภาพ			1,000,000	
			4.โครงการส่งเสริมการปลูกผักพื้นเมือง			40,000	
			5.โครงการส่งเสริมการเลี้ยงโค			900,000	
ดินดี			1.โครงการแปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตร			100,000	
			2.โครงการเลี้ยงโค			500,000	
			3.โครงการส่งเสริมการทำป้ายอินทรีย์ชีวภาพ			1,000,000	
			4.โครงการพัฒนาผลผลิตภัณฑ์สินค้าให้ได้มาตรฐาน		200,000		
			5.โครงการส่งเสริมการปลูกผักอินทรีย์		200,000		

ปัญหาอุปสรรคสำหรับการจัดทำแผนชุมชน

1 ปัญหาการสำรวจ

- 1) ครุ ข.ยังขาดทักษะการถ่ายทอดบางคำบล
- 2) แกนนำยังขาดทักษะการสำรวจ เนื่องมีเวลาทำความเข้าใจน้อย
- 3) แบบสำรวจมีเนื้อหามากบางข้อความเข้าใจยาก และเนื้อหาซับซ้อน
- 4) ชาวบ้านบางครัวเรื่องไม่ให้ความร่วมร่วมมือในการสำรวจ และบางครัวเรื่องบ่นว่าไม่รู้ดามไปแล้วจะได้อะไร เพราะเห็นทางราชการให้สำรวจทุกปี
- 5) ยังขาดการเตรียมความพร้อมชุมชนก่อนดำเนินการ
- 6) เครื่องมือมีหลากหลายทั้งแบบ 4 ท. งปฐ. แบบ สข.และแบบบันเทิงข้อมูลครัวเรือน แต่ไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์ในการจัดทำแผน เสียเวลาสำรวจ

2 ปัญหาการวิเคราะห์ข้อมูลและการจัดทำแผน

- 1) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลชุมชนเนื่องจากกลุ่มเป้าหมายมากและเครื่องมือในการเก็บข้อมูลเนื่อมาก ที่สำคัญอีกอย่างคือ กิจกรรมดังกล่าววนเวียนต้องใช้บุคลากรมากและต้องมีความรู้ความชำนาญเรื่องการวิเคราะห์และมองภาพแบบองค์รวม
 - 2) ข้อมูลจากการสำรวจ ไม่สามารถนำมาวิเคราะห์ได้ทันต้องใช้ข้อมูล ในเวทีจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วม(AIC)ในการจัดทำแผนชุมชน เนื่องจากเวลาจำกัด
 - 3) เจ้าหน้าที่เร่งรัดให้ส่งแบบสำรวจและแผนจึงขาดการวิเคราะห์เชื่อมโยงปัญหา กลุ่มเป้าหมาย ความต้องการที่แท้จริงในชุมชนกับแผน ในบางชุมชนจึงไม่สัมพันธ์กัน
- 3 การกำหนดเจ้าภาพหรือผู้จัดการโครงการ ชุมชนยังขาดการกำหนดบุคคลสำหรับติดตามความหน้าการรับแผนไปสนับสนุนงบประมาณ ในระดับห้องลินและส่วนราชการ

ข้อเสนอแนะในกระบวนการจัดทำแผนชุมชน

1 การเตรียมการชุมชน

ควรมีการเตรียมความรู้ทักษะองค์กรในชุมชนในกระบวนการแผนตั้งแต่การสำรวจ วิเคราะห์ การทำแผน การกำกับติดตามและประเมินโครงการ คนในชุมชนควรมีการประชุมเตรียมความพร้อมให้เกิดพลังในชุมชน (Empowerment community) ในการแก้ไขปัญหาของชุมชนร่วมกัน

2 สร้างศักภาพของเกนนำชุมชน ให้มีการกำหนดผู้รับผิดชอบโครงการติดตามความก้าวหน้าการขอรับการสนับสนุนจากองค์กรท้องถิ่นส่วนราชการ (ยุทธการเกาติด) รวมการนำเสนอสู่การปฏิบัติโดยชุมชนเป็นเจ้าของ

3 การสร้างทีมทำงานแบบพุกภักดี

ทั้งทีมของภาครัฐ ท้องถิ่น นักวิชาการและภาคเอกชน ลงพื้นที่ทำงานร่วมกัน โดยมีประชาชนกลุ่มเป้าหมายที่มีปัญหา ความยากจนเป็นศูนย์กลาง (Agenda Base & Area Base for People Center)

4 เครื่องมือเก็บข้อมูล ไม่ควรมีหลายแบบ และการจัดเก็บควรให้เจ้าของครัวเรือนสำรวจเอง

5 เทคนิคการจัดทำแผน ไม่ควรยึดแบบแผนที่ทำ 1-2 วันแล้วจบ แต่ควรเน้นกระบวนการให้แกนนำและชุมชนมีเวทีเรียนรู้ข้อมูล เรียนรู้การแก้ไขปัญหา และพัฒนาชุมชน แบบต่อเนื่องและไม่เป็นทางการ โดยเจ้าที่รัฐมีทีมคอยให้การสนับสนุนให้ข้อมูลและการสังเคราะห์

6 การสร้างเครือข่าย ควรให้แกนนำชุมชนมีโอกาสไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ต่างชุมชนเพื่อนำบทเรียนมาประยุกต์ใช้กับชุมชนของตน

4.2 ผลการศึกษาการจัดทำเวทีเจรจาภาครีแผนระดับตำบล

การเจรจาภาครี หมายถึง การจัดเวทีทำเสนอแผนงานโครงการระดับตำบล โดยให้ตัวแทน จากแต่ละหมู่บ้าน ๆ ละ 3 คน เข้ามานำเสนอแผนที่ อบต. หรือ เทศบาล โดยมีหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องเข้ามาร่วมรับฟังเพื่อตกลงเป็นเจ้าภาพในการสนับสนุนหรือรับผิดชอบแผนจากชุมชน

วัตถุประสงค์การจัดประชุมเจรจาภาครี

1. เพื่อเปิดโอกาสให้คณะกรรมการหมู่บ้าน / คณะกรรมการชุมชน และตัวแทนสุ่นผู้ประกอบโยธาฯ ระดับหมู่บ้าน/ชุมชน ซึ่งได้ร่วมจัดทำแผนชุมชน โดยมีโอกาสนำเสนอโครงการพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชน ทั้งในส่วนที่ทำเองได้ ในส่วนที่ขอรับการสนับสนุน รวมทั้งขอให้จัดทำให้

2. เพื่อเปิดโอกาสให้ส่วนราชการต่าง ๆ อบจ. ภาคเอกชน ภาคประชาชน มีโอกาสได้รับทราบ แผนงาน /โครงการของแต่ละหมู่บ้าน/ชุมชน เพื่อพัฒนาให้การสนับสนุน ในส่วนที่เป็นขีดความสามารถของ อบต./เทศบาล

ขั้นตอนในการจัดประชุม

1. คัดเลือกตัวแทนของหมู่บ้าน/ชุมชน ๆ ละ 3 คน เพื่อเตรียมเจรจาภาครี
2. ตัวแทนชุมชนเตรียมเอกสาร บัญชีโควต้า สรุปเป็น 3 ประเภท คือ โครงการที่ชุมชนทำเองได้ โควต้าท่าร่วมกับรัฐ หรือห้องถังและโควต้าให้รัฐ หรือห้องถังทำให้ทั้งหมด
3. อำเภอ/กิ่งอำเภอทำหนังสือนัดหมายชิญตัวแทนของ อบต. หรือเทศบาล คณะทำงานแผนชุมชนระดับอำเภอ/ตำบล ตัวแทนส่วนราชการทุกส่วน องค์กรเอกชน นักการเมือง ฯลฯ และบุคคลที่สามารถให้การสนับสนุนโครงการเข้าร่วมประชุม
4. ดำเนินการเจรจาภาครี โดย
 - 4.1) เปิดการประชุมโดยให้ประธานดำเนินการประชุม
 - 4.2) แนะนำส่วนราชการองค์กรที่เข้าร่วมประชุม
 - 4.3) ให้ตัวแทนชุมชนนำเสนอแผนโครงการ
 - 4.4) ที่ประชุมมอบหมายเจ้าภาพรับผิดชอบงานชุมชน จำแนกโครงการเป็น 3 ประเภท คือ ชุมชนทำเอง ชุมชนร่วมทำ และ ทำให้ชุมชน
5. สรุปการประชุม

4.2.1 กระบวนการและผลการจัดทำแผนแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการระดับตำบล

จากการประเมินและติดตามผู้ประสานงานศตจ.ปชช.กส.ระดับตำบล จำนวน 35 คนในพื้นที่ดำเนินการร่องว้าว จัดทำแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงร่าง สัมภาษณ์ คณะกรรมการแผนระดับตำบล และจากเอกสารรายงานผลการเจรจาภาคีแผนระดับตำบล เก็บข้อมูลในเดือนตุลาคม 2548 ผลการศึกษามีดังนี้

4.2.1.1 การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐ

ตำบลที่เข้าร่วมมาจากหน่วยงานที่เข้าร่วม เฉลี่ยร้อยละ 88.6 โดยหน่วยงานที่เข้ามีส่วนร่วมในการจัดทำที่มาจากมีมากที่สุด 3 อันดับแรกคือ หน่วยงาน ห้องdin สาธารณสุข และชกส. สอบต.สพ. (ร้อยละ 100, 97.1 และ 91.4 ตามลำดับ) ส่วนหน่วยงานที่มีส่วนร่วม 3 ลำดับสุดท้ายคือ ส่วนปักทอง, ครุจางสถานศึกษาและการศึกษานอกโรงเรียน (ร้อยละ 82.9, 65.7 และ 31.4 ตามลำดับ)

ดังตารางที่ 25

ตารางที่ 25 : แสดงหน่วยงานที่เข้าร่วมเจรจาภาคี

หน่วยงาน	ร้อยละ
1. หน่วยงานที่เข้าร่วมเจรจาภาคี	
ห้องdin	100
สาธารณสุข	97.1
ผู้แทนจาก ชกส.	91.4
สมาชิก อบต./เทศมนตรี	91.4
ผู้แทน ศตจ. ภาคประชาชน	88.6
นายกเทศมนตรี/นายก อบต.	85.7
ตำรวจ	85.7
ส่วนปักทอง	82.9
ครุจางสถานศึกษา	65.7
กศน.	31.4

เฉลี่ย

X = 88.6

4.2.1.2 กระบวนการและขั้นตอนการจัดประชุม

พบว่ามีการปรับลดขั้นตอนการจัดเวทีเจรจาภาคีตามความเหมาะสมของพื้นที่ ตั้งแต่การแจ้งวัตถุประสงค์ พิธีเปิด การนำเสนอแผน การวิพากษ์แผน ส่วนหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง มีการให้ข้อเสนอเพียงร้อยละ 31.4 ซึ่งผู้ดำเนินการจะมีทั้ง ปลัดอำเภอ, สาธารณสุขอำเภอ, ปลัดอบต.ปลัดอาชูโสปลัดอาชูโส และบางอำเภอมีนายอำเภอ ดำเนินการเอง

ตารางที่ 26 : แสดงวิธีการและขั้นตอนในการจัดประชุม

เนื้อหา	ร้อยละ
1. ขั้นตอนการประชุม	
มีการชี้แจงวัตถุประสงค์และขั้นตอนการประชุม	82.9
มีพิธีเปิดการประชุม	85.7
มีการจัดให้มีการนำเสนอแผนรายหมู่บ้าน	91.4
มีการแนะนำทีมวิพากษ์แผนโดยวิทยากรครุ ข ห่วงงานที่เกี่ยวข้องมีการให้ข้อเสนอแนะแผน	97.1
	31.4
2. ประธานดำเนินการประชุม	
ปลัดอาชูโส	28.6
นายกองบต./เทศบาล	20.0
อื่น ๆ ระบุ ปลัดอำเภอ, สาธารณสุขอำเภอ, ปลัดอบต.นายอำเภอ	51.4

4.2.1.3 ผลการจัดทำแผนชุมชนและการจัดประชุมเจรจาภาครีระดับตำบล

มีการนำเสนอแผนของชุมชนในตำบลนำร่อง 395 หมู่บ้าน/ชุมชน นอกตำบลนำร่อง 1,197 หมู่บ้าน/ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 100 และมีการจัดประชุมเจรจาภาครี ระดับตำบลในตำบลนำร่อง 35 ตำบล นอกร่อง 100 ตำบล คิดเป็นร้อยละ 100 ดังตารางที่ 27

ตารางที่ 27 สรุปผลการจัดทำแผนชุมชนและการจัดประชุมเจรจาภาครี

ที่	อำเภอ/กิ่งอำเภอ	ฐานข้อมูล				การจัดทำแผนชุมชน			การประชุมเจรจาภาครี อบต./เทศบาล (แห่ง)
		ตำบล	อบต.	เทศบาล	หมู่บ้าน/ชุมชน	พื้นที่นำร่อง	นอกพื้นที่นำร่อง	รวม	
1	ยางตลาด	15	15	2	206	35	171	206	17
2	เมืองกาฬสินธุ์	17	13	4	217	34	183	217	17
3	กุนินรายณ์	12	12	2	143	32	111	143	14
4	กมลาไสย	8	7	3	111	40	71	111	10
5	หนองกุ่งศรี	9	8	2	111	42	69	111	10
6	สมเด็จ	8	8	1	91	26	65	91	9
7	ห้วยเม็ก	9	9	2	81	15	66	81	11
8	คำม่วง	6	6	2	70	21	49	70	8
9	เขาวง	6	5	1	62	23	39	62	6
10	สหัสขันธ์	8	7	1	85	20	35	85	8
11	นามน	5	5	1	66	34	32	66	6
12	ท่าคันโถ	6	5	1	59	15	44	59	6
13	กิ่งอ.นาคู	5	5	1	55	8	47	55	6
14	กิ่งอ.ดอนจาน	5	5	0	48	8	40	48	5
15	ห้วยผึ้ง	4	4	1	52	8	44	52	5
16	กิ่งอ.ฉัองชัย	5	5	0	48	12	36	48	5
17	กิ่งอ.สามชัย	4	4	0	47	7	40	47	4
18	ร่องคำ	3	2	1	40	15	25	40	3
รวมทั้งสิ้น		135	125	25	1,592	395	1,197	1,592	150

4.2.1.4 ประเภทของแผนชุมชน

พบว่าส่วนใหญ่เป็นแผนเพื่อแก้ไขปัญหาโครงสร้างพื้นฐาน (ร้อยละ 33.08) และของบประมาณมากที่สุด คิดเป็นสัดส่วน ร้อยละ 79.85 ของงบที่เสนอขอทั้งหมด รองลงมาเป็น แผนแก้ไขปัญหาด้านอาชีพ/เศรษฐกิจ คิดเป็นร้อยละ 29.7 ของโครงการที่ขอและใช้งบ คิดเป็นร้อยละ 12.4 ของงบที่เสนอขอทั้งหมด ส่วนแผนที่จัดทำน้อยที่สุดคือ แผนแก้ไขปัญหาด้านการเมือง ดังตาราง 28

ตารางที่ 28 แสดงร้อยละของแผนชุมชนจำแนกตามประเภทของแผน

ประเภทแผน	โครงการ		งบประมาณ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. แผนแก้ไขปัญหาด้านอาชีพ/เศรษฐกิจ	1,511	29.75	1,130,267,357	12.40
2. แผนแก้ไขปัญหาด้านสังคม	544	10.71	62,323,800	0.68
3. แผนแก้ไขปัญหาด้านการเมือง	51	1.00	9,455,000	0.10
4. แผนแก้ไขปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐาน	1,680	33.08	7,275,627,400	79.85
5. แผนแก้ไขปัญหาด้านสวัสดิการ	462	9.10	383,067,880	4.20
6. แผนแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม	427	8.41	138,033,611	1.51
7. แผนแก้ไขปัญหาด้านอื่น ๆ	404	7.95	112,820,730	1.24
รวมทั้งสิ้น	5,079	100.00	9,111,595,778	100.00

ที่มา: รายงานการจัดทำแผนในพื้นที่ตำบลนำร่อง

4.2.1.5 การจำแนกแผนตามระดับ การจัดทำ

พบว่าส่วนใหญ่เป็นแผนที่เสนอให้ภาครัฐทำให้ ร้อยละ 43.80 รองลงมาเป็นแผนงานที่ให้มีการร่วมกัน ทำระหว่างชุมชน ท้องถิ่นหน่วยงานราชการร้อยละ 32.21 และเป็นแผนที่ชุมชนจัดทำเอง ร้อยละ 23.99

รายละเอียดตามตารางที่ 29

บทที่ 4 ผลการจัดทำแผนระดับชุมชนและภาระจราจรภาคีแผน 57

ระดับตำบล

ตารางที่ 29 : แสดงระดับของแผนชุมชนจำแนกรายอำเภอ

ลำดับ	อำเภอ/กิ่งอำเภอ	(1) แผนชุมชนทำเอง		(2) แผนร่วมทำ		(3) แผนรัฐทำให้	
		จำนวนโครงการ	ร้อยละ	จำนวนโครงการ	ร้อยละ	จำนวนโครงการ	ร้อยละ
1	เมือง	86	23.56	102	27.95	177	48.49
2	นามน	169	28.55	179	30.23	244	41.22
3	กมลาไสย	121	25.37	214	45.28	140	29.35
4	ร่องคำ	56	19.79	93	32.86	134	47.35
5	กุนินารายณ์	133	32.12	95	22.95	414	44.93
6	เขาวง	114	20.99	147	27.07	282	51.94
7	ยางตลาด	31	21.53	46	31.94	67	46.53
8	ห้วยเม็ก	159	24.42	261	40.92	231	35.48
9	สหสัน្ឋ	102	31.88	63	19.69	155	48.43
10	คำม่วง	55	26.19	51	24.29	104	49.52
11	ท่าคันโถ	39	13.73	152	53.52	93	32.75
12	หนองกุงศรี	48	12.8	96	25.6	231	61.6
13	สมเด็จ	59	25.99	91	40.09	77	33.92
14	ห้วยผึ้ง	64	22.94	111	39.78	104	37.28
15	สามชัย	65	34.03	47	24.61	79	41.36
16	นาคุ	20	16.53	32	26.45	69	57.02
17	ดอนจาน	29	32.96	22	25.00	37	42.04
18	ฝ่องชัย	2	2.82	11	15.49	58	81.69
	รวมทั้งสิ้น	135	23.99	1,815	32.21	2,468	43.80

4.2.1.6 หน่วยงานที่รับโครงการไปสนับสนุน

หน่วยงานที่รับแผนไปสนับสนุนมีอิพิจามาจากโครงการเสนอขอรับการสนับสนุนส่วนใหญ่จะขอสนับสนุนโครงการจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ร้อยละ 70.5) รองลงมาคือจากบังหวัดแบบบูรณาการแต่มีอิพิจามาจากส่วนใหญ่เสนอขอจาก งบจากระดับบังหวัด (ผู้ว่า CEO) ร้อยละ 34.93 รองลงมาเป็น องค์การส่วนท้องถิ่น (ร้อยละ 27.8) ซึ่งจะเห็นได้ว่า โครงการที่เสนอขอจากท้องถิ่นเป็นโครงการที่ใช้งบไม่มาก ส่วนงบประมาณและโครงการที่เสนอขอจากผู้ว่าราชการจังหวัดจะใช้งบประมาณมากและส่วนใหญ่จะเป็นโครงการเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐาน เช่นด้านชลประทาน เป็นต้น ดังตารางที่ 30

ตารางที่ 30 : แสดงร้อยละหน่วยงานที่รับโครงการไปสนับสนุน

หน่วยงานที่รับโครงการไปสนับสนุนงบประมาณ	สัดส่วนหน่วยงานที่รับโครงการไปสนับสนุน		สัดส่วนงบประมาณ (ร้อยละ)	
	จำนวนโครงการ	ร้อยละ	จำนวนงบประมาณ (บาท)	ร้อยละ
1. องค์การส่วนท้องถิ่น	1686	70.5	440,702,250	27.82
2. ส่วนปักครอง	93	30.9	6,4480,000	4.07
3. สาธารณสุข	107	4.5	6,911,500	0.44
4. ศึกษา	35	1.4	18,075,000	1.1
5. เกษตร	119	4.9	4,986,806,400	31.47
6. พัฒนาชุมชน	15	0.6	1,925,000	0.12
7. ตำรวจ	6	0.25	60,000	0.004
8. อื่น ๆ ระบบที่ CEO และหน่วยงานที่สูงขึ้น	330	13.8	553,423,000	34.93

4.2.1.7 การได้รับประโยชน์และข้อคิดเห็นจากการจัดทำท่วมที่เจรจาภาคี

พบว่าส่วนใหญ่ได้รับประโยชน์ในระดับมากถึงมากที่สุด และเห็นควรจัดทุกปี มีบางประเด็นที่ยังเห็นว่าการนำแผนไปสู่การแก้ไขปัญหาในกลุ่มเป้าหมายคนจนยังเห็นว่าอยู่ในระดับน้อยร้อยละ 40 และข้อคิดเห็นว่าส่วนราชการจะนำไปสู่การปฏิบัติได้จริงระดับน้อยร้อยละ 37.1 ส่วนหน่วยงานที่เห็นว่าได้ประโยชน์จากการเจรจาภาคีจัดทำแผน คือหน่วยงาน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พัฒนาชุมชน และเกษตร และหลังการจัดเจรจาภาคีควรให้มีการจัดเวทีติดตามความก้าวหน้าของการรับแผนของชุมชนบรรจุในแผนรายจ่ายประจำปี ของท้องถิ่นและส่วนราชการ และเห็นว่าความมีการติดตามความก้าวหน้าโครงการหลังเจรจาภาคี ดังตารางที่ 31,32,33

ตารางที่ 31 : การได้รับประโยชน์และข้อคิดเห็นจากการจัดทำเวทีเจรจาภาคี

เนื้อหา	ระดับการได้ประโยชน์ร้อยละ			
	มากที่สุด	มาก	น้อย	น้อยที่สุด
1. การจัดทำเจรจาภาคีแผนชุมชนแก้ไข ปัญหาความยากจนชุมชนได้ประโยชน์มากน้อยเพียงใด	5.7	80.00	11.4	0
2. การจัดทำเจรจาภาคีเพิ่มศักยภาพการเรียนรู้การจัดทำแผนขององค์กรส่วนท้องถิ่นน้อยเพียงใด	14.3	74.3	11.4	0
3. การจัดทำเจรจาภาคีทำให้เกิดการบริหารงานส่วนท้องถิ่นมีความโปร่งใสเรื่องการทำแผนและบประมาณเพียงใด	14.3	74.3	11.4	0
4. การจัดทำเจรจาภาคีทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนจากทุกภาคส่วนเพียงใด	5.7	58.7	8.6	0
5. การจัดทำเจรจาภาคีจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาให้กับกลุ่มที่มีปัญหาความยากจนในชุมชนมากน้อยเพียงใด	8.6	51.4	40	0
6. แผนจากการเจรจาภาคีได้ใช้ประโยชน์นำไปเป็นโครงการของหมู่บ้าน SML เพียงใด	0	77.1	22.9	
7. แผนจากการเจรจาภาคีชุมชนจะนำไปสู่การปฏิบัติมากน้อยเพียงใด	5.7	68.6	25.7	
8. องค์กรส่วนท้องถิ่นจะนำแผนไปเสนอการสนับสนุนหรือการปฏิบัติจริงมากน้อยเพียงใด	0	71.4	28.6	
9. หน่วยงานราชการจะนำแผนที่เสนอไปสู่การสนับสนุนหรือปฏิบัติจริงมากน้อยเพียงใด	5.7	51.7	37.1	
10. ความมีการจัดเวทีเจรจาภาคีอย่างนี้ทุกปีหรือไม่	31.4	65.4	2.9	
รวม	5.7	80.0	11.4	

ตารางที่ 32 หน่วยงานที่ได้ประโยชน์จากการทำเจรจาภาคีมากที่สุด

หน่วยงาน	ลำดับ
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	1
พัฒนาชุมชน	2
เกษตร	3
ส่วนปกครอง	4
สาธารณสุข	4
ศึกษา	5
ตำรวจ	6

ตารางที่33 ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับเห็นควรให้มีการประชุมสรุปความก้าวหน้าหรือประเมินผลการ

ดำเนินงานโครงการ ที่ได้จากการเจรจาภาคี

ประเด็น	ร้อยละ
ควรจัดอย่างยิ่ง	54.3
จัดหรือไม่ก็ได้	45.7
ไม่มีควรจัด	0

4.2.1.8 ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการจัดทำแผน

ปัญหาอุปสรรค

1. การมีส่วนร่วมของวิทยากร ครู ก บางหน่วยงานเข้าร่วมกิจกรรมน้อยมากเนื่องจากติดราชการ
2. การแต่งตั้งหน่วยงานที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาความยากจนโดยตรงทำให้ไม่สนใจร่วม
3. เวลาเร่งรัดแผนจึงไม่ตรงกับปัญหาประชาชนมากนัก
4. มีบางตำบลไม่ให้ชุมชนนำเสนอโครงการในเวทีเจรจาภาคี แต่สรุปผลจากการเอกสารแผนชุมชนเท่านั้น
5. ผู้บริหารของ อบต. สนใจแผนและโครงการที่ตรงกับนโยบายการหาเสียง
6. ปลัด อบต. ไม่ค่อยร่วมกิจกรรมแผนชุมชน
7. ส่วนราชการในระดับอำเภอเข้าร่วมน้อยหรือมองอยู่ในมาร่วมที่ไม่สามารถตัดสินใจได้

ข้อเสนอแนะ

1. วิทยากรครู ข.ควรพัฒนามาจากคนในชุมชน
2. แผนชุมชนเป็นเรื่องดีควรทำทุกปี ทุกระดับ เปลี่ยนผู้บริหารของจังหวัด ไม่ควรเปลี่ยนวิธีทำแผนอย่างนี้

4.3 กรณีการศึกษา : กระบวนการจัดทำแผนบูรณาการแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจน อำเภอ漫

4.3.1 การจัดทำแผนชุมชนจังหวัดกาฬสินธุ์ ระดับหมู่บ้าน

4.3.1.1 กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1 การเตรียมการการสำรวจข้อมูลรายครัวเรือนของหมู่บ้าน

1) มีการคัดเลือกคณะกรรมการจัดทำแผนชุมชนโดยชุมชน โดยมีความหลากหลายกลุ่ม โดยยึดตำแหน่งตามที่ทางอำเภอแจ้งมาที่เป็นคณะกรรมการจัดทำแผนระดับหมู่บ้าน
2) มีการเตรียมความพร้อม อบรม 2 ครั้ง คือ ครั้งแรก ฝึกอบรมรวมระดับอำเภอ 1 ครั้ง ชี้แจงโครงการ/เครื่องมือเก็บข้อมูล ครั้งที่สอง ระดับพื้นที่ในชุมชน 1 ครั้ง ทำความสะอาดเครื่องมือ /แบ่งหน้าที่รับผิดชอบในการสำรวจ ประมาณ 1 คน ต่อ 3 ครอบครัว

1.2. กระบวนการสำรวจ

- 1.) ผู้นำคัดเลือกคณะกรรมการ
- 2.) ชี้แจงโครงการ
- 3) ชี้แจงเครื่องมือคณะกรรมการ
- 4.) แบ่งหน้าที่รับผิดชอบ
- 5) ลงสำรวจ

คณะกรรมการแผนชุมชน ใช้เวลาประมาณ 1-2 ชั่วโมงต่อครัวเรือน ซึ่งส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือดี

ปัญหาอุปสรรคในการเก็บข้อมูล

- 1) เวลาสั้น/เร่งรีบ
- 2) ความเข้าใจในเครื่องมือ ยังมีเนื่องมีคนอายุมาก (อสม. 50 ปี ขึ้นไป)

4.3.1.2 นำข้อมูลมารวบรวมและวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล : กรณีศึกษาน้านหนองหญ้าปล้อง ตำบลยอดแกง อำเภอ漫泥
จังหวัดกาฬสินธุ์

จากการสำรวจข้อมูล ทุกครัวเรือน จำนวน 66 ครัวเรือน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้
ที่ทำกิน มีที่ทำกินเฉลี่ย 13.2 ไร่ต่อครัวเรือน มีโภนด ร้อยละ 79.36 และพบว่า ติดจำนำองร้อยละ 30.15
มีครัวเรือนที่ต้องเช่าที่ทำกินจำนวน 6 หลังคาเรือน
อาชีพและรายได้ รายได้เฉลี่ย 76,732 ต่อครัวเรือนต่อปี

- ส่วนใหญ่มีรายได้จากการผลิตทางการเกษตร (ร้อยละ 68.45) โดยพบว่าส่วนใหญ่มีรายได้จากการทำนา (ร้อยละ 29.52) มีรายได้เฉลี่ย 29,321 บาทต่อปี มูลค่ารวมทั้งหมู่บ้าน 1,519,400 บาท รองลงมาคือการเลี้ยงวัว (ร้อยละ 26.99) มีรายได้เฉลี่ย 44,096 บาทต่อปีของครัวเรือนที่เลี้ยง มวลรวมทั้งหมู่บ้าน 1,367,000 บาท และพบว่ารายได้จากการปลูกผักมีเพียงร้อยละ 0.66
- รองลงมาคือรายได้เสริมจากการรับซื้อทั่วไป (ร้อยละ 13.17) เฉลี่ย 23,825 ต่อปี มูลค่ารวม 667,100 บาท และลูกหลวงส่งมาให้ (ร้อยละ 7.19) เฉลี่ย 5,778 บาทต่อปี มูลค่ารวม 364,000 บาท

ทรัพย์สิน

- บ้านมูลค่าเฉลี่ย 83,016 บาท
- รถยนต์ประมาณ บ้านละ 10 คัน
- จักรยานยนต์ เฉลี่ย ครัวเรือนละ 1 คัน
- รถไถเดินตามเฉลี่ย มีร้อยละ 50 ของครัวเรือน
- ตู้เย็น มีร้อยละ 84.85 ของครัวเรือน
- ทีวี มีร้อยละ 87.01 ของครัวเรือน
- พัดลมมีร้อยละ 100 ของ ครัวเรือนเฉลี่ยครัวเรือนละ 2 เครื่อง
- เครื่องฉายซีดีมีร้อยละ 56.06 ของครัวเรือน
- โทรทัศพที่มีถ่องไว้มีร้อยละ 75.75 ครัวเรือน มีระหว่าง 1-4 เครื่อง ต่อครัวเรือน
- โทรศัพท์บ้านมีเพียงร้อยละ 3.3 ของครัวเรือน

รายจ่าย ภาครวมมีรายจ่ายเฉลี่ย 63,500.7 บาท ต่อครัวเรือน

เป็นหนี้ในระบบ ร้อยละ 72.85 ของครัวเรือน หนี้นอกระบบ ร้อยละ 30

- หนี้สินเฉลี่ย 60,463 ต่อครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นหนี้จาก ร กส. ร้อยละ 65.78 เฉลี่ย 39,771 บาทต่อครัวเรือนทั้งหมู่บ้านรวม 2,784,000 บาทรองลงมาหนี้กองทุนเงินล้าน ร้อยละ 14.30 เฉลี่ย 8,647 บาทต่อครัวเรือนทั้งหมู่บ้านรวม 605,300 บาท

หนี้นอกระบบมูลค่า 728,500 บาท ส่วนใหญ่เป็นหนี้จาก นายทุนและญาติ

- รายจ่ายครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นหมวดอาหาร ร้อยละ 35.14 มูลค่า 1,015,626 บาท รองลงมาเป็นหมวดสาธารณูปโภค ร้อยละ 18.78 มูลค่า 579118 บาท เป็นค่าน้ำมัน การเกษตรประมาณ 122,000 ต่ำหมู่บ้าน (เฉลี่ย 2,931.0 ต่อครัวเรือน) และมีรายจ่ายที่ไม่จำเป็นจากเหล้าและบุหรี่ ร้อยละ 5 ของรายจ่าย (ประมาณ 136,000 บาทต่อหมู่) ซึ่งมากกว่าค่าน้ำมันการเกษตรส่วนค่าโทรศัพท์มือถือมีมูลค่ารวมทั้งหมด บ้าน 89,270 บาทต่อปีซึ่งพอๆ กับค่าไฟฟ้า มูลค่า 81,810 บาท ส่วนการซื้อหวยปีละ 30,500 ต่ำหมู่บ้าน ค่าใช้จ่ายเพื่อการผลิตทางการเกษตร มูลค่า 366,200 บาทส่วนใหญ่เป็นค่าน้ำมัน จำนวน 123,100 บาทรองมาเป็นค่าปุ๋ยเคมี 92,340 และค่าจ้างแรงงาน 84,060 บาท และยังพบว่าทั้งหมู่บ้านมีการบริจาคทำบุญปีละ 40,400 บาท

ความมั่นคงทางด้านอาหาร

- ครัวเรือนที่ต้องซื้อข้าวสารกิน ร้อยละ 57.57 เนลี่ย 9,509 บาท/ครัวเรือนมูลค่า 399,390 บาท
 - ทำปุ๋ยเอง โดยทำปุ๋ยคอกและชีวภาพ ร้อยละ 40.90 แต่ไม่พอใช้
 - พึ่งพิงปุ๋ยเคมี ร้อยละ 92.42 เนลี่ย 2,198.6 ต่อครัวเรือน

ข้อมูลที่ชาวบ้านในชุมชนบอกว่าครัวเรือนที่ยากจนจริงๆมีประมาณ ร้อยละ 10 ของครัวเรือน

ເບີນອອງແກ້ວ້າ 13 232 ນາທຸກ່ອງປີ

ເງິນຄວງເທສອນ 13,232 ປະເທດອຸປະກອນ

4.3.1.3 กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลของชุมชน

- ไม่มีการนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์วิเคราะห์ เนื่องจากต้องรีบส่งให้เจ้าหน้าที่โดยมีเงื่อนไขคือถ้าไม่ส่งจะไม่ได้รับค่าตอบแทนในการสำรวจ โดยจัดทำแผนก่อนค่อยมีการสำรวจข้อมูล
 - ไม่มีเจ้าหน้าที่มาร่วมวิเคราะห์
 - เหตุปัญหาความยากจนของคนในชุมชน

၁၅

2)รายจ่ายในครัวเรือนประมาณ ร้อยละ80 นำมาจ้าง ทำการเกษตรทุกขั้นตอนเนื่องจาก แรงงานไม่พอ แรงงาน อายุมาก การเคลื่อนย้ายแรงงานไปกรุงเทพ ค่านิยมอย่างเสรีจึงเร็วๆ จะได้ไปรับจ้าง ลูกสั่งเงินมาให้จ้าง วัฒนธรรมการพึ่งพาตนเองและประเพณีช่วยเหลือกัน โดยการลงเบิกไม่มี ขาดความอดทนอดกลั้น อดออม ไม่มีวินัยการใช้เงิน

3) ที่ทำกินไม่พอและไม่มีที่ทำกินเป็นของตนเองต้องเช่า

4) ขาดน้ำทำการเกษตร ไม่มีแหล่งน้ำ

ผลจากการสำรวจ 4 ท กับกลุ่มป้าหมายคนจนที่ลงทะเบียน คนในชุมชนยังรับรู้และยังไม่การ

สำรวจ ข้อมูลจึงไม่ได้นำไปร่วมในการวิเคราะห์จัดทำแผน

4.3.1.4 แผนของชุมชน

ความเชื่อมโยงระหว่างข้อมูล ปัญหาของชุมชน กลุ่มป้าหมายกับแผนที่จัดทำ ชุมชนได้จัดทำแผนงานโครงการจำนวน 5 โครงการ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นแผนพัฒนาอาชีพและเศรษฐกิจ โดย เป็นแผนชุมชนทำเอง 2 โครงการ โครงการร่วมทำ 2 โครงการ และโครงการที่ขอสนับสนุนงบผู้ว่า CEO จำนวน 1 โครงการซึ่ง เป็นโครงการขนาดใหญ่ ดังนี้

ที่	ชื่อโครงการ	งบประมาณ	ประเภทแผน			หน่วยงานขอรับ การสนับสนุน
			ทำเอง	ร่วมทำ	รัฐทำให้	
1	ทอผ้า	15,000	✓			อบต.
2	เลี้ยงไก่พื้นเมือง	40,000	✓			อบต.
3	เครื่องอัดอิฐบล็อก	800,000		✓		อบต.
4	เครื่องอัดเม็ดปุ๋ยชีวภาพ	500,000		✓		อบต.
5	ปั้มน้ำมันชุมชน	1,000,000			✓	CEO

ซึ่งชุมชนเห็นว่าส่วนมีความสัมพันธ์กันกับข้อมูลที่เป็นปัญหาพร้อมของชุมชน คือชุมชนมีรายได้น้อย รายจ่ายมาก และสภาพพื้นที่ทำการเกษตรไม่ได้ดีน่องจากแห้งแล้ง ผู้นำชุมชนกล่าวว่า “ตอนทำแผนก็บอกให้ฟันมากๆ ฝันให้ไกลๆ จึงคิดตั้งแต่โครงการใหญ่ๆ เช่น โครงการตั้งปั้มน้ำมัน โรงปุ๋ยชีวภาพ โรงงานผลิตอิฐบล็อก ซึ่งจริงๆ ก็สัมพันธ์กับปัญหาพร้อมของชุมชนทั้งนี้ เพื่อแก้ไขปัญหารายจ่ายค่าปุ๋ยเคมีมาก/หนี้สินมาก/ที่ทำกินน้อย/ไม่มีที่ทำกิน แต่ที่ไม่มีแผนที่แก้ไขกลุ่มป้าหมายคนจนรายบุคคลเพราจะเห็นว่าเป็นแผนชุมชนต้องแก้ไขพร้อมทั้งชุมชน”

5. ความต้องการแก้ไขปัญหาความยากจนรายบุคคล จากการสอบถามกลุ่มที่มีปัญหาความยากจนถ้วา หากมีศูนย์ฝึกอบรม ปรับแนวคิดพัฒนาจิตใจฝึกอบรมอาชีพ สนใจไปร่วมหรือไม่ พนวจมีความสนใจร้อยละ 50 ส่วนที่เหลือไม่ความเห็นนี้จากยังไม่ทราบรายละเอียด

6. ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการนำแผนไปสู่ปฏิบัติจริง เพื่อแก้ปัญหาของชุมชน ร้อยละ 100 บอกว่าควรให้มอบผู้นำชุมชน อบต./ผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้ติดตามแผนงานโครงการที่เสนอไปในระดับต่างๆ
7. ปัญหาอุปสรรคข้อเสนอแนะกระบวนการจัดทำแผน เห็นมีปัญหารือ่องระยะเวลาไม่น้อย และมีข้อเสนอคือ
- 1) ควรให้มีเวลามากกว่านี้ตั้งแต่การสำรวจข้อมูล การวิเคราะห์ จัดทำแผน
 - 2) ควรให้มีการทบทวนแผนชุมชนทุกปีหรือปีอย่างใดจะดีมาก
 - 3) มอบหมายให้ตัวแทนของชุมชนที่เป็นผู้รับผิดชอบโครงการ ติดตามโดยตรงหน่วยงานองค์กรที่ชุมชนเสนอ แผนไปขอรับการสนับสนุน
 - 4) ควรมีแผนพัฒนาคน ลดละเลิกอนามัย หรือแผนแก้ไขปัญหาสังคมด้วยเนื่องจากเห็นว่าเป็นแผนแก้ไข ปัญหาความยากจนจึงมีแต่แผนด้านอาชีพ
 - 5) กระบวนการจัดทำแผนควรให้เกิดการมีส่วนร่วมให้มากขึ้นในทุกกลุ่มและภาคราชการที่เกี่ยวข้อง

4.3.2 สรุปการติดตามประเมินผลการจัดทำแผนชุมชนจังหวัดกาฬสินธุ์ ระดับตำบลยอดแกง

คณะกรรมการ พตจ.ปชช.ระดับจังหวัด จำนวน 6 คน ได้ออกติดตามกระบวนการแผนของตำบลยอดแกง โดยใช้กระบวนการ สันนากกลุ่ม (Focus Group) ผู้ร่วมสันนากประกอบด้วยนายก อบต.ปลัด และกรรมการ บริหาร จำนวน 8 คน ผลการศึกษามีดังนี้

1. การบรรจุแผนงานโครงการ ปี 49 ในแผนท้องถิ่น ยังไม่ได้บรรจุแผนเนื่องจากยังไม่ประชุมรับรองแผน เพราะช่วงที่นำเสนอแผนนายกอบต.ยังไม่รับรองการเลือกตั้ง แต่นำแผนที่ชุมชนนำเสนอจากเวทีเจรจา ภาคี อบต.ได้นำเข้าในแผนที่จะเสนอการเห็นชอบทั้งหมด เนื่องจากเห็นว่าเป็นแผนที่เกิดจากความต้องการ ของชุมชนจริงและผ่านการรับรองโดยกระบวนการประชาคมของชุมชนแล้ว อบต.จะส่งคณะกรรมการ กติดตามสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมจากชุมชนอีกรอบ แนะนำ อบต.เห็นว่าแผนที่เสนอมาสอดคล้องกับนโยบายตามที่เคยหาเสียงไว้ได้แก่ ด้านการศึกษา การพัฒนาคน การส่งเสริมอาชีพและรายได้ การแก้ไข ปัญหาฯสภาพดี เป็นต้น
2. การประสานแผน ของ อบต.ยังไม่มีการประสานแผนที่เสนอไปให้กับหน่วยงานอื่น
3. ได้นำแผนชุมชนที่เสนอมาดูรายละเอียดความเป็นมา ความความเป็นไปได้ ดูการมีส่วนร่วม ของชุมชนชั่นเวทีประชาคม
4. กระบวนการแผนฯ อบต.ได้นำมาใช้ประโยชน์ในเรื่องดังต่อไปนี้
 - 1) ทำให้ชุมชนจัดเวทีเสนอแผนแก้ปัญหาและความต้องการ
 - 2) ต้องการให้เป็นต้นแบบในการนำแผนเป็นเครื่องมือในการพัฒนา
5. แผนแก้ปัญหาสังคมและความยากจนของอบต. พบร่วมกับ ไม่มีโดยตรง เพราะแผนยังไม่ผ่านสภาพแวดล้อม อบต.มีนโยบายและเริ่มให้ความสำคัญแผนด้านนี้มากขึ้น

6. หากให้ อบต.เป็นตัวบันลัณณ์ในการแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจน อบต.ยินดีที่จะ เป็นศูนย์กลางในการนำแผนสู่การปฏิบัติซึ่งส่วนราชการและหน่วยงานต่างๆจะต้องประสานแผนงาน ผ่านมาให้อบต.เป็นผู้ประสานกับชุมชนหรือพื้นที่ให้และกำหนดแนวทางการทำงานร่วมกันเป็นเชิงบูรณาการเนื่องจากที่ผ่านมาเวลาหน่วยงานราชการหรือองค์กรต่างๆนำโครงการมาบางทีก็ทับซ้อนกับโครงการ อบต.หรือบางที่ อบต.ไม่รับทราบด้วย

7. ปัญหาอุปสรรคในการทำแผน

เวลานี้อย มีข้อเสนอคือการติดตามประเมินผลเป็นระยะ นำผลการประเมินมาปรับแผนเพื่อมาแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่อง ให้เกิดการมีส่วนร่วมทุกระดับ

4.3.3 การติดตามประเมินผลการจัดทำแผนชุมชนจังหวัดกาฬสินธุ์ ระดับอำเภอ

คณะกรรมการ ศตจ.ปชช.ระดับจังหวัด จำนวน 6 คน ได้ออกติดตามกระบวนการแผนของอำเภอ漫 โดยใช้กระบวนการ สนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้ร่วมสนทนาร่วมกับด้วยคณะกรรมการครุ.และผู้ประสานแผนระดับอำเภอ จากหน่วยงาน เกษตร พัฒนาชุมชน สาธารณสุข ครุภัณฑ์ ประมงศึกษา กศน. ตำรวจ ปลัดอบต.เทศบาล และปลัดอำเภอ รวมทั้งสิ้นจำนวน 19 คน ผลการศึกษามีดังนี้

1. การนำแผนระดับตำบลลงมาวิเคราะห์ และประสานแผน มีหน่วยงานหลักในการวิเคราะห์ คือพัฒนาชุมชน โดยการจำแนกแผนเป็นแผนชุมชนทำได้เอง ร่วมทำและ รัฐทำให้ และมีการส่งต่อหน่วยงานที่รับแผนของชุมชนเข้าบอร/jpeg เป็นแผนหน่วยงานในปี 2549 ได้แก่เกษตรอำเภอ องค์กรส่วนท้องถิ่น รับโครงการ ปัจจัยชีวภาพ สาธารณสุขตำบลรับโครงการส่งเสริมการอุดหนังกาย

2. การนำแผนชุมชนมาปรับกลยุทธ์ระดับตำบลล้อมอำเภอของหน่วยงาน แผนชุมชนและข้อมูลที่ได้มา เห็นว่าควรมาใช้ประโยชน์ในการปรับยุทธศาสตร์อำเภอในการแก้ปัญหาสังคมและความยากจน โดย นำแนววิเคราะห์ปัญหาความต้องการ ประสานเจ้าภาพ แต่เนื่องจากในปี 2549 ได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์อำเภอไว้แล้ว จึงไม่ได้นำข้อมูลที่ได้จากแผนชุมชนมาปรับยุทธศาสตร์อำเภอ

3. การกำหนดเป้าหมาย คุณจน โดยภาพรวมทั้งอำเภอ ไม่ชัดเจน การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายเพื่อการแก้ไขปัญหารายบุคคลหรือครัวเรือน ยัง ไม่ชัดเจนและการเคาะประตูบ้านคาราวนแก้ไข “พนวบทางครัวเรือนที่ลงทะเบียนคนจนไว้ไม่จงจริงตามนิยาม เพียงแต่มีหนี้สินที่เกิดจากภัยเงียบอาชีพ บางครัวเรือนมีรายนต์ 2 คัน บ้านหลังโตที่ผ่านมาการทำงานแก้ไขปัญหาความยากจนยังต้องรอคำสั่งจากหน่วยหนึ่งอ่าวจะให้ทำอะไร” ตามการกิจหน่วยงานต้นสังกัด ซึ่งยังไม่มีการบูรณาการทั้งกิจกรรมและคณะกรรมการ

4. การแปลงแผนสู่การปฏิบัติ แผนแก้ปัญหาความยากจนปี 49 ของอำเภอ ใน การแปลงไปสู่การปฏิบัติกลุ่ม เป้าหมาย ไม่มีโดยตรง เมื่อต้องความสอดคล้องกับแผนชุมชนเสนอมาข้างๆ คณะกรรมการอบหมายเจ้าภาพรับผิดชอบโดยตรง ไม่มี

5. ปัญหาอุปสรรคในการทำแผน

- 1) เวลาไม่พอ
- 2) ขาดเจ้าภาพรับผิดชอบในการจัดการและประสานแผนชุมชนเป็นเพียงทำแผนส่งจังหวัดให้ทันเท่านั้น
- 3) ความไม่แน่ใจของชาวบ้านที่จะได้รับสนับสนุนงบ

ข้อเสนอแนะ

ควรมีการทบทวนแผนทุกระดับและ ควรมีการติดตามประเมินผลแผนว่าได้รับการตอบสนองกี่โครงการ หน่วยงานไหนรับไปดำเนินการ

6. กระบวนการเรียนรู้ที่ได้จากการทำแผนของครู ก. ครู ข.

- 1) ได้รู้จักกับหลายหน่วยงานทำให้เกิดการประสานงานแบบไม่เป็นทางการตามมา
- 2) เกิดการทำงานเป็นทีมเชิงบูรณาการ

7. ข้อเสนอแนะเพื่อให้เกิดกระบวนการแก้ปัญหาสังคมและความยากจน

- 1) ควรมีหมู่บ้านต้นแบบแก้ปัญหาความยากจนเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้การทำงานของหน่วยงานเชิงบูรณาการ
- 2) บริหารจัดการแผนทั้งระดับ จังหวัด อำเภอ ตำบลและห้องถัก ควรติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เชื่อมต่อให้เป็นนโยบายที่สำคัญของจังหวัด
- 3) สร้างกระแสและให้เกิดความมั่นใจเรื่องแผนพัฒนาแก้ปัญหาความยากจน ว่าจะแก้ปัญหาได้จริง ไม่ใช่ทำแผนแล้วเลิก
- 4) ทีมครู ก.ครู ข. ในการทำแผนแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนยินดีจะทำงานต่อในการนำแผนสู่การปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการบูรณาการขอเพียงแต่จังหวัดมีคำสั่งให้ปฏิบัติงาน เพราะเห็นว่าได้ประโยชน์ร่วมกันทั้งในเชิงกิจกรรมและพื้นที่นี่องจากเวลาลงชุมชนหน่วยงานเดียวไม่สามารถตอบค้ำด้วยหรือตอบสนองต่อปัญหาของชุมชนได้ทุกรสชาติ

บทที่ 5

ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเพื่อการแก้ไขปัญหาสังคม

และความยากจน จังหวัดกาฬสินธุ์

จังหวัดกาฬสินธุ์ได้นำร่องในการดำเนินงานตามโครงการแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจน เชิงบูรณาการ โดยใช้แผนแม่บทชุมชนเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกภาค ส่วน ในการแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนในภาคประชาชน ในหลายชุมชนมีบทเรียนสิ่งดีๆ ที่ เกิดจากศักยภาพของชุมชนในด้านต่างๆ ที่จะสามารถเชื่อมประสานกับกระบวนการแผนชุมชนที่ เสนอความต้องการด้านการพัฒนาอาชีพโดยเฉพาะด้านการเกษตร หรืออื่นๆ ให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนในภาคประชาชนที่เป็นระบบเครือข่าย

จึงได้ทำการศึกษาดูดูบทเรียนศูนย์เรียนรู้ชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) ศึกษารูปแบบการ ดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชน 2) เพื่อศึกษาศักยภาพที่เป็นผลสัมฤทธิ์การดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชน 3) เพื่อศึกษาความต้องการจัดทำแผนในการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพของศูนย์เรียนรู้ชุมชน โดยการเจาะจงเลือกอำเภอ 1 ศูนย์ จำนวน 18 ศูนย์ เก็บข้อมูลระหว่างเดือน สิงหาคม 2548- กันยายน 2548 การศึกษารั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

การศึกษา มีดังนี้

5.1 รูปแบบการดำเนินงานของศูนย์ แบ่งเป็น 4 ด้านคือ ศูนย์เรียนรู้ด้านเกษตร อินทรีย์และทฤษฎีใหม่ ศูนย์เรียนรู้ด้านสวัสดิการชุมชน ศูนย์เรียนรู้ด้านวิสาหกิจชุมชน และ ศูนย์เรียนรู้ด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติ โดยมีรูปแบบการดำเนินงานแยกตามด้านดังนี้

1.1 ศูนย์เรียนรู้ด้านเกษตรอินทรีย์และทฤษฎีใหม่

แนวคิดหลัก

วิธีชีวิตความเป็นอยู่แบบเรียบง่ายพึ่งพาตัวเอง ลดเลิกอุบัติภัยและไม่ฟุ่มเฟือย มีความเป็นอยู่ มีความพอเพียง ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง มีจิตใจเข้มแข็ง อดทน และเป็นคนมี คุณธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต อื้อฟื้อเพื่อแผ่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันและการเกษตรอินทรีย์ปฏิเสธ การใช้ปุ๋ยและสารเคมี

กิจกรรมหลักในการดำเนินงานคือ

- ปลูกพืช ผัก เห็ด ทำนา ประมงแบบปลดสารพิษ
- การผลิตปุ๋ยชีวภาพทั้งการใช้เอง และจำหน่าย
- ผลิตสารไอล์เมลัง น้ำหมักชีวภาพเร่งการเจริญเติบโตของพืช
- แปลงเกษตรหมู่ใหม่
- การจัดการและการใช้ประโยชน์พื้นที่ทำการในเรื่องน้ำ ปลูกพืชหมุนเวียน ในพื้นที่จำกัด เริ่มนั่นตั้งแต่ 1 ไร่ หรือแก้ไขน้ำเริ่มนั่นที่ 1 ไร่
 - ฝึกอบรมถ่ายทอดประสบการณ์ และสาธิตการทำเกษตรอินทรีย์ และเกษตรหมู่ใหม่ ให้กับสมาชิก เครือข่าย และที่ส่วนราชการส่งมา
 - พัฒนางานเกษตรอินทรีย์ ให้ใช้กับกลุ่มอาชีพหลักในชุมชน ได้แก่ปลูกพืชผัก ข้าว ไร่อ้อยอินทรีย์, ยางพาราอินทรีย์, มันอินทรีย์, ถั่วถั่ลงอินทรีย์
 - การแปรรูปผลิตภัณฑ์การเกษตร เป็นอาหาร เครื่องดื่มเพื่อการจำหน่าย
 - การจำหน่ายผลผลิต ให้กับคนในชุมชน แม่ค้าที่มารับตรง นำไปขายตลาด
 - การปรับทัศนคติ พฤติกรรม เพื่อการพึ่งตนเองของสมาชิกทั้งในเรื่องอาหาร ปลодสารพิษ การดูแลรักษาสุขภาพ ส่งเสริมสุขภาพ แบบธรรมชาติ

การบริหารจัดการ

- จัดโครงสร้างในรูปคณะกรรมการ กำหนดติกาข้อตกลงร่วมกันในการ ประชุมและการทำเกษตรปลดสารพิษอย่างเคร่งครัด
- รวมกลุ่มออมทรัพย์ สวัสดิการทางการเงินของสมาชิกในกลุ่ม
- การจัดการงบประมาณ โดยการแสวงหาทุนจากท้องถิ่น หน่วยงานราชการ องค์กรภาคเอกชน และจากสมาชิก

1.2 ศูนย์เรียนรู้ด้านสวัสดิการชุมชน

แนวคิดหลัก

ใช้หลักเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ สังจะะออมทรัพย์ ความเท่าเทียม อำนวยประโยชน์แก่กัน ใช้พลังกลุ่มคนที่มีความรักสามัคคี ศรัทธา มีสังจะ ร่วมกันขับเคลื่อนงานในชุมชน โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง

กิจกรรมหลัก

- การจัดตั้งกลุ่มสังจะะสามัคคีทรัพย์
- สวัสดิการกู้ยืมดอกเบี้ยต่ำเพื่อการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพ
- กองทุนเลี้ยงกระเบื้อง
- หมู่บ้านดั้นแบบไม่ขาขยะหลักทรัพย์
- ระบบนำประปาชุมชนฟรี

- การเกณฑ์รัฐธรรมนูญ
- การช่วยเหลือสวัสดิการ
- เพย์แพร์ความรู้ข่าวสารต่าง ๆ สู่สมาชิก

การบริหารจัดการ

- จัดโครงสร้างในรูปคณะกรรมการ กำหนดกติกาข้อตกลงร่วมกันในการ ออกแบบ ฯ การประชุม
- การระดมทุน การจัดทำบัญชี และการปันผล คืนสมาชิกและสวัสดิการ
- การแสวงหาทุนสนับสนุน จากองค์กรส่วนท้องถิ่น ส่วนราชการ และเอก ชน

1.3 ศูนย์เรียนรู้ด้านวิสาหกิจชุมชน

แนวคิดหลัก

ส่งเสริมการ มีงานทำและ ลดรายจ่าย มืออาชีพเสริมรายได้เพิ่มขึ้นตลอดปี พร้อมทั้ง เพื่อช่วยเหลือครัวเรือน สามารถช่วยเหลือตัวเอง ได้มากขึ้น การสร้างพลังกลุ่ม ลด ปัญหาการเอาเปรียบพ่อค้าคนกลาง และการเพิ่มนูล่ากับผลิตภัณฑ์ชุมชน

กิจกรรมหลัก

- กลุ่มแม่บ้านใช้วัสดุดินมาแปรรูป เพื่อเพิ่มนูลค่าและแก้ปัญหาเรื่องราคา ผล ผลิต การเกษตรตกต่ำ ได้แก่การแปรรูปถั่วลิสง พักทอง
- ระบบตลาด การจำหน่ายในชุมชนและตลาดนอกพื้นที่ โดยจะผลิตและนำ ไปจำหน่ายเองส่งตามร้านค้าและงานต่าง ๆ
- แปรรูปผลผลิตการเกษตร ข้าวเกรียบฟักทอง ถั่วถั่วลิสง
- ทอด สมาชิกจะทอดไว้ใช้เองและจำหน่ายเป็นรายได้เสริมเพื่อไม่ให้ว่าง งาน
- การปลูก แปรรูปสมุนไพร เป็นอาหารและเครื่องดื่ม
- การนำวัสดุท้องถิ่นที่มีอยู่ชั่นตอนไม่ เถวาย เศษ ไม้มานำเฟอร์นิเจอร์
- การออมทรัพย์ของสมาชิกและสวัสดิการกลุ่ม

การจัดการ

- จัดโครงสร้างในรูปคณะกรรมการ กำหนดกติกาข้อตกลงร่วมกัน
- รวมกลุ่มออมทรัพย์ สวัสดิการทางการเงินของสมาชิกในกลุ่ม
- การจัดการงบประมาณ โดยการแสวงหาทุนจากท้องถิ่น หน่วยงานราชการ องค์กรภาครัฐ เช่น สถาบันฯ และจากสมาชิก

1.4 ด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติ

แนวคิดหลัก

รักษาทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ สมุนไพร ของป่าต่างๆ ปรับแนวคิดคนในชุมชนในการอนุรักษ์และหวังเห็น ฟื้นฟูส่วนที่ถูกบุกรุกทำลาย การใช้ประโยชน์ป่าแบบยั่งยืน

กิจกรรมหลัก

- (1) กิจกรรมดูแลรักษาป่า มีคณะกรรมการและสมาชิกร่วมกิจกรรม
- (2) ปลูกป่าเพิ่มในส่วนที่เคยถูกบุกรุกทำลาย ให้เต็มพื้นที่
- (3) แบ่งเขตห่วงห้ามและเขตอนุรักษ์ให้เข้าไปเก็บเกี่ยวผลประโยชน์
- (4) กำหนดเขตป่าและประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนทราบอย่างชัดเจน
- (5) การถ่ายทอดความรู้ ฝึกอบรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนที่อยู่บริเวณองค์กร
- (6) การสร้างโรงเรือนเพาะพันธุ์ไม้ และสมุนไพร

การจัดการ

- มีการจัดโครงการสร้างบริหารงานของคณะกรรมการ มีประธานกรรมการ รองประธาน เหรัญญิก เลขานุการ กรรมการ และฝ่ายต่างๆ
- กำหนดคติภาป่า พร้อมทั้งมีการทำป่าประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนและคณะกรรมการได้ปฏิบัติตาม

5.2 ศักยภาพที่เป็นผลสัมฤทธิ์การดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชน

พบว่าศูนย์ที่ศักยภาพสามารถถ่ายทอดความรู้ได้มี 4 ศูนย์ คือศูนย์เกษตรวิถีธรรมะ วัดป่านาค่า ศูนย์เกษตรทฤษฎีใหม่บ้านดอนยุง โรงเรียนปลูกผักปลอดสารพิษบ้านดอนย่านาง และศูนย์ ศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนพึ่งตนเองบ้านโนนสะอาด อำเภอเมือง ผลสัมฤทธิ์ที่เกิดจากการดำเนินงานของศูนย์คือ

สมาชิกกลุ่ม เกิดการพึ่งตนเอง มีความสามัคคี การสร้างพลังกลุ่ม เกิดการออมทรัพย์ มีแบบแผนชีวิตที่ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง

การถ่ายทอด มีการถ่ายทอดประสบการณ์ ให้กับสมาชิก เครือข่ายและหน่วยงานราชการ ส่งไปเรียนรู้ สามารถดำเนินการได้ปีละประมาณ 30-500 คนต่อปี

ความเข้มแข็งและความยั่งยืน มีการบริหารจัดการโดยชุมชน มีประสบการณ์การเรียนรู้และทำกิจกรรมต่อเนื่อง การมีส่วนร่วมของสมาชิก มีการระดมทุนจากสมาชิกและจากส่วนท้องถิ่น ภาคราชการและเอกชน

5.3 ความต้องการจัดทำแผนในการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพ

การพัฒนาหลักสูตร และทักษะการถ่ายทอด ต้องการทำหลักสูตรถ่ายทอดเฉพาะ เรื่องของศูนย์และเสริมทักษะการถ่ายทอดให้คณะกรรมการของศูนย์

การพัฒนาระบบการบริหารจัดการ ต้องการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการ การทำงานกลุ่ม การสร้างเครือข่าย และระบบคลาด

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ พัฒนารูปแบบและคุณภาพผลิตภัณฑ์ ชุมชน

การพัฒนาศูนย์เรียนรู้ สร้างและพัฒนาทางโครงสร้างอาคาร เพิ่มเครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์ สาธิต การเรียนรู้ แผ่นพับเอกสารสิ่งพิมพ์

การเป็นเจ้าภาพแก่ไขปัญหาความยากจน ให้ห้องถิ่น หน่วยงานราชการ กำหนดเป้าหมายกลุ่มที่ปัญหาความยากจน ให้ศูนย์ฯ แผนร่วมแก้ไขปัญหาพัฒนาศักยภาพและปรับเปลี่ยนทัศนคติ

การสนับสนุนงบอุดหนุน รัฐสนับสนุนงบอุดหนุนเป็นกองทุนดำเนินการ โดยความต้องการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพจำแนกตามด้านดังนี้

ศูนย์เรียนรู้ด้าน	ความต้องการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพ	แหล่งขอสนับสนุน
ด้านเกษตร อินทรีย์ และทฤษฎีใหม่	1 วัสดุอุปกรณ์ สาธิตการผลิต 2 เครื่องผสมปุ๋ย เครื่องอัดเม็ดปุ๋ย และอุปกรณ์บรรจุ 3 โรงเรือนเพาะเห็ด เพาะพันธุ์พืช 4 ต่อเติมซ่อมแซมอาคารศูนย์ฯ กองบรม 5 ระบบน้ำ อุปกรณ์ระบบน้ำ เครื่องปั๊มน้ำ 6 งบการฝึกอบรมและถ่ายทอดประมาณ 2-3 พันบาทต่อหัว รุ่นละ 3-5 วัน 7 สื่อ วัสดุอุปกรณ์ การถ่ายทอด 8 จัดระบบคลาด ข้อมูลผู้บริโภค ราคา ลูกค้า ชนิดพืช ผัก จัดที่เฉพาะ แหล่งจำหน่ายในตลาดในเทศบาล ห้างสรรพสินค้า โรงพยาบาล 9 การจัดระบบข้อมูลข่าวสาร 10 การสร้างเครือข่ายกับกลุ่มอื่น เช่น กลุ่ม โรงสี กลุ่มเลี้ยงโค 11 จัดทำหลักสูตรพัฒนา ความรู้ทักษะการถ่ายทอด 12 การจัดหาที่ทำการและขยายพื้นที่แปลงสาธิต	1 งบผู้ว่า CEO 6 สำนักงานเกษตร จังหวัด 7 องค์กรส่วนท้องถิ่น(อบจ.เทศบาล และอบต.) 8 พัฒนาชุมชน 9 สาธารณสุข 10 ปศุสัตว์ 11 ส่วนปกของ 12 พัฒนาที่ดิน

ด้านสวัสดิการชุมชน	1 เครื่องอัดอิฐบล็อกประสานสร้างบ้านมั่นคงให้คนในชุมชนที่มีปัญหาความยากจน 2 กองทุนพัฒนาและขยายกิจกรรมกลุ่ม 3 การส่งเสริมพัฒนาอาชีพสมาชิก และกลุ่มในชุมชน 4 สื่อ วัสดุอุปกรณ์ การถ่ายทอด 5 ต่อเติมซ่อมแซมอาคารศูนย์ฝึกเรียนรู้	1 งบผู้ว่าCEO 2 สำนักงานเกษตรจังหวัด 3 องค์กรส่วนท้องถิ่น(อบจ.เทศบาลและอบต.) 4 พัฒนาชุมชน
ด้านวิสาหกิจชุมชน	1 กองทุนพัฒนาและขยายกิจกรรมกลุ่มและพัฒนาผลิตภัณฑ์ 2 ความรู้ทักษะการแปรรูป 3 ระบบการตลาด แหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์ 4 วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ การแปรรูป 5 พัฒนาจัดทำหลักสูตรและทักษะการถ่ายทอดความรู้ของกลุ่ม 6 การพัฒนาโรงเรือนและผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน 7 พัฒนาระบบการบริหารจัดการ 8 การประสานและสร้างเครือข่าย 9 การจัดทำที่ดินว่างเปล่าของทางราชการและเอกชนเป็นแปลงปลูกสมุนไพร พืช ผักผลไม้ ให้กับสมาชิกที่ปัญหาไม่มีที่ทำกิน	1 งบผู้ว่าCEO 2 สำนักงานเกษตรจังหวัด 3 องค์กรส่วนท้องถิ่น(อบจ.เทศบาลและอบต.) 4 พัฒนาชุมชน 5 สาธารณสุข 6 ส่วนปกของ 7 พัฒนาที่ดิน
ด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติ	1 หอประชุมและศูนย์เรียนรู้ 2 พัฒนาหลักสูตร ความรู้ทักษะผู้นำ 3 พัฒนาระบบการจัดการป่าชุมชนและป่า 4 งบประมาณในการอบรมถ่ายทอดสร้างจิตสำนัก ดูแลพิทักษ์ป่า 5 สร้างโรงเรือนและเพาะพันธุ์กล้าไม้ สมุนไพร	1 งบผู้ว่าCEO 2 สำนักงานเกษตรจังหวัด 3 องค์กรส่วนท้องถิ่น(อบจ.เทศบาลและอบต.) 4 พัฒนาชุมชน 5 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

วิจารณ์ผลการศึกษา

จากการศึกษาศูนย์เรียนรู้ชุมชน เกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินงาน ศักยภาพ และความต้องการพัฒนา จะพบว่า

รูปแบบการดำเนินงาน

(1) แนวคิดหลักจะเป็นการพึ่งตนเองตามแนวทางเศรษฐกิจแบบพอเพียง การสร้างพลังกลุ่ม การปรับเปลี่ยนทัศนคติการดำรงชีวิต

(2) ส่วนใหญ่ศูนย์เรียนรู้จะเป็นเรื่องเกษตรอินทรีย์เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดกาฬสินธุ์เป็นพื้นที่ดินด้ำดิบชั่วโมง อาชีพล้วนใหญ่เป็นการเกษตรและการเกษตรอินทรีย์เป็นการลดรายจ่าย เสริมรายได้ การรักษาสภาพแวดล้อม การสร้างความมั่นคงทางอาหาร และ การสร้างเสริมสุขภาพเกษตรกร และผู้บริโภค

(3) กลุ่มที่รวมกันเป็นสมาชิกในศูนย์เรียนรู้มีประสบการณ์ความล้มเหลวจากแบบแผนการเกษตรแบบแผนปัจจุบัน ระบบทุนนิยม การรวมกลุ่มทำให้เกิดพลังในการต่อรอง ความสามัคคี การเรียนรู้ในกลุ่ม ก่อให้เกิดระบบสวัสดิการชุมชน การออมทรัพย์ ซึ่งเป็นฐานรากสำคัญของการสร้างชุมชนเข้มแข็ง

(4) ระบบการจัดการเป็นการจัดการโดยคณะกรรมการศูนย์ ที่เป็นแบบเรียนรู้สู่การสร้างกฎกติกา ร่วมกันตามลักษณะการดำเนินงานเพื่อให้เกิดระบบที่มีความยั่งยืน แต่ระบบการจัดการข้อมูล ระบบบัญชี การสำรวจทางบประมาณยังพบว่าเป็นข้ออ่อนของศูนย์

ศักยภาพที่เป็นผลสัมฤทธิ์การดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชน

(1) ทัศนคติและพฤติกรรมของสมาชิก มีทัศนคติที่ดีต่อการสร้างแบบแผนในการดำรงชีวิตแบบพอเพียงและพึ่งตนเอง ทำให้เกิดผู้นำในการเปลี่ยนแปลงในชุมชนที่เป็นแบบอย่างที่ดี

(2) การถ่ายทอดประสบการณ์ เป็นการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในระหว่างสมาชิกและภายนอกซึ่งเป็นประสบการณ์จริง ทำให้เกิดทักษะประสบการณ์ตรง ไม่เสียเวลาการเรียนรู้ที่ติดพลาดในอดีต และการเรียนรู้ไม่จำกัดเฉพาะราชการ ถูกต้องและปัจจุบันเหมือนศูนย์ของทางราชการ อัตราค่าใช้จ่ายสำหรับการฝึกอบรม ไม่แพง หรือไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย แต่ยังพบว่าความรู้หรือทักษะการถ่ายทอดยังไม่เป็นระบบแบบแผน ความไม่พร้อมของวัสดุอุปกรณ์ สาขาวิชา สภาพโรงเรือน และงบประมาณสนับสนุนในการถ่ายทอด

(3) ทำให้เกิดเครือข่ายเพิ่มขึ้น

(4) การสำรวจหาทุน กลุ่มมีความเข้มแข็งที่สามารถสำรวจหาแหล่งทุนและระดมทุนในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ จากสมาชิก ในชุมชน และจากภายนอก ไม่ต้องรอการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างเดียว แต่ก็ยังพบว่าบางศูนย์ยังไม่ความเข้มแข็งเนื่องจากยังต้องรอรับการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างเดียว

ความต้องการจัดทำแผนในการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพ

(1) การพัฒนาหลักสูตร และทักษะการถ่ายทอด ต้องการที่มาหลักสูตรถ่ายทอดเฉพาะเรื่องของศูนย์และเสริมทักษะการถ่ายทอดให้คณาจารย์สามารถการของศูนย์ ซึ่งพบว่าทุกศูนย์ยังไม่เคยมีการจัดทำหลักสูตรการเรียนรู้ และการพัฒนาทักษะคณาจารย์ในการถ่ายทอด การบอกรเล่าในบางครั้งทำให้ข้อมูลสูญหายไป

(2) การพัฒนาระบบการบริหารจัดการ พัฒนาองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการ การทำงานกลุ่ม การสร้างเครือข่าย และระบบตลาด ให้สามารถเชื่อมโยงกันเนื่องจากการดำรงอยู่และการพัฒนากิจกรรมการดำเนินของศูนย์ จะต้องเชื่อมโยงกับระบบตลาด แหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์ การเรียนรู้แลกเปลี่ยนระหว่างเครือข่ายเพื่อการพัฒนา

(3) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ พัฒนารูปแบบและคุณภาพผลิตภัณฑ์ ชุมชน ซึ่งการจัดทำเพียงประสบการณ์เดิมผลิตภัณฑ์เดิมอาจไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคที่เปลี่ยนไปไวมาก รวมทั้งปัจจุบันผู้บริโภคต้องการสินค้าที่ผ่านการรับรองมาตรฐาน ศูนย์เรียนรู้จึงต้องมีความรู้ทักษะและข้อมูลเพียงพอสำหรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์

(4) การพัฒนาศูนย์เรียนรู้ สร้างและพัฒนาทางโครงสร้างอาคาร เพิ่มเครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ สาธิต การเรียนรู้ แผ่นพับเอกสารสิ่งพิมพ์ เนื่องจากมีความจำเป็นสำหรับการถ่ายทอด โดยพบว่าในบางศูนย์โรงเรือนหรืออาคารเป็นแบบไม่มีการชำรุดทรุดโทรมเนื่องจากขาดงบประมาณและการสนับสนุนทั้งจากท้องถิ่นและภาครัฐ

(5) การเป็นเจ้าภาพแก่ไขปัญหาความยากจน ให้ห้องถิ่น หน่วยงานราชการ กำหนดเป้าหมายกลุ่มที่ปัญหาความยากจน ให้ศูนย์ทำแผนร่วมแก่ไขปัญหาพัฒนาศักยภาพและปรับเปลี่ยนทัศนคติ เนื่องจากรูปแบบการถ่ายทอดเป็นประสบการณ์ตรง สมาชิกในศูนย์ส่วนใหญ่เคยประสบปัญหาภาวะหนี้สินและความยากจน (คนเดียว) จึงมีความเข้าใจสภาพสถานะเหตุและแนวทางการหลุดพ้น โดยเพียงแต่เริ่มการปรับทัศนคติที่ถูกต้องในจังหวะเบื้องต้นของแผน การดำรงชีวิต การเรียนรู้ผู้เรียนสามารถเลือกศูนย์เรียนรู้ที่ตรงกับความต้องการของตนเองได้

ศูนย์เรียนรู้กับกระบวนการแผนแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจน

- 1) เชื่อมโยงกับการปรับทัศนคติด้านแบบแผนการดำรงชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มที่มีปัญหาความยากจน
- 2) การเสริมสร้างและพัฒนาทักษะอาชีพด้านการเกษตรแบบพื้นฐานเองเพื่อการลดรายจ่าย เสริมรายได้ในกลุ่มที่มีปัญหาความยากจนหรือผู้สนใจทั่วไป
- 3) เสริมสร้างการส่วนร่วมของชุมชนและเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนในการแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชน

- 1) จัดทำหลักสูตรของศูนย์เรียนรู้เพื่อเป็นการจัดการความรู้สำหรับการถ่ายทอดประสบการณ์ และสรุปบทเรียนการดำเนินงาน โดยให้คณะกรรมการศูนย์ สถาบันการศึกษา ภาควิชาการ เอกชนร่วมกันสังเคราะห์ และจัดทำหลักสูตร
- 2) การพัฒนาความรู้ทักษะของคณะกรรมการศูนย์ทั้งในเรื่องการจัดการและการถ่ายทอดหรือ การเป็นครุพีก
- 3) การพัฒนาลักษณะทางกายภาพ โครงสร้าง โรงเรือน เครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ให้มีความพร้อม
- 4) การศึกษาดูงาน การฝึกอบรมเพิ่มพูนทักษะในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ กิจกรรมการดำเนินงาน ของศูนย์ให้เท่าทันสถานการณ์ โดยรัฐให้การสนับสนุน
- 5) การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนให้มากขึ้นตลอดจนขยายสร้างความร่วมมือกับเครือ ข่ายพันธมิตร

ข้อเสนอแนะสำหรับการสนับสนุนของภาครัฐ

- 1) รัฐและองค์กรส่วนท้องถิ่นควรสนับสนุนงบประมาณเป็นเงินอุดหนุนในการพัฒนาศูนย์ทั้ง ในเรื่องการฝึกอบรม การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เครื่องมืออุปกรณ์
- 2) การจัดทำฐานฐานข้อมูลให้หน่วยงานราชการ ท้องถิ่น เพื่อเป็นข้อมูลในการส่งกลุ่มเป้า หมายในความรับผิดชอบไปรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมทั้งระบบการสนับสนุนงบ ประมาณให้ตรงกับภารกิจของหน่วยงานนั้นๆ
- 3) การกำหนดแผนพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชนควบคู่กับ โครงการแก้ไขปัญหาความยากจนเชิงบูร راكการ
- 4) ควรจัดเวทีให้มีการนำเสนอแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างตัวแทนของศูนย์เรียนรู้ชุมชน กับภาควิชาการ ภาคราชการ ภาคเอกชน และท้องถิ่น เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาให้ เชื่อมกับแผนพัฒนาจังหวัด แผนท้องถิ่น หรือแผนของหน่วยงานราชการ